

T.C
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SAHNE SANATLARI ANASANAT DALI
PERFORMANS TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

EGE BÖLGESİNDE İCRA EDİLEN TÜRK YUNAN ORTAK
EZGİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

HAZIRLAYAN

ETNA GÜL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

PROF. MAHMUT KAMERHAN TURAN

ANKARA-2024

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 03 / 07 / 2024

Öğrencinin Adı, Soyadı: Etna GÜL

Öğrencinin Numarası: 22110396

Anabilim Dalı: Sahne Sanatları Anasanat Dalı

Programı: Performans Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Mahmut Kamerhan TURAN

Tez Başlığı: Ege Bölgesinde İcra Edilen Türk Yunan Ortak Ezgileri Üzerine Bir İnceleme

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 96 sayfalık kısmına ilişkin, 05 / 06 / 2024 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 3'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih: 03 / 07 / 2024

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad,

Prof. Mahmut Kamerhan TURAN

İmza:

TEŞEKKÜR

Destekleri için başta tez danışmanım değerli hocam Prof. Mahmut Kamerhan TURAN'a,

Bilgi birikimleriyle bana yardımcı olan bölüm hocalarıma, sevgili Muammer KETENCOĞLU, İsmail TEKTEN ve Dr. Öğr. Üyesi Gülşah POLAT hocama tezime vermiş oldukları katkılardan dolayı,

Çalışmamda kullandığım notaları yazan Kültür ve Turizm Bakanlığı sanatçısı Ertan ÇİNGİ'ye, TRT Arşivine ve Kültür ve Turizm Bakanlığının personellerine,

Bu yolda özveriyle desteklerini benimle paylaşan, yanımda bulunan bütün dostlarıma ve hayatımın her anında sevgileriyle bana güç veren, bu süreci sabırla, emekle benimle birlikte atlatmamı sağlamaya yardımcı olan kıymetli anne, babama ve dayıma sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

Etna Gül, Ege Bölgesinde İcra Edilen Türk Yunan Ortak Ezgileri, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sahne Sanatları Anasanat Dalı, Performans Tezli Yüksek Lisans Programı, 2024

Farklı kıtalarda, toplumlarda yaşayan birçok insan müziğin gücü sayesinde iletişim kurabilmiştir. Bu melodik birleşme, uluslararası ilişkiler açısından ülkelerin birbirleriyle kültürel anlamda ortak bir bağ kurmasına olanak sağlamıştır. Türkiye ve Yunanistan'ın Ege Bölgesi sınırları içerisinde melodik anlamda birbirlerinden hangi boyutlarda etkilendikleri değerlendirilmiştir. Kültürel bağı kuvvetlendiren ortak ezgilerin neler olduğu ve iki ülkenin beraberliğine ne gibi yansımaları olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada ilk olarak kültür ve müzik ilişkisi incelenmiştir. Daha sonra kültür ve müzik etkileşiminin, kimlik yaratımının önemi ele alınmıştır. Ege Bölgesi ve Yunanistan hakkında bilgiler verilmiştir. Türkiye ve Yunanistan açısından sosyokültürel taşınmaya önemli bir biçimde etki eden mübadele süreci, Lozan Barış Antlaşması ve sonrasında yaşanan süreçler araştırılmıştır. Her iki yakada kıyıya vurmuş olan rebetiko, zeybek gibi müzik türleri incelenmiştir. Anadolu'dan Yunanistan'a taşınmış Ege Bölgesi'ne ait olan ortak ezgiler ve o bölgeye ait olmasa da popüler hâle gelmiş olan ortak türküler, şarkılar toplumların birbirleriyle kültürel uzlaşma sağlamaları açısından, dostluk ve barış adına yapılan farkındalığa dikkat çekmek amacıyla araştırılmıştır.

Araştırma sonucunda Türk-Yunan ortak ezgilerinin her iki ülkede de bir paylaşım alanı oluşturduğu, şarkıların sınırlarını aşarak iki ülke adına kültürel bir anlayışa, kaynaşmaya olanak sağladığı, ortak bir dil yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Müzik, Türk Yunan, Ege Bölgesi, Mübadele

ABSTRACT

Etna Gül, Common Turkish -Greek Melodies Rendered in Aegean Region, Başkent University, Başkent University, Institute of Social Sciences, Performing Arts Department, Performance Master's Program with Thesis, 2024

Many people living in different societies and continents have been able to communicate through the power of music. This melodic union has allowed countries to establish cultural compainship with each other in terms of international relations. In this thesis, the extent to which Turkey and Greece have influenced each other melodically within the borders of the Aegean Region has been evaluated. The purpose here is to identify the shared melodies that build up cultural bonds and determine how these melodies reflect the unity of the two countries.

Firstly, in this study, the connection between culture and music was examined. Next, the importance of the identity formation was discussed and some background information about Greece and the Aegean Region was introduced. Along with these factors, the 1923 population exchange between Greece and Turkey, which significantly impacted the socio-cultural migration between the two countries, the Lausanne Peace Treaty and the subsequent events were investigated. Music genres such as rebetiko and zeybek, which have resonated on both shores, were analyzed. The common melodies belonging to the Aegean Region transferred from Anatolia to Greece, as well as the common folk songs and songs that have become popular even if they do not belong to that region, were researched to highlight the awareness created in the name of friendship and peace to emphasize the cultural reconciliation between societies.

The research concludes that the joint Turkish-Greek have created a shared space in both countries. These songs have transcended borders, fostering cultural understanding and integration between the two nations, thereby creating a common language between the two nations.

Keywords: Culture, Music, Turkish -Greek, Aegean Region, Population Exchange.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Alt Problemleri.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Varsayımlar	3
1.5. Araştırma Evreni	4
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
2. YÖNTEM	5
2.1. Araştırma Türü ve Kapsamı	5
2.2. Kaynaklar ve Veri Toplama.....	6
2.3. Analiz.....	6
3. KURAMSAL ÇERÇEVE	8
3.1. Müzik ve Kültür Etkileşimi.....	8
3.1.1. Kültür	8
3.1.2. Müzik	9
3.1.3. Kültür- Müzik etkileşiminde kimlik oluşumu.....	14
3.2. Türkiye ve Yunanistan Etkileşimi	17
3.2.1. Ege Bölgesi.....	18
3.2.2. Yunanistan	19
3.2.3. Mübadele	22
3.2.4. Lozan Barış Antlaşması	27

4. İKİ YAKANIN ORTAK PAYDASI: MÜZİK TÜRLERİ.....	35
4.1. Rembetiko (Rebetika- Rebetiko)	35
4.2. Hasapikos.....	39
4.3. Ege Bölgesi Müziği Zeybek	40
4.4. Anadolu'dan Yunanistan'a Ortak Şarkılar	47
5. SONUÇ	93
KAYNAKLAR.....	96

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.1. Nitel Araştırma Süreci (Creswell, 2002; Patton, 1990).....	5

KISALTMALAR LİSTESİ

Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
MÖ.	: Milattan önce
MS.	: Milattan sonra
İÖ.	: İsa'dan önce
vd.	: ve diğerleri
YY.	: yüzyıl

1. GİRİŞ

Toplumların ortak bir dili konuşabilmeleri, varlıklarını sürdürüp devam ettirebilmeleri için başlıca etmenler vardır. Bunlar kültürel açıdan ilişkilendirildiğinde dil, müzik, dans ve daha pek çok unsur olarak var olmuştur. İnsan toplumsal bir varlıktır ve kendi yaşadığı coğrafyada aidiyet duygusu kurabilmek adına bir bağ oluşturmuştur. Bu bağ ise yaşadığı coğrafya ve kültür arasında pekiştirmiştir. İnsanlar yaşamış oldukları sınırlar içerisinde pek çok deneyimi tarihsel, sosyal olayları benliğinde var etmiştir. Bu deneyimler, yaşamışlıklar sonucunda toplumlar etkili bir mirası insanlığa bırakmıştır. Kültür bu mirasın içerisinde önemli bir güç olmuştur.

Kültür uzun bir geçmişi ve belleği ifade etmektedir. Toplumların ortaklık sağlamış olduğu noktalar incelendiğinde kültürel açıdan bir perspektif sundukları görülmüştür. İnsanlık tarihi, tarih yazımına bakıldığında dünyada binlerce kültür gelip geçmiştir. Bu yaşayış içerisinde de insanı insan kılan bir özellik var olmuştur o da soyut düşünebilme yeteneğidir. Burada da kültür çatısı altında ilişkilendirilerek müzik denilen kavram yaratılmıştır. İnsan gitmiş olduğu yerde yaşamını sağlamak ve daha uyumlu hâle getirebilmek adına kendi özgün kültürünü oluşturmuştur ve bunu da müzik yolu ile ifade etmiştir. Kültür dediğimiz kavram değişerek, dönüşüm sağlayarak başka toplumlar ile entegre olmuştur ve farklılaşarak toplumların dinamiğine göre varlığını devam ettirmiştir. Kültür aktarımını sağlayan yöntemlerden de en etkilisi müzik olmuştur.

Müziğin malzemesi ‘‘ses’’ dir. Sesin kaynağı, öznesi ise insanın kendisi olmuştur. Ses ile insanın arasında kurulan bağ müzik adını verdiğimiz evrensel geçerliliği olan bir kavramda şekillenmiştir. İnsanlar çok eski zamanlardan beri sesleri düzenleyerek bir anlatım oluşturmuştur. Müzik dediğimiz kavram ise kişilerin, toplumların duygu ve düşüncelerini anlatma imkânı sağlayan bir yöntem biçimi haline dönüşmüştür. Bu anlatıma örnek olarak Ahmet Say (s. 15, 2008), durumu şu şekilde açıklamıştır;

‘‘Müzikal anlatım’’, birçok yönüyle insanın duygu ve düşüncelerini, izlenim, tasarım ve dileklerini, seslerle anlatması, içini dökmesidir. Müzik bundan ötürü ‘‘ortak bir dil’’ özelliği kazanmıştır. Değişik kıtalardaki farklı toplumların insanları bu nedenle müzik dilinde buluşabilmiş, müzikle anlaşılmıştır.’’

Müzik toplumlar adına duygusal yönden bir kimlik oluşturur. Çünkü müzik dediğimiz şey bir toplumun kendi belleğini ifade etmektedir. Kültür, kimlik arayışının açıklayıcısı ise kültürün müzik ile olan etkileşiminde “kimlik” dediğimiz kavram önemli bir rol üstlenir.

Modern düşünce yapısının temelinde toplumlar geliştikçe ilerleme fikri yeşerir. Bir bakıma devletler ortaya çıkmaya başlayınca birtakım düzenlemeler, hukuk sistemleri, kurallar bütünü ülkeler adına oluşturulur. İşte bu ulus devlet sistemi içerisinde yer alan yeni düzen anlayışında, kültürel olan pek çok unsurun sistematik bir düzen içerisinde yer alması sağlanır. Bu amaç ile kültürel çeşitliliğin içerisinde yer alan kültürel sınırlar siyasi bir düzen ile örtüşebilmek adına denge kurulmasına neden olur. Bu denge ile bir takım zorunlu göç vs. gibi olaylar yaşanır. Bunun tarihte en büyük örneklerinden bir tanesini de Türk Yunan mübadelesi oluşturur.

Mübadele sonrasında ülkelerin birbirleriyle olan etkileşimlerine bakıldığında kültürel bir sentez oluşmuştur. Mübadeleye Türkiye ve Yunanistan açısından bakıldığında çok büyük bir tarihsel dönüm noktası yaşanmıştır. İki ülkenin kültürel değişimlerdeki derinlik pek çok müzik türünün çıkmasına ve gelişmesine olanak sağlamıştır.

Bu tezde Ege Bölgesi’nde icra edilen Türk-Yunan ortak ezgilerinin her iki ülkede de sınırlarını aşmış (türkü, şarkı, pop vb. eserlerin) neler olduğu incelenecektir. Bu kapsamda çalışmanın odak noktası olan ortak şarkılar kültür, müzik etkileşimleri, mübadele süreci, mübadele sonrasında ortaya çıkan her iki yakanın müzik türlerinin neler olduğu örnekler ile çalışmada göz önünde bulundurularak incelenecektir.

İncelemelerde kitaplara, dergilere, tezlere bakıldığında kültür müzik ilişkisi ve tarihsel olarak mübadeleye dayalı birçok çalışma görülmektedir. Fakat konunun Ege Bölgesi’nde icra edilen Türk-Yunan şarkıların müzikal ortaklığına dair araştırmaların sayısı azdır. Diğer araştırmalarda daha çok mübadelenin önemi, tarihsel, siyasi açıdan sonuçları, mübadele sonrası gelişmeler gibi konular üzerinde durulmuştur. Şarkıların Türk Yunan çatısı altında kültürel ortaklığı sağlayacak unsurlardan olduğuna dair kitaplara, tezlere çok az yer verilmiştir. Bu araştırmalar kapsamında Türk-Yunan adına kültürlerarası etkileşime müzik üzerinden dikkat çekmek, farklı kültürlerin melodik beraberliğini pekiştirmek ve ortak bir paylaşım alanı bu tezin hazırlanmasını gerekli kılmıştır

1.1. Araştırmanın Alt Problemleri

Bu tezin konusu Ege Bölgesi'nde icra edilen Türk-Yunan ortak ezgileridir. Bu bağlamda aşağıdaki araştırma soruları üzerinde durulacaktır.

- Kültür ve müzik etkileşimi nasıl oluşur?
- Türk Yunan etkileşiminde nasıl bir ilişki kurulmuştur?
- Mübadele ve sonuçları nelerdir?
- Her iki yakanın müzik türleri örnekleri nelerdir?
- Anadolu'dan Yunanistan'a giden şarkılar kültürel ortaklığı sağlamış mıdır?
- Ege Bölgesi'ne ait olan ve o bölgeye ait olmayıp o bölgede popülerleşmiş Türk Yunan ortak ezgileri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Ege Bölgesi'nde icra edilen Türk-Yunan ortak ezgilerinin araştırıldığı bu çalışmada asıl amaç Ege Bölgesi'nde yorumlanan Türk ve Yunan ortak ezgilerinin kültür ve müzik ilişkisi kapsamında, mübadele ve sonrasında yer alan etkileşimler sonucu neler olduğunu ortaya koymaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma icra edilen ezgilerin sınırlarını aşarak iki ülke adına etkileşim sağlaması açısından önem taşımaktadır. Kültürel ortaklığa vurgu yapıp iki ülkenin de benzer yönleri ele alınmaktadır ve bu ortaklık için müziğin birleştirici gücünden faydalanılmıştır. Bu sebeple Ege Bölgesi'nde icra edilmiş olan Türk-Yunan ortak ezgileriyle araştırmanın önem teşkil ettiği düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırma sürecinde literatür taramasında elde edilen argümanlar doğru olarak varsayılmıştır.

1.5. Araştırma Evreni

Bu araştırmanın evreni Ege Bölgesi'nde her iki kültürde de icra edilmiş ortak şarkılar olarak kabul edilmiştir. Bu araştırma kapsamında yazılmış makaleler, tezler, kitaplar, notalar çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Ege Bölgesi'nde icra edilen Türk-Yunan ortak kültürüne dayalı ezgiler ile sınırlandırılmıştır.

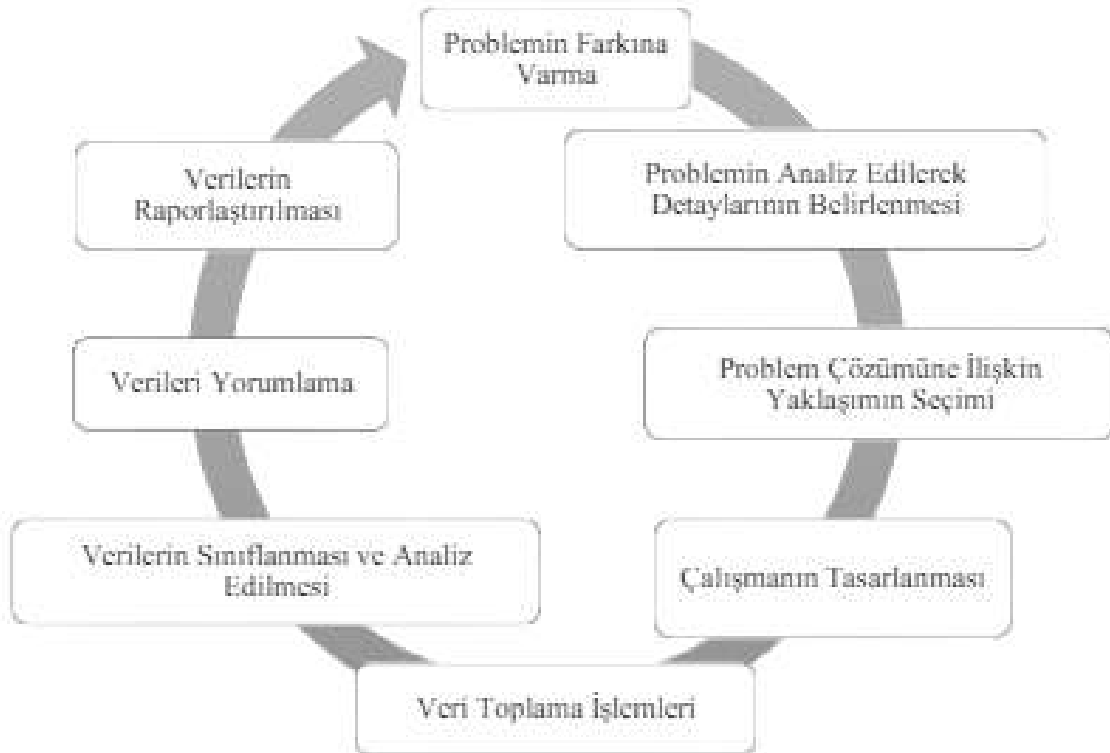

2. YÖNTEM

Bu bölüm çalışmanın türü ve kapsamına dair bilgiler, kaynaklar, veri toplama, verilerin analizi ve yorumlanmasını içermektedir.

2.1. Araştırma Türü ve Kapsamı

Nitel araştırma türünde planlanacak olan bu tez, Türk-Yunan adına müzik kültür etkileşimini, bu etkileşimde oluşturulan kültürel kimliği, kültürel ortaklığın kaynağı olan mübadeleyi ve sonrası gelişen müzikal süreçleri, bu süreçlerin sonunda ise Ege Bölgesi'nde icra edilen ve Türk-Yunan adına sınırlarını aşmış ortak ezgilerin araştırılmasını kapsamaktadır. Nitel araştırma yöntemleri araştırmacının olay veya olguları fark etmesiyle başlar ve aşağıdaki (Şekil 1) adımların sırasıyla gerçekleştirilmesiyle sonuca ulaşılması hedeflenir.

Şekil 2.1. Nitel Araştırma Süreci (Creswell, 2002; Patton, 1990).

2.2. Kaynaklar ve Veri Toplama

Nitel araştırma yöntemlerinde araştırmacı olay ve olgulara ilişkin birincil kaynaklara ulaşmayı hedefler. Bu çalışma kapsamında verilere ulaşmak için doküman analizi veri toplama tekniği kullanılmıştır. Araştırmada incelenen olgu veya olaylarla ilintili bilgiler içeren yazılı belgelerin ayrıntılı olarak taranması ve bu bilgilerden yeni bir bütünlük oluşturulması, doküman/metin analizi olarak adlandırılır (Creswell, 2002). Bu amaçla Türkiye ve Yunanistan açısından iki ülkenin kültürel yönden müzikal ortaklığına neden olan süreçlere yönelik içeriklere ve birincil kaynaklara ulaşılmaya çalışılmış olup bunlar;

- Kitaplar, tezler, makaleler, notalar. (Kütüphanelerde ya da dijital ortamlarda erişim sağlanmıştır.)
- Video ve ses kayıtları, belgeseller, döneme ait diğer dokümanlar.

Ege Bölgesi'nde icra edilen Türk-Yunan ortak şarkılara ulaşabilmek adına TRT Müzik Dairesi Yayınları Repertuvarından faydalanılmıştır. Arşivden notaları temin edebilmek adına araştırmada Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara Devlet Türk Halk Müziği, Devlet Klasik Türk Müziği Korosu sanatçıları ve personellerinin destekleriyle notalara erişim sağlanmıştır. Ayrıca notaları olmayan, popüler olan pop ezgiler için sanatçıların yorumladığı kayıtlar, Youtube üzerinden dinlenilerek yazılmıştır.

2.3. Analiz

İnsanın toplumsal oluşundan dolayı kültürel olan, ülkeleri etkileyen ortak pek çok gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerin ışığında toplumların ortak bir dil konuşup, beraber yol alabilmeleri, varlıklarını sürdürebilmeleri için başlıca etmenler var olmuştur. Bunlara bakıldığında ve kültürel bir yönden analiz edildiğinde müzik ön plana çıkan bir olgu olmuştur. Türkiye ve Yunanistan adına her iki ülke de yaşanan süreçler tarihsel, sosyal olaylar ortak pek çok kültürel kaynaşmayı beraberinde getirmiştir. Her iki yakanın da melodileri kültürel bir köprü görevi üstlenmiştir. Betimsel analiz yönteminin kullanıldığı bu çalışmada Türkiye ve Yunanistan'ın Ege Bölgesi'nde ezgiler üzerinden ortaklığı kültürel, tarihsel süreçler sonucunda incelenmiştir. Betimsel analiz, karmaşık olmayan olgu ve olay örüntülerinin birbirleri arasındaki benzer ve farklı niteliklerin ortaya konmasında kullanılan sistematik bir düzen içinde betimleyerek, tasvir ederek ilişkileri yorumlayan

betimsel yöntemdir. Bu bağlamda çalışma aşağıdaki kategoriler üzerinden analiz edilecektir.

- a) Kişilerin toplumlar üzerinde kültürel bir varlık olduğu, kültür aktarımında ise en güçlü yollardan birisinin müzik olduğu incelenerek müzik ve kültür etkileşimi çalışma içerisinde analiz edilecektir.
- b) Ege Bölgesi ve Yunanistan'ın birbirleriyle olan ilişkisi ele alınarak bölgesel konumu vs. gibi pek çok özellikleri analiz edilecektir.
- c) İki ülke arasında tarihsel açıdan önemli bir olay olan mübadele (göç) olayı incelenecektir. Bu göçün müzikal açıdan, melodik bir taşınmayla ne gibi sonuçlar doğuracağı analiz edilecektir.
- d) Mübadele sonrası kültürel açıdan yansıyan müzikal çeşitliliğin nasıl olduğu tespit edilip, Yunanistan ve Ege Bölgesi'ni ifade eden müzik türleri saptanıp analiz edilecektir.
- e) Türkiye ve Yunanistan adına her iki ülke içerisinde de popüler olan sınırları aşmış, icra edilmiş ortak ezgilerin (geleneksel halk türküleri, şarkılar, pop vb.) neler olduğu belirlenip analiz edilecektir.

3. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın konusuna ilişkin literatür taraması yapılmıştır ve konunun içeriğine dair genel bilgiler verilerek çalışmanın ana hatları oluşturulmuştur.

3.1. Müzik ve Kültür Etkileşimi

3.1.1. Kültür

Kültür bir toplumda bireylerin birbirleriyle dil, gelenek ve görenek, değer yargıları, inanç, sanat, müzik, yemek, giyim, mimari gibi daha pek çok alanda ortaklaşa paylaşım sağladığı bütünsel bir yapıdır. Aynı zamanda kendi içerisinde o toplumun kimliğini yaşatan ve koruyan kompleks bir oluşumdur. Toplumların sosyal yaşamlarında kendi yaşayış biçimlerine göre yansıttığı işaretler, gelenek ve görenekler, müzik, tarih, edebiyat, sanat ile ilgili farklı alanlarda hayata aktarılmış olan üretilmiş eserlerdir.

Kültür, kişilerin sadece hayata karşı bakış açılarını ve nasıl bakmaları gerektiğini göstermekle kalmaz aynı zamanda kişilerin toplum içerisinde kendilerine dair kimliklerini yapılandırmada da başka bir perspektif oluşturmaktadır. (Barutçugil, 2011, s.70)

Kültür, Latince bir kelime olan ‘‘cultura’’ kelimesinden türemiştir. Cultura bakmak, bir şeyi işlemek, inşa etmek, kurmak anlamlarına gelmektedir. Cumhuriyet Dönemi ve daha eski yıllarda kültür kelimesi için ‘‘hars’’ denilmektedir. Arapça olan bu kavram kelime olarak tarla sürmek manasını taşıırken o yıllar içerisinde kültür adına kullanılmaktadır. (Tanrıkulu, 2014, s.53)

Günümüze gelindiğinde ise herkes tarafından popüler hâle gelmiş kültür adına bir tanım yapılmaktadır. Bu tanım; belirli bir grubun içerisinde yer alan kişileri diğerlerinden farklı kılan, görünür yapan kollektif zihnin kullanıldığı bir programlamadır. Kültür aslında insanların ihtiyaçlarına yönelik fikirlerin, inançların, gelenek ve göreneklerin sanatın içerisinde harmanlanmış olduğu bir bütündür. Toplumun içerisinde değişken ve sürekli bir yapıdadır. Öğrenip öğreten bir özelliği vardır. Kişilerin, farklı kültürleri ve o kültürdeki insanların bakış açılarını kavrayabilmeleri için o kültürün gerektirdiği kuralları bilmeleri

fakat bu analiz içinde önce kendi kültürünü tanımış olması gerekmektedir. **(Barutçugil, 2011, s.14)**

3.1.2. Müzik

Müzik ve kültür ilişkisi ifade biçimi olarak birbirleri içerisinde şekillenen, birbirlerini besleyen iki önemli alandır. Müzik, bir toplumun önem verdiği değerleri, sosyolojik, tarihsel yönleriyle bizlere sunmaktadır. Aynı zamanda kültürler arası etkileşimin çok önemli bir kaynağıdır. Müzik yapıtı toplum üzerinde derin izler bırakabilir. Ayrıca sosyal bir hareketin de öncüsü hâline gelebilir. Ortak bir paylaşım aracıdır. Farklı kültürler birbirleriyle olan iletişimlerini müzik yoluyla ifade ederler. Bir bölgeye ait olan bir ezgi o kültürün tarihinden, yaşayış biçimlerine, inançlarına, giyim kuşamlarına kadar pek çok konuda fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır. Müzik, insanların bir arada iletişim içerisinde olmasına neden olmaktadır bu sebeple kültürlerarası anlayış, kaynaşma artmaktadır. Bir müzik yapıtı bir kültürün kimlik inşasını kolaylaştırırken, aynı zamanda geçmişten geleceğe de ışık tutmaktadır.

Ezgi dediğimiz şey müzik yapıtındaki melodinin kendisini ifade eden bölümüdür. Bir ezgi belirli bir ritim yapısına, tonaliteye sahiptir ve enstrüman eşliğiyle ya da bir icrayla ses yoluyla sistematik bir biçimde gerçekleşir. Ezgi bir şarkının ana hatlarını ifade etmektedir. Ezgi dediğimiz kavram, sesleri melodik bir yapıda ritmik olarak düzenler ve duygusal, estetik bir biçimde sanatsal yöntemle ifade eder. Enstrümanlar, insan sesi kullanılarak oluşturulan melodiler, ritimler kendi içerisinde bir harmoni oluşturur. Dinleyici bu uyum ile birlikte estetik bir deneyim yaşamış olur.

Müzik doğada, dış dünyada var olan pek çok sesin insanlar aracılığıyla başka bir biçime dönüşmesini ifade etmektedir ancak diğer bir bakış açısıyla da kişinin içerisinde yer alan titreşimlerin farklı yollar aracılığıyla dış dünyaya aktarılmasıdır. Müzik varoluşsal yollarla benliğimizin evrensel açıdan da onay aldığı bir sentezdir. Çünkü dili evrenseldir ve dolaysız bir biçimde iletişim sağlamaktadır. **(Tanyıldızı, 2019, s.35)**

Diğer bir yandan Murat Ural, müziğin içerisinde yer alan önemli unsurlar olduğunu söyler ve bu unsurların şunlar olduğunu belirtir: Melodik olan form yani beste ve güfte bunlar bir araya gelerek estetik açıdan toplumda yaşayan insanları etkisi altına alan, sanatsal bir belirtme aracı müziği ortaya koymuştur. Ortaya çıkan müzik o toplumun

kültürünü, yaşayış biçimini yansıtır dönüştürücü bir dengeye sahiptir. (Ünalın, 2010, s.173)

Müzik toplumsal bir yapıdadır pek çok insanın bir arada olmasına olanak veren bir faaliyettir. Bu sebeple müziğin var olduğı her durumda iletişim olmaktadır. Bir ülkenin müziğini dinleyerek sosyolojik bir araştırma yapabiliriz. Müzik dediğimiz kavram toplumların, devletlerin içinde bulunduğı birçok şeye kaynak olmaktadır ve toplumların, devletlerin adına kültürel bir yansıma olarak değerlendirilmektedir. Müziğin insan hayatında birden çok işlevi bulunmaktadır. Bunlar bireysel, toplumsal olduğı gibi kültürel, eğitimsel ve ekonomik de olabilmektedir ve kişiler müzik eserini dinlerken içinde bulunduğı koşullara göre esere anlamlar yüklemektedirler. Toplumda yaşanan önemli gelişmeler sanatçıları etkilemişlerdir sanatçılar da kendileri için önemli gördükleri mesajları müzik aracılığıyla doğrudan veya dolaylı bir biçimde topluma yansıtmışlardır. Çünkü üretici konumunda olan sanatçı gücünü toplumun kendisinden alır. İşte bu süreçte müziğin toplumlar adına bilinç oluşturmada, beraberlik duygusunu geliştirmede aktif bir rol oynadığı görülmektedir. (Tanyıldızı,2019, s.36)

Müziği anlamlandırmaya çalışırken insanlık tarihine yönelik, kültürel birikimlere dayalı pek çok soru ve cevap karşımıza çıkmaktadır. Müziğin içerisinde kültür ve yaşayışın önemi büyüktür. İnsanın müzik ve kültür ile bağı vazgeçilmez, birbirlerinden ayrılamayacak unsurlardır. Tüm sanat dallarını incelediğimizde insan ruhu üzerine derinlemesine etkiler yaratan sanat kollarından birisinin müzik olduğunu gözlemliyoruz. Bir toplumu analiz ederken gelişim, yaratım, çağdaşlık seviyelerini ele alırken müziğin bu toplumda ne denli yer ettiğı büyük bir göstergedir. Çünkü sanata önem vermiş uygarlıklara bakıldığında o toplumun çağdaş bir seviyede olduğı göz ardı edilemez bir gerçekliktir. Bu sebeple müzik insanın kendisini ifade etmesi noktasında evrensel, birleştirici, ilerici bir dildir. (Canbay ve Nacakcı, 2022, s.27)

Müzik, insan duygularını ortaya çıkaran, benzer pek çok duyguda birleşmeyi sağlayan sözlü, sözsüz güçlü bir dildir. Bu dili kullanan toplumlar sosyokültürel ve psikolojik açıdan kendilerini daha güçlü yansıtır. (Tanrıkorur, 2020, s.122)

Bireyler toplumlarda ki yaşayış biçimlerini, deneyimlerini kendilerinden sonraki nesillere aktarmışlardır. Her dönemde yaşanan bu deneyimler kişiyi hayata bağlayan, uyumlu hâle getiren bir pozisyona dönüşmüştür. Tabi ki bu deneyimlerin sonucunda kültür

olgusu önemli miraslardan birisi hâline gelmiştir. Çünkü kişiyi yaşadığı toplumda var eden ifade biçimlerinden etkili olan bir yöntemdir. Kültürel öğeler kişinin yaşamında şekillenir. Bu şekillenme toplum tarafından da bir yol haritasına dönüşür. Bu haritanın içerisinde de müzik güçlü bir bileşen olarak yerini alır. Çünkü bireylerin düşüncelerinde, yaşayış biçimlerinde müzikal pek çok uygulama, kültürel yolla hayata geçirilmiştir ve karar verici önemli bir güç hâline dönüşmüştür. Bu sebeple akışın hiçbir zaman kesilmemesi, nesilden nesile taşınması gibi bir durum söz konusudur. Dolayısıyla da kültürel bir kimlik var olmuştur. Tabi ki bu taşınma gerçekleşirken toplumsal, siyasal pek çok etken de bulunmaktadır. **(Canbay ve Nacakcı, 2022, s.26)**

Müzik dediğimiz olgu sadece bir eğlence aracı olarak değil tüm duyguların birleştiği bir noktada, farklı kültürlerle olan etkileşimi, toplumların tarihsel, sosyolojik boyutlarını, değer yargılarını, inançlarını diğer ülkelerle olan iletişimini de yansıtan önemli bağlardan birisidir. Bu sebeple iki ülke arasında ki toplumsal ortaklığın sağlanıp sağlanmadığını bize yansıtan büyük bir güçtür. **(Kaşıkçı, 2012 s.4)**

Konfüçyüs, müziğin güçlü bir ahenk olduğunu ifade ederken, Tolstoy ise müziğin kişinin kendisinde var olan bir duyguyu başkalarının da görebilmesi adına birtakım sesler yoluyla bir başkasına yansıttığı sanat olarak tanımlamaktadır. Adorno ise müzik için söz ile sesi iç içe koymaktadır ve buradan başlı başına bir dünya yaratmaktadır. Hem sesin hem sözün başladığı yer bellidir ve bu belirlilik müziğin oluşturduğu bir dünya tasarımıdır. **(Canbay ve Nacakcı, 2022, s.21)**

Müzik var olduğu andan itibaren, insanın kendisi merkezi bir noktada özne olarak yerini almıştır. Bu özne toplumsal yaşamın içerisinde müzik kültürünü meydana getirmiştir. İnsanlar ilk çağlarda birbirleriyle iletişim kurabilmek adına görmüş oldukları, yaşamış oldukları deneyimlerini birbirlerine anlatabilmek adına birtakım hareketler, çizimler yaratmışlardır. Bu yaratımın tek başına yeterli olmadığı zamanlarda, gece ışık olmadığı için sadece hareketler ile ifade etmek de çok zor olduğu için anlaşılabilmek adına kullandıkları sesler vasıtasıyla iletişimi başlatmışlardır. Hayvan sesleri taklit edilerek yaşamın içerisinde dansın, müziğin, ritmin, çalgıların yeri ilerleyen zamanlarda oluşmaya başlamıştır. **(Canbay ve Nacakcı, 2022 s.5)**

İnsanın kendisini müzikal yönden ifade edişi çok eskilere uzanmaktadır. İlkel toplumlarda iletişim sağlama amaçlı basit melodiler bulunmaktadır fakat bu melodilere

eşlik edebilecek enstrümanlar o dönemlerde bulunmamaktadır. Bundan dolayı eski taş çağında insanlar iletişim adına herhangi bir çalgıya yönelme gereksinimi duymamışlardır. O çağlarda melodi denilen şey insan sesinin kendisidir bu sebeple de müzik kişinin şarkı söylemesi ile var olmaktadır. (Say, 2008, s.33)

Tarihi açıdan günümüze gelene kadar olan süreçte müziği incelediğimizde toplumdaki değişimlerle hareketlerle ilişkisi olduğunu görmekteyiz. Savaşlar, dinî, ekonomik gelişmeler toplumların sosyal yapılarında büyük değişiklik meydana getirmiştir. Kültürel değerler yaratılırken bireyi doğrudan doğruya etkileyen en temel güç müziğin kendisidir. İnsan kendini müzik yoluyla aktarmıştır ve toplumun kültürel anlayışında en büyük yayılma aracı etkileşimdir. Bu aktarımın temeli de sanatın kendisidir. (Demir,2006 s.76)

Kültür dediğimiz kavram insanın geçmişine tarihi bir biçimde yön veren, kimi zaman soyut kimi zaman da toplumsal boyutta somut bir kavrama dönüşen büyük bir etkidir. Tabi ki kültür ile ilgili pek çok araştırmacının örnekleri bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi Kroeber ve Kluckhohn kültür alanında yapmış olduğu çalışmadır. Bu çalışma ile ilgili 1952 yılında örnek vermişlerdir. Onlar için kültürün bir toplayış, birikim ile uygarlık seviyesinde yaşatılması, toplumların kendilerini ifade etmeleri ve sosyal bir aktarımın olması pek çok şeyin kültürel anlamda gelişmekte olduğunu gösterir. Edward Burnett Tylor'a göre ise kültür, içerisinde pek çok şeyi sentezleyen, karmaşık bir yapıdadır. Toplumlarda yaşayan insanların kazanım sağladıkları bir bilgi, sanat, kurallar, örf adet, alışkanlıklar bütünüdür. Estetik üzerine önemli katkıları olan M. Arnold gibi düşünürler için kültür kavramı etkileşim alanının en sık olduğu noktada eğitim ve ahlaki açıdan daha iyiye yöneltebilecek, gelişim sağlanabilecek bir sanat olarak ifade edilmiştir. Türk Dil Kurumu ise kültürün toplumsal yaşam üzerinde tarihsel bir geçmişi olduğunu ve bu oluşumda maddi, manevi ortaya konulmuş bütün değerlerin diğer nesillere aktarılırken de pek çok insanın çevresine sağladığı bir hâkimiyet alanını ifade eden güçlü bir aracı olduğunu dile getirir. Toplumların kültürel kodlarını anlamak için o toplumda gözlemlenen bireysel ve sosyal davranışlara, dinlemiş oldukları müziklere kulak vermemiz gerekmektedir. Dünyada yer alan pek çok bölgenin, ulusun sosyo-kültürel yapısından çıkma müzik türleri vardır. Toplumlarda yaşayan bireyler kültürel olarak kabul görmüş yeni süreçlere adapte olurlar ve bunu benimsemekten de çekinmezler. Böylelikle kendini yenileyen büyük çaplı kültürel bir yaratım söz konusudur. Bu yaratım da kişiler üzerinde,

toplum bağlamında etkili bir farkındalık oluşturmaktadır. **(Canbay ve Nacakçı, 2022, s.19)**

Müzik kültürü toplumların yaşayış biçimlerini, gelenek ve göreneklerini, konuştukları dilleri, dinamikleri hakkında bilgiler vermektedir. Bir ezgi, bir enstrüman bir ülkeyi temsil edebilir. Örneğin gayda sesini duyduğumuzda İskoç müziği aklımıza gelmektedir. Tar dinlediğimizde Azerbaycan, kopuz sesini duyduğumuzda Türkiye Cumhuriyetleri, Türkiye içerisinde bir kemençe sesi duyduğumuzda Doğu Karadeniz bölgesi aklımıza gelmektedir. Bir buzuki çalındığında Yunanistan, sirtakiyi duyduğumuz anda Rumlar ya da bir zeybek müziği dinlediğimizde Ege bölgesindeki Türklerin geldiği gibi. **(Canbay ve Nacakçı, 2022, s.27)**

Kültürel bir yapı olan müziğin sanatın içerisindeki yeri tartışılmaz bir konudur. Sanat algısı içerisinde ideoloji ve kültürel değerlerden bağımsız olmayan müzik üretimi temel bir araçtır. Herkesin hayatında var olan müzik topluma dair kültürel bağıntılarda ortaya çıkmaktadır. Tüm toplumların müzik geleneği bulunmaktadır. Tabi ki toplumlarda farklılık gösterse dahi, aynı sınırlar içerisinde bireyler de birbirlerinden bağımsız, müzikal gelenekleri farklı kabul edebilirler. Buna neden olan şey de kişilerin bireysel zevkleridir. Toplumların kültürel kodlarını müzik etkileyen bir yapıdadır. Çünkü müzik sahibi ve o müziğin kullanıcıları, dinleyenleri de o topluma aittir ve toplumda birey kendini müzik yoluyla ifade ettiği için orada üretilen her bir müzik de yaratıcıyı oluşturan kişinin özelliklerini, davranışlarını yansıtmaktadır. Böylelikle kültürel değerler, etkileşimler olmadan müzik karşılığını bulamayabilir çünkü kültürün yaşadığı sosyal çevre, etkileşim, müzikal söylemi var eder. Bu nedenle müzik ve kültür ilişkisini birbirlerinden bağımsız bir şekilde anlatmamızın imkânı yoktur. Çünkü müzik ve kültür birbirlerine bağlantılı, aynı köke sahip olan, estetik değerler ile ortaya çıkmış iki konudur. **(Demir, 2006, s.65)**

Müzik kişilerin davranışlarını yönlendiren ve bu davranışlara yönetme kuvveti sağlayan, kitleleri ortak bir bilince teşvik eden yollardan birisidir. Müzik üretim sağlayacak, yapılan üretimi algılayıp, destek olacak kişilere, toplumlara ihtiyaç duyar. Müziğin etkisi için bu önemli bir gereksinimdir. Her toplumun bir müziği bulunmaktadır ve müzik toplumların yaşayış biçimlerine göre şekil almaktadır. Aidiyet duygusu gibi toplumların her birinin yansıttıkları kendilerine özgü olan müzikleri bulunmaktadır. Bu müzikleri anlamaya çalışırken de o toplumda gerçekleşmiş sosyokültürel pek çok olaya bakmamız gerekmektedir. **(Kaplan, 2019 s.118)**

Eğer toplumları tanımamız gerekiyorsa o toplumun tarihsel, sosyolojik, kültürel pek çok değerlerine vakıf olmamız gerekmektedir. Bu şekilde sağlıklı bir toplum bünyesi bilincine de erişebiliriz. Tarihsel açıdan bakıldığında Anadolu coğrafyası pek çok kültürle etkileşim ve temas hâlinde. Geçmiş yıllara bakıldığında bölge farklı pek çok kültürden insanları kucaklayıcı, birleştirici bir rol oynamıştır. Çok kültürlü, iç içe geçmiş bu yapı müzikal zenginliği de beraberinde getirmektedir. Özellikle Türkiye ve Yunanistan gibi ülkelerde ortak kültürel etkileşim çok sık karşımıza çıkmaktadır.

3.1.3. Kültür- Müzik etkileşiminde kimlik oluşumu

Kimlik dediğimiz şey toplumsal açıdan analiz edildiğinde sosyolojik ve psikolojik bir kavramdır. Kişinin kendini ifade ettiği noktada oluşturulan sürece örnek verecek olursak eğer bir mübadile, toplumun kendisine yönelttiği ve kişinin de cevaplamaya çalıştığı “kimim” sorusunun cevabı ve diğer bir açıdan da bir gruba ait olma ya da uyum sağlayamama gibi pek çok olasılık kimlik oluşumunda baş göstermektedir. (Emgili, 2011, s.245)

Toplumların ortak yapıları müzik aracılığıyla var olur ve dengelenir. Müzik en somut hâliyle toplumlara duygusal bellek sağlayabilen bir kimliktir aslında. Ortak bilincin gücüdür. Toplulukların tamamını kaplayabilen kuvvetli bir etkisi vardır. Hatta birtakım toplumlarda dans ve müzik o topluluğun kendi benliğidir ve en büyük açıklayıcısıdır.

Kültür ve müzik birbirlerini tamamlayıcı şeylerdir ve aralarında nedensellikler bulunmaktadır. Sosyal çevre, o toplumlarda insanların müziği nasıl algıladıkları, bunu davranış biçimi olarak nasıl yansıttıkları, nasıl işledikleri toplumlarda kültür ve müzik ilişkilerinin nasıl bağ kurduğunun özetidir. (Kaplan, 2019, s.14)

Kültürel kimlik veya kültürel aidiyet (cultural passport) gibi kavramlar kişinin yaşamı boyunca var olan zaman diliminde bir takım geleneksel, kültürel olarak göstermiş olduğu davranış, tutum, iletişim sağlama becerileri, dünyayı algılama biçimlerinin şekillendirdiği ve bunları kişinin kendisinin benimseyip, karakteri üzerinde birtakım özellikler yaratmış olduğu süreçtir. (Yeşilyurt, 2021, s.12)

Stuart Hall Kültürel kimliğin oluşumu için ortak paydada buluşmada kişiler üzerinden önemli bir benlik kavramı oluşturduğunu diğer görülen bütün benlikler üzerinde

de içerisinde tutulmuş, tarihi bir kökeni, geçmişi olan, insanları ortak noktaya getiren etkiler olarak ifade etmektedir. Buradan yola çıkılarak da paylaşmış olduğumuz tarihsel tecrübelerin, kültürel kimliğimizde, kültürel şifrelerimizi ifade ettiğini ve bütün olarak yansıttığının sonucunu çıkarabiliriz. **(Hall,1990, s.223; Söylemez, 2020, s.6)**

Kültür, kimlik arayışının cevabıdır. Bu cevap simgeler, davranışlar ile müzik yoluyla dışa aktarılır. Toplumsal yaşamda insan iletişim kurabilmek adına sözcüklere, seslere ihtiyaç duymaktadır. Bu sesler duygu ve düşünceleri, deneyimleri ifade ederken birtakım anlamları karşılar hâle gelmektedir. Buradan yola çıkılarak, müziğin yapısı oluşturulduğunda ve bu yapı diğerleriyle paylaşılır hâle geldiğinde müzik toplumsallaşmaktadır. **(Kaplan, 2019, s.42)**

Bireyin üzerinde oluşum gösteren müzikal kimlik yapısı, bireyin ait olduğu kültürün ve bu kültürün içerisinde bulunan imgenin varlığı ile yönlendirilmektedir. Bu yönlendirmede birincil faktörler zaman olarak yer alırken, ikincil faktörlerde toplum tarafından bireyler üzerinden algılanmaktadır ve tarihsel zaman içerisinde farklı biçimlerde gösterilmektedir. Müzikal- kültürel kimliğin ilk aşaması yaşadığı coğrafya üzerinde, ait olduğu kültürün içerisinde, doğumdan ölüme kadar olan zaman diliminde kişiye aktarılmış olan müzik kültürüdür. Aslında bu aşama müzikal-kültürel bir mirastır. İletişime, etkileşime uğrayan bu kültürel aşama: Yakın, uzak müzik kültürleri, popüler olan müzik kültürleri gibi sıralanmaktadır. **(Yeşilyurt, 2021, s.13)**

Yaşadığımız coğrafya çok eski tarihlerden beri çok yönlü, çeşitli kültürel mirasa sahiptir. Pek çok medeniyetin de etkisi ile 'kültürler sentezi' olarak tanımlanmaktadır. Eski yıllardan beri toplum ihtiyacının gerektirdiği şekilde bu çoklu kültür dağıtılmaya değil yaşatılmaya çalışılmıştır. Tarihsel ve kültürel yaşayışlar bulunduğumuz topraklarda ortak bir paydada birleşmeye olanak tanıyan, bu paydayı biçimlendiren gerçeklerdir. Bu gerçekler kişilerin topluma bakış açısını, sosyolojik, siyasal açıdan yorumlama şekillerini belirlemektedir. **(Aksoy, 1999, s.48)**

Kültür farklı değerlere sahip olan pek çok insanın dünyayı algılama biçimlerine göre yorumlayıp tanımlı kişiden kişiye göre değişim gösteren, öğrenilerek diğer kuşaklara aktarılan, toplumların sosyal alışkanlıklarına, değişen tecrübelerine göre karakter oluşturan ortak bir davranış ve anlayış sistemidir. Değişim, gelişim gibi süreçler kültürel aktarımda oluşmaktadır. Kültürün yaşamasına olanak sağlayan gelenek, görenek, örf ve adetler başka

bir kuşakta daha farklı bir biçimde, iradeden bağımsız olarak şekillenmektedir. Bu hareketlilik ve yayılma durumu başka bir toplum adına çevresel, biyolojik pek çok şarta uyum sağlamak durumundadır. Kültürel hareketlilik ve değişim her zaman tek bir koşulda ilerleyen bir durum olmamıştır. Toplum adına kimi zaman tarihsel ve coğrafi değişimler ile var olmaktadır. Mesela kültürel değişimler ile yaşanan ve unutturulma, marjinalleşme, yok olma gibi bir tehlikenin eşiğinde olan ‘halk kültürü’ kültürel mirasın yaşaması ve diğer kuşaklara aktarımı açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden korunma durumu yoğun bir çaba gerekmektedir. Tabi ki korunma gerçekleşirken de geleneğin çağdaş, evrensel değerlere sahip olması, insan haklarına zarar verici olmayan nitelikte yer alması gerekmektedir. Kültürel süreçlerin kültürel olaylardan ayrılmasında ki en büyük etken, soyut ve özellikle kavramsal oluşudur. Kültürel sürece örnek verecek olursak eğer; UNESCO’da yer alan tanımlamalarda kişilerin yaşayışlarında ve bu yaşayışın içinde bulunduğu kültürde, eğitim aşamasında gerçekleştirdiği şartlandırmalar kültürlemenin kendisini oluşturmaktadır. Kültürlemenin zıt bir durumunda ise bireyin farklı toplumlardan kazanmış olduğu tecrübelerle toplumlar arası karşılıklı etkileşim ve değişim de bulunması kültürleşmedir. Örnek verecek olursak Trakya, Yunanistan, ülkemizde Ege bölgesinde icra edilen eserlerimizin, danslarımızın komşu, sınır ülkedekiler ile benzemesi ya da ortak pek çok kültürel unsur, gelenek, görenek, yemek, giyim, kuşam vs. bunlarında her birinin benzerlik göstermesi kültürleşmedir. Kültüre ait olan maddi ve manevi pek çok değer, farklı kültürden gelen insanlarla iletişim kurması, etkileşim yaşamaları da kültürel yayılmayı oluşturur. İşte kültürün en önemli yapılarından biri olan sanat ve müzik gerçekleşmiş olan bütün değişimlerden etkilenmektedir. Bir toplumun kültürel değerlere, sanata, sanatçılara sahip olması o toplumun kültürel yozlaşmasının etkisini azaltmaktadır. Hatta Büyük Türk Önderi Mustafa Kemal Atatürk tarihte şu ifadeleri kullanmıştır:

“ Bir milleti yaşatmak için birtakım temeller lazımdır ve bilirsiniz ki bu temellerin en önemlilerinden biri sanattır. Bir millet sanattan ve sanatçıdan yoksunsa tam bir hayata malik olamaz. Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri, kopmuş demektir...Türk milletinin tarihî vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir.” diyerek sanatın en büyük güç olduğunu öğütlemiştir. (Demir,2006, s.55)

Ziya Gökalp, kültür kelimesi için daha eski ve millî bir kavram olan “hars” kelimesini kullanmıştır. Ona göre kültür “hars” ve “tehzib” gibi (terbiye etme) kelime anlamına gelen kavramları kapsamaktadır. Hars denilen kavramın halkın sözlü ve yazılı

kültüründen, örf ve âdetlerinden, iktisadi alanda ve estetik açıdan üretilen ürünlerden geldiğini ifade etmektedir. Üretici durumunda olan, güzeli yansıtan şeyin halk olduğunu söylemektedir. Mustafa Kemal Atatürk de kültürel açıdan Ziya Gökalp ile benzer düşüncelere sahiptir. Medeniyetin hars dan her alanda ayrılmadığını, beraber yol alması gerektiğini belirtmektedir. Gökalp'e göre maddi ve manevi tüm birikimler topluma yansıdığı noktada harsı oluşturmaktadır. (Ünal, 2010, s.148)

Dünyada var olan müzikler tanımlanırken (aralıkları, çok sesli olup olmaması, ritmik yapıları vs.) incelenirken birbirleri arasındaki temel farklılıklara neden olan iki şey kültür ve bilgi kavramıdır. Bu temel kavramlar geçmişten bugüne kadar olan süreç içerisinde değişim ve dönüşüm hâlinindedir. Toplamların siyasi, sosyal, ekonomik yapıları, dil, din ve toplumdaki uzmanlaşma kaynakları gibi ilişkiler bu kavramları oluşturan belirleyici faktörlerdir. (Kaplan, 2019, s.25)

Birey ve toplumun dünyayı algılayış biçimi sanat ile yorumlanmaktadır. Sanat sosyokültürel hayatın vazgeçilmez bir parçasıdır. Toplumlarda sanat yorumlamaları yapılırken bir takım ortak özellikler ve farklılıklar meydana gelmektedir. Bu benzerlik ve farklılıkları sosyokültürel yaşayış ve kişinin içerisinde bulunduğı koşullar, beceri ve yetenekler belirlemektedir.

Sanat tarihçisi M.Schapiro sanat için; Toplumun öz benliğinden ve kendini tanımlama biçiminden oluşturduğu dil olarak bir açıklama yapmaktadır. Ayrıca sanatın kendi başına bir faaliyet olduğunu ve diğer alanlarda olduğu gibi maddi yaşam koşullarının da etkisinde bulunduğunu fakat yine de nedensellik ve sonucun bilgede etkin bir güç oluşturduğunu ve bu yaşayışın da diğer alanlarla sanatı beslediğini ifade eder. Örneğin politika, din ve daha pek çok olgu gibi. Bu etkileşim sürecinde uygarlık veya kültür dediğimiz bütünleşme, kendi içerisinde bir bakıma baş kaldırıştır. Bu açıklamaların sonucunda da sanatın toplumun etkisiyle yaratmış olduğu kültür sistemi içerisinde önemli bir rol üstleneceğı söylenebilmektedir. (Demir,2006, s.8)

3.2. Türkiye ve Yunanistan Etkileşimi

Türkiye ve Yunanistan büyük bir tarihe sahip olup, kültürel etkileşimi paylaşan, birbirlerine benzeyen iki ülkedir. Bu benzerliğin temel sebeplerinden birisi de her iki ülkenin Antik Yunan, Roma Medeniyeti ve Anadolu kültürünün mirasçıları olmasından

kaynaklanmaktadır. Mesela kıyıda yer alan şehirlerde her iki ülke için de benzer müzikler, mimari geleneksel yapıda ögeler ve zeytinyağının ön planda olduğu mutfak tarzları ortaya çıkmaktadır. Mesela Türkiye’de Osmanlı Döneminden kalma esintiler bulunurken Yunanistan Antik Yunan mirası içerisinde olup Osmanlı etkisinin de görüldüğü bir ülkedir. Her iki ülkenin de zengin kültürel bir çeşitliliği bulunmaktadır. Bu da onları hem aynı hem de birbirlerinden farklı kılan bir yöndür.

Egenin iki yakasını Türkiye-Yunanistan kültürünü incelediğimizde Yunan mitolojisi ile Ege (Batı Anadolu) sınırları içerisinde yer alan geleneksel Türk mitolojisinin pek çok ortak özellikleri, kesişimleri bulunmaktadır. Öyle ki bu kesişim efsanelerde dahi benzerlik taşımaktadır. Mesela, Homeros’un Odysseia destanında yer alan tek gözlü Kyklops ile farklı bir destanda Dede Korkut’un oluşturduğu Tepegöz kıymetli bir kesişimdir. (Aksoy, 1999, s.95)

3.2.1. Ege Bölgesi

Ege bölgesi tarihi, kültürel açıdan çok önemli bir pozisyondadır. Birçok önemli antik kent, doğası, denize kıyısının olması sebebiyle, turistik destinasyonlarının da vazgeçilmezlerindendir. Bu bölge tarihi, müziği, kültürel çeşitliliği, mutfacı ile oldukça popülerdir.

Bir bölgenin denize kıyısının olması, insan akışının fazla olması, ticaretin yapılabilmesini, ticari süreç ile birlikte de buralarda çok kültürlü, pek çok farklı dilden insanların yaşayabildiğini, turizmin canlandığını ifade etmektedir. Tabi ki dış dünyaya konum olarak daha kapalı olan bölgelerden de o yerin daha aktif, daha gelişmiş olduğu varsayımını çıkarabiliriz. Büyüyen, gelişen toplumları analiz ettiğimizde dikkat çeken nokta şudur oda nüfus, üretim ve ticaret, ileri derecededir. (Erol, 2023, s.103)

Uygarlığın beşiği denildiğinde aklımıza ilk olarak Ege diye adlandırdığımız ‘Batı Anadolu’ gelir. Tarihin en önemli isimlerinden ‘‘Heredot’’ Bodrumlu, coğrafyanın öncülerinden ‘‘Hekatos’’ Miletli, ilk geometrici Pisagor Sisamlı, ilk doktor ‘‘Hipokrat’’ İstanköylü, ilk ozan ‘‘Homeros’’ İzmirli, felsefenin kurucularından ‘‘Heraklitos’’ Efesli, tek tanrının var olduğunu tarihte ilk söyleyenlerden birisi olan ‘‘Anaksimendros, Anaksimenes, Ksenophanes’’ gibi pek çok Batı Anadolu’nun önemli ismi Egelidir. (Aksoy, 1999, s.59)

Klasik mitolojinin çıkış kaynağı olan Ege ismi neredeyse tüm Batı dillerinde bulunmaktadır. Cumhuriyet öncesi dönemde ‘‘Adalar Denizi’’ olarak adlandırılan bölgede Ege kavramı ‘Arşipel’ ‘Archipel’ (Takımadalar) denizi kelimesiyle aynı anlama gelebilecek biçimde kullanılmıştır. Anadolu, Yunanistan gibi alanları kapsadığı gibi sadece Kuzey Ege Adaları içinde kullanılmaktadır. Bu konuyla ilgili araştırmalar yapan Prof. Bilge Umar, ‘‘Ege Adı Üzerine’’ isimli yazısında şu ifadeleri söylemektedir: ‘‘- Ege denizinin adı, Helenlerde ‘Aigaios Pelagos’’ yani ‘Ege-sel Deniz’’ diye kullanılıyordu. Buradaki ios takıntısı Yunan dilindedir ama Aiga kök sözcüğü böyle değildir. O sözcüğün Helen dilinde hiçbir anlamı yoktur. Aiga kök sözcüğüne anlam yakıştırmak için, dokunaklı bir destan öyküsüyle ‘Kral Aigeus’’ diye uydurulmuştur. ‘Luwi’’ dilindeki Aiga (ayga) sözcüğünün anlamı henüz karanlıktadır. Oysa denizimizin adının eski biçimdeki Aiga kök sözcüğünün, eski bir Anadolu kavmi olan Luwi’lerin bölgelerinde birkaç yerde kent adı olarak karşımıza çıkması bir rastlantı değildir. O kent adını Hellenler, Aigai (Aiga’lılar kenti) biçiminde söylenilmekteydi. Bu adı taşıyan kentlerden biri de Ege bölgemizdedir. Manisa ili kuzeybatısında şimdiki Köseler Köyünün yanı başında idi, görkemli kalıntıları hala orada sizi bekler.’’ (Aksoy, 1999, s.72)

Türkiye’nin en önemli yedi bölgesinden birisi olan Ege bölgesinin kuzeyinde Marmara, güney kısmında Akdeniz, doğusunda İç Anadolu ve batısında Ege denizi bulunmaktadır. Ege bölgesinde Afyonkarahisar, Aydın, Denizli, Kütahya, İzmir, Muğla, Manisa, Uşak ile beraber toplam sekiz il bulunmaktadır. Pek çok medeniyetin beşiği konumunda olan bu bölge gelenek ve görenek, sosyokültürel açıdan da dikkat çekmektedir. (Yeşilyurt, 2021, s.33)

3.2.2. Yunanistan

Yunanistan Balkanlar’da güneydoğu bölgesinde var olan, üç tarafı denizlerle çevrili, Ege denizinde, batı yakasında pek çok kültürel mirası içerisinde barındıran köklü bir medeniyettir. Başkenti Atina’dır. Yüzölçümü 131.990 kilometrekaredir. Parlamenter Cumhuriyet yönetim şekline sahip olan Yunanistan’da seçimler dört yılda bir yapılmaktadır. Cumhurbaşkanı meclisin kararı ile seçilmektedir. 10 milyonu aşan nüfusa sahiptir ve konuşulan resmi dil Yunanca’dır. En önemli şehirleri başta Atina olmak üzere Selanik, Volos, Patras’dır. Ege denizinde batı yakasının tamamını kaplayacak derecede önemli bir konumda olan Yunanistan da 6.000 adet ada, adacık, kayalık bulunmaktadır.

117 adada yerleşim bulunmaktadır. Heraklion şehri adanın idari kısmının bulunduğu 150 bin nüfusa sahip bir bölgedir. Kıyı uzunluğu 13.676 km olan Yunanistan bu ölçüm ile Akdeniz ülkelerinin içerisinde birinci sırayı almaktadır. Ayrıca 726 km'lik toplamda demiryolu ulaşım gücü bulunmaktadır. Kuzey bölümünde Türk sınır bölgesi Batı Trakya'dır. Orada karasal iklim vardır fakat Teselya bölgesi yazların sıcak ve kışların soğuk olduğu bir bölgedir. Ülkenin güney bölümünde ve adalar bölgesinde Akdeniz iklimi hakimdir. Girit tropikal iklimin yaşandığı bir adadır. Avrupa Birliği'ne giriş yaptıktan sonra Euro para birimine dönüşüm sağlayan Yunanistan'ın bayrağında ise sol üst köşesinde mavi beyaz bir haç bulunmaktadır. Yunanistan dünya tarihinde, medeniyetin oluşumunda önemli modern düşünürlere sahiptir. Bunlar; Thales, Sokrates, Anaksimandros, Aristoteles ve Platon'dur. Yunanistan devletinde din etkili bir güçtür. Şu an eskisi gibi bir hakimiyet alanı oluşturmaya da hâlâ kilisenin gücü yadsınamayacak derecede kuvvetlidir. (Asaroğlu,2017, s.14)

Yunanistan konumu itibariyle pek çok milletin yaşadığı bir coğrafyadır. Slav, Makedon, Türk, Bulgar ve Arnavut asıllı birçok nüfustan insan yaşamaktadır. Rum nüfusun baskın olduğu ülkenin mübadele döneminde Batı Anadolu'dan Yunanistan bölgesine göç ederken şu şekilde ayırt edici özellikleri bulunmaktadır. Kadınların soyadlarında 'idu' ya da 'adu' şeklinde ekleri, erkeklerin ise 'idis' veya 'adis' ekleri yer almaktadır. Girit adasında olanların ise soyadlarında kadınlarda 'aki' erkeklerde ise akis eki bulunmaktadır. Tabi ki bu sınıflandırmalar bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Örneğin; Karaman bölgesinden yani Kayseri, Niğde, Tokat, Kırşehir, Sivas, Nevşehir gibi bölgelerden Yunanistan'a taşınan grubun soyadları 'oğlu' eki ile anılmaktadır. Mesela Yunan bölgesinde yaşayan Karadeniz asıllı Rum ile Karadeniz bölgesinde yaşayan Türk birinin pek çok ortak özellikleri vardır. Kültürel açıdan incelendiğinde yerel kıyafetleri ortaktır. Yöresel danslarında horon ekipleri bulunmaktadır ve kemençe her iki halk içinde çok önemli bir enstrümandır. Örneğin Yunanistan'ın Makedonya bölgesinde Rumlar popüler bir biçimde Volkan Konak parçaları dinlemektedirler. Ayrıca konuşulan dil Türkçe ve Rumca gibi pek çok ortak kelimeler içermektedir ve bu lehçe Orta Asya ve Antik Helen dönemine dair sözcükleri bünyesinde barındırmaktadır. (Asaroğlu,2017, s.20)

Antik Yunan medeniyeti pek çok kültürün önemli bir parçasıdır. Birçok entelektüel, siyasal, kültürel gelişmenin tanığıdır. Bugün bile batı dünyası açısından kültürel bir mirastır ve günümüze kadar da etkisi devam etmektedir. Bu medeniyet için felsefe, tiyatro,

müzik, olimpiik oyunlar oldukça önemlidir. Müzik, eğitim ve kültürel ilerleme adına olmazsa olmaz bir unsurdur. Gençlerin gelişimi açısından müzik ve şiir eğitimde de aktif bir rol oynamaktadır. Yazılı bir mirasın ağırlıkta olduğu bu medeniyette müziğin kendisi önemli bir yere sahiptir.

Antik Yunan’da eğitim dört başlık altında toplanmaktadır. Bunlar matematik, felsefe, beden eğitimi ve müziktir. İnsanın kendini yetiştirmesi adına verilen bu eğitimlerde şu amaçlanmaktadır: matematik ile kişinin aklını aktif bir biçimde kullanması, felsefe ile düşünce yapılarının oluşması, beden eğitimi ile beden ve ruh sağlığının sağlıklı bir şekilde kalması, müzik ile de duygulara yönelik bir derinleşme amaçlanmaktadır. (Say, 2008, s.18)

Antik Yunan mitolojisinde Zeus çok önemli bir tanrıdır ve kontrolü, düzeni, her şeyi sistematik bir biçimde yönlendirir. Zeus’un 9 kızı olarak nitelendirilen peri kızları bulunmaktadır ve bunlar Yunanca anlama gelen ‘‘Mousa’’ ve diğer bir dilde Latince anlamına gelen ‘‘Musa’’ olarak adlandırılmaktadır. Efsaneye göre bu kızlar dünyada güzelliğin, uyumun sebebi olmaktadır. Bu 9 kız bir kişinin yaratıcılığına ilham olan esin perileridir. İşte bu perilerden geldiğine inanılan ‘‘Mousike’’ veya ‘‘Mousa’’ kelimelerinin kökeninin Antik Yunan mitolojisinde buradan türediğine inanılmaktadır. (Canbay ve Nacakcı, 2022, s.24)

Antik Yunan’da her zaman ‘‘musike’’ dediğimiz müziğin etik olup olmaması tartışılır bir konu olmuştur. Eğitici yönünün olup olmadığı da bazı düşünürlerin sorguladığı bir durum olmuştur. Yunan tarihine bakıldığında M.Ö 9.yüzyıllarda Homeros gibi pek çok önemli ismin şiirlerinin bile melodik bir yapı altında oluşturulduğu gözlemlenmekteydi. Eski Yunan düşünürleri için müzik erdemli bir insan olma yolunda gerekli bir kaynaktı. Bütün erdemlerin temelinde Yunanlılar için müzik yatmaktaydı. Ahlak için de çok büyük bir etkisi olduğunu, kişiyi olumlu anlamda ya da olumsuz anlamda yönlendirecek melodilerin olduğundan söz etmişlerdir. Platon için müzik doğaüstü bir güç iken Aristoteles ise insanın manevi yönünü besleyen ve manevi gelişimine güç katan şeyin müzik olduğunu söylemektedir. Ayrıca Yunanlı diğer düşünürler de müziğin sosyal yaşamdan, olaylardan kopuk olmadığını belirtmişlerdir. (Demir,2006, s.28)

3.2.3. Mübadele

Göç; insanların hayat standartlarını daha iyi hâle getirebilmek adına bir yerden başka bir yere yol aldığı devinimdir. Göçe neden olan pek çok araştırmalar bulunmaktadır. Göç dediğimiz şey o bölgenin sadece fiziki koşullarından kaynaklanan bir durum olmamakla beraber siyasi, iktisadi sebeplerde bu hareketi gerçekleştirmeye neden olmaktadır. Tabi ki doğal afetler, din gibi önemli güçlerin de etkilediği göçler bulunmaktadır. İnsanlığın doğuşundan itibaren temel hedef yaşamı idame ettirebilmektir. Bu da göçlerin başlangıcıdır. Bir diğer sebep de sosyal faktörlerdir. Yaşanan siyasi değişimler, dini baskılar orada yaşayan pek çok insanın göç etmesine neden olmuştur. Göçler, iki başlık altında toplanabilir. Bunların birisi kişinin hür iradesi ile yapmış olduğu hareketlerdir bir diğer sebep ise siyasi rejimlerin, yaşanan olaylar sonucu otoritenin oluşturduğu zorunluluktan kaynaklanan göçlerdir. Bunlar uluslararası platformlarda yer alabileceği gibi, bölgesel de olabilir. (Erdal, 2018 s.1)

Göç bir toplumu etkileyen önemli bir olaydır. Bu etkiler yaşanan koşullara, toplumların maddi manevi güç durumlarına bağlı olarak değişim gösterebilir. Mesela bazı göç hareketleri işgücü piyasasında ki değişmelere olumlu bir şekilde etki edebilir, kültürel değişmeye katkı sağlayıp, kişilerin ekonomik koşullarını daha iyi hâle dönüştürebilmektedir. Ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel açıdan farklılaşma olmaktadır. Tabi ki entegrasyon açısından pek çok zorluğa neden olup, kaynakların tüketilmesine, kıtlık gibi pek çok olumsuz olaylara da sebebiyet verebilmektedir. Fakat aynı zamanda göç hareketi gerçekleşirken pek çok fikir bir bölgeden başka bir bölgeye taşınır ve yeni pratikler taşınan coğrafyaya yayılabilir. Bu etkileşim durumu da kültürel bir sentezin oluşmasına olanak sağlamaktadır. Kişinin kendi ülkesini terk etmek durumunda olması zor bir süreçtir. İşte bu terk etmenin zorunlu olduğu koşullar vardır. Bunlar savaşlar, doğal afet durumları, ekonomik süreçler, siyasi gelişmeler, otorite değişimleri sonucu yapılan baskı nedeniyle yer değiştirmeler ve daha pek çok durum. Fakat göç isteğe bağlı da gerçekleşebilir. Eğitim imkânları, iş fırsatları nedeniyle kişiler yaşam koşullarını daha iyi hâle getirebilmek adına göç edebilirler.

İnsanlık tarihinde her daim var olan, doğal sebepler nedeniyle yapılmış olan göç sürecinde, sosyoekonomik nedenlerin de dışı vurmasıyla göç olgusu farklı bir boyut kazanmıştır ve başka seçenekler ile her zaman var olmuştur. İnsanlar yaşam standartlarının

iyiliği için kendilerini koruma içgüdüleriyle de daha güvenilir yerlere gitmek mecburiyetinde kalmışlardır. Ancak mübadele Yunanlılar tarafından diğer bir söyleyişle ‘antalagi’ zorunlu bir yer değiştirme modelini de göç sürecine eklemiştir. Kısa bir zaman diliminde iki milyona yakın birçok insan zorunlu olarak göç ettirilmiştir. Tabi ki bu süre zarfında o güne kadar olmamış pek çok sorun da gün yüzüne çıkmıştır. Bu sorunlar yeni bir ülkeye adapte olamama, kültürel uyumsuzluk, vatanlarına hasretlik gibi ifade edilebilir. (Söylemez,2020 s.5)

Mübadele dediğimiz şey çok büyük bir kültürel etkileşimdir. Devletleri politik, sosyal ve ekonomik olarak etkileyen güçlü bir demografik harekettir. İki ülke arasındaki etkileşime bakıldığında güçlü bir melodik geçiştir aslında. Fakat bunun perde arkasındaki zorunlu göç her iki ülke açısından çok büyük bir trajediyi, duygusal travmayı meydana getirmiştir.

Kültür kavramı Türkiye içerisinde yaşanan göç olayları ile birlikte zengin bir yapıya olanak sağlamıştır. Bu topraklara gelen insanlar dil, lehçe, yemek, giyim kuşamları, yapmış oldukları müzikler ile kültürel olarak büyük etkiler yaratmışlardır. Göçü yaşayan kişiler ile göç edinilen bölgedeki yerliler arasında kültürel bir etki alanı yaşanmıştır. Bu yaşanan etkilenme sürecinde mübadillerin ve yerli halkında kültürel kodlarının farklı olarak değiştiği, yenilendiği görülmektedir. Üstelik bu yenilenme kalıcılığını koruyarak diğer kuşaklarında bunu görüp daha farklı bir biçimde uygulamasına imkân sağlamıştır. Bu kuşaklar özlem duygusuyla birlikte tarihi geçmişlerine kültürel açıdan bakmak istemişlerdir. Bu kimlik bulma arayışı, kültürel ortaklık, göç vs. dayanışma kültürünü de beraberinde getirmiştir. Farklı şekillerde, yapılarda var olsalar dahi bu beraberlik alan içerisinde sivil toplum örgütlenmelerini, kurumları da aktif olarak faal hâle getirmiştir. (Arı, 2023, s.15)

Kökeni Arapça olan mübadele ‘bedel’ kökünden meydana gelmektedir Kelime ‘var olan bir şeyi bir başka şeyle değiştirmek, değiş ve tokuş’ anlamlarına gelmektedir. Mübadil kelimesi de ‘bir başkasının yerine getirilmiş, bir şeye bedel olarak tutulan, mübadele edilen’ anlamına gelmektedir. (Tevfik, 2017, s.31)

Tarihi göç üzerine Türkler, Türkçe konuşan Ortodokslar genellikle ‘mübadele’ ya da ‘muhacirlik’ olarak göçü tanımlarken, Yunanca konuşan Rumlar, Müslümanlar için de bu

kavram yer değiştirmek anlamına gelen (antalagi) kelimesi ile ifade edilmektedir. **(Söylemez,2020, s.10)**

Mübadele ya da diğer bir adıyla nüfus değişimi dediğimiz olay her iki devlet içerisinde yaşayan vatandaşları önemli bir şekilde etkileyen büyük tarihsel bir olaydır. 1926 yılında Birleşmiş Milletlerin Yunan Mülteciler Komisyonu tarafından oluşturulmuş raporunda: Anadolu'dan bir milyona yakın insanın, Trakya bölgesinden yüz doksan bin ve İstanbul'dan yetmiş bin ile yaklaşık olarak bir milyon iki yüz altmış bin kişinin Türkiye'den Yunanistan'a göç ettirildiğini belirtmiştir. Raporun devamında ise Yunanistan'dan Türkiye'ye bu zaman dilimine kadar yaklaşık üç yüz kırk sekiz bin Müslümanın geldiğini ifade etmektedir. **(Söylemez,2020, s.10)**

Yapılan nüfus değişimi ile birlikte göç olgusunu yaşayan ve mübadil (emigrant or exchanged person) olarak adlandırılan insanlar; pek çok topluluk üzerinde büyük duygu dönüşümleri ile etkiler yaratmışlardır. Birey ve toplumun gerçekleştirdiği bu etkiler sadece göçün yaşandığı o kuşağın değil gelecek kuşaklarında bunun izini taşımasına sebebiyet vermiştir. Sonraki süreçler incelendiğinde mübadele adına her ne kadar büyük acılar yaşanılsa da iki ölke içerisinde uluslaşma kavramına önemli yararlar sağlanmış olduğu gözlemlenmektedir. Büyük bir değişim ve dönüşüm ile birlikte her alanda toplumsal, kültürel, ekonomik varoluşlar ortaya konmuştur. **(Arı, 2023 s.11)**

Anadolu'dan yola çıkarak farklı şehirlerden Yunanistan'a giden pek çok mübadil ortak birer alt kültür temsili haline gelmişlerdir. Yunanistan için alt kültür temsili hâline gelen mübadiller tarihsel zaman diliminde Yunanlılardan ayrı olarak özel günlerden, mutfak kültürlerine, giyim kuşamlarına kadar kendilerini farklı biçimlerle ifade eden bir gruba dönüşmüşlerdir. Yaşadıkları süreç içerisinde ve sonrasında olan sıkıntılarını ağıtlar, türküler ile aktarmışlardır. Anadolu'dan Yunanistan'a göç etmiş kişilerin Türkçe sözler içeren türküler, şarkılar söyleyip, dinlemeleri olağan bir durumdur. Anadolu esintili yöresel eserler Anadolu'dan göç eden kişiler arasında sıklıkla dinlenmektedir. Farklı bölgelerde yaşayan kişiler tarafından da karşılaşılan bu şarkıların farklı biçimlerde yorumlanması, söyleyiş tarzlarının, melodik biçimlerinin, usul ve makamlarının başka bir şekilde ifade edilmesi olağan bir durumdur. Çeşitli şehirlerden taşınan pek çok insan kendi kimlik yapılarını ritimlerinde, çalgılarında, halkoyunlarında, söyleyişlerinde oluşturmuşlardır. Mesela Anadolu kimliğinin en etkili biçimde yansıtıldığı türkülerden birkaçı; Konyalı, Oğlan Oğlan ve Ege Bölgesinde oldukça popüler hale gelen İzmir'in Kavakları' dır.

Müzik kültürü açısından her iki topluluğu incelediğimizde kökeni Anadolu'lu olan Rumların Müslüman kesimden daha farklı özellikleri olduğunu görürüz. Mesela Türkiye'de kemençe özellikle Doğu Karadeniz'e ait olan bir çalgı olarak görülse bile Sivas, Bayburt gibi pek çok illerde karşımıza çıkmaktadır. Ya da Anadolu kökenli Rumların özellikle Kars, Çorum, Sivas ve Amasyalı olanların kemençe çaldığı, dinlediği bilinmektedir. (Söylemez, 2020, s.7)

Göç sürecinde müzisyen olan, enstrüman çalan pek çok mübadillerin düşünlerinde, eğlencelerinde Balkan türkülerinin, hareketli ezgilerin, 9/8'lik ölçülerin varlığı dikkat çekmektedir. Bununla beraber Anadolu'da yıllarca yaşamış ve Yunanistan'a göç etmek durumunda olan Rumlar için de gittikleri yerde rebetiko müziği popülerlik kazanmıştır. (Emgili, 2011, s.240)

Mübadele Cumhuriyet tarihimizi iktisadi ve sosyal yönden etkilemiştir. Topraklarının çoğunu kaybeden birçok kişi için tekrardan üretici pozisyona geçebilmek ve iskân edilmek kolay olmamıştır. Fakat 1923-1925 yılları içerisinde gerçekleşen bu göç pek çok kavramın ülke içerisinde var olmasına kaynak olmuştur. Bunlar nüfus, ekonomide millî güç, kalkınma vs. Toplum bilincinde daha yeni bir nüfusla, verimli bir yurt düşüncesi baş göstermektedir. (Erdal, 2018 s.12)

Mübadele Türkiye ve Yunanistan adına çok önemli bir dönüm noktası olmuştur. Aslında bakarsak iki ülke içinde barış ve istikrar yönünden kazanılmış bir adım olduğunu ifade edebiliriz. Her iki millet de yer alan, etnik gruplar arasında ki gelecekteki çatışmaların, kötü senaryoların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Uluslararası ilişkilerde tarihsel olarak unutulmayacak bir anlaşma örneği sağlanmıştır. Ulusal kimlik ve sınırlar adına bir adımdır. Aynı zamanda Türkiye ve Yunanistan adına demografik yapının değişmesine, kültürel açıdan farklılaşmasına neden olmuştur. Diplomatik ilişkilerde geçmiş yıllardaki sancılı süreçlere ithafen iki ülke adına da daha sonra atılacak adımlarda daha pozitif, iyimser, yapıcı bir yaklaşım benimsenmiştir. Ülkelerin o dönemlerde iç güvenliği sebebiyle istikrar sağlaması açısından, ulusal güvenlik adına bu anlaşma zorunlu olarak görülmektedir. Çok sayıda müzisyenimiz o dönemde Yunanistan'a gitmiştir. Aynı şekilde oradan da bu topraklara bir taşınma söz konusudur. Mübadele sonrası kültürel taşınma Türkiye ve Yunanistan için durumu başka bir boyuta getirmektedir. Her iki ülkenin kültürel yapısındaki bu derinlik farklı kültürel unsurların birleşmesine neden olmuştur. Mübadeleden sonra Türkiye'den Atina'ya, Selaniğe pek çok göç eden besteci, müzisyen

bulunmaktadır. Memleketlerinden uzaklaştırıldıkları dönemde birbirlerinden farklı aslında bir o kadar da benzer iki etnik topluluk bir arada, ilişki içerisinde yaşamışlardır. Memleketlerini yitirme hasreti gibi pek çok duyguyla da kültürel bir ortaklığa adım atmışlardır. Tabi ki ekonomik olarak zorlayıcı bir sürecin başlangıcı olmuştur fakat Türkiye açısından dahi ileri dönemler için bakıldığında, uzun vadede olumlu etkileri de olmuştur.

Kültürel çeşitliliğin hızlanması mübadele adına olumlu sonuçlardan bir tanesidir. Mübadele adına gidenlerin çok büyük bir kültürel kayba neden olduğunu görmekteyiz fakat gelenlerinde getirmiş oldukları pek çok olumlu değer bulunmaktadır. Mübadele sonucunda Türkiye'ye gelen ve buradan Yunanistan'a giden pek çok mübadil adına birtakım gelenekler, yaşam tarzları, müzikler gibi çeşitliliğe neden olan etkiler ülkeler arasında taşınır bir durum hâline gelmiştir. Mübadele ile Türkiye'ye gelen birçok insanın burada yaşayanlarla etkileşim hâlinde olması yemeklerinden, dillerine, müziklerinden, mimarisine kadar kültürel alışverişin artmasına neden olup, her iki ülke adına özel bir zenginlik sağlamıştır ve özgün içerikli eserler üretilmesine neden olmuştur.

Göçlerin birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenler değerlendirilirken ilk koşul göçmenin yaşadığı alandır bir diğer koşul da göç olayı olduktan sonra vardığı mekanla olan ilişkiler bütünüdür. (Özsoy, 2014, s.15)

Mübadelede oluşan göç süreci 3 ana başlık altında toplanmaktadır. Anadolu'dan göç edenler, gelenler ve kalanlar (İmrozlu Rumlar) olarak. İmrozlu Rumlar' da her ne kadar bir göç süreci yaşamamış olsalar dahi onlar adına da artık hiçbir şey eskisi gibi olmamaktadır. Çünkü savaş sonrası kayıpların olduğu bir durumda çevrelerinde ki değişiklik, ekonomide oluşan sancılar vs. olaylar durumu onlar adına da çok daha zorlu bir sürece yöneltmektedir. Gidenler arasında Yunanca konuşan Rumlar, Karamanlılar dediğimiz grup şu an ki tarih yazımında eskisi gibi pek kullanılan bir tabir değildir Kapadokyalılar daha çok tercih edilmektedir. Karadenizli Rumlar, Ermenice konuşan Ortodoks Kilisesine mensup olanlar, gelen kesimde ise Giritli Müslüman olanlar yalnız geldikleri bölgenin dilini bilmemektedirler. Ana dili yunanca konuşanlarda bulunmaktadır. Müslüman gruplar patriyotlar Niğde ve Çatalca bölgesinde özellikle yer almaktadırlar. Arnavutça konuşanlar ya da Romanlar Kuşadası ve çevresinde. Kalanlar ise İstanbullu Rumlar İmroz ve Bozcaada'da kalmaktadırlar.

1923 yılında Türk Yunan Zorunlu Mübadele Ortodoks Rumlardan İstanbul, İmroz ve Bozcaada bölgesinde yer alan, orada yaşayan kısım dışında, Yunan bölgesinde yer alan Türklerle gerçekleştirilmiştir. Tabi ki Anadolu coğrafyasında o dönemlerde dilleri Türkçe olup, Yunanca konuşamayan Karamanlı denilen kesim de bulunmaktadır. Fakat dönemin siyasi koşullarından dolayı, büyük devletlerin de Yunanistan'ın isteği üzerine Türkiye'nin de buna siyasi şartlar altında onay vermesiyle mübadele gerçekleştirilmiştir. (Balta, 2015, s.9)

Lozan Barış Antlaşması yürürlüğe konana kadar olan süreçte istatistiksel olan her bir kaynak farklılıklar gösterse dahi 1.200.000 üzerindeki insan Yunanistan'a Anadolu topraklarından göç etmiştir. Bu göç tarihi açıdan çok büyük bir olaydır. 1923 yılında resmi olarak (göçmen), (mübadil) gibi terimler tarih sayfalarında baş gösterse dahi insanlara da başka bir ülkede sosyal açıdan, millî açıdan, politik alanlarda var olma olanakları sağlamaktadır. Tabi ki diğer bir taraftan bakıldığında ise mübadiller millî bir travmanın yaşayan tanıklarıdır. (Güner, 2017, s.168)

3.2.4. Lozan Barış Antlaşması

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması tarih yazımında da bahsedildiği gibi yeni bir ulus devlet anlayışını oluşturmuştur. Türk- Yunan Savaşı 1923 yılı sonrası Lozan Barış Antlaşmasının imzalanmasıyla Yeni Türk Devleti'nin tanınması olumlu bir atılım olsa dahi o dönemlerde iki ülkenin savaştan çıkmış olması, anlaşma sonucu büyük kırılmaların yaşandığı Türk- Yunan zorunlu göç (mübadeleyi) başlatmıştır. Daha önceleri tarih yazımında Kurtuluş Savaşı ve sonrası oluşan süreçte göç olayları yaşanmıştır. Mübadele çerçevesi kapsamında Rum Ortodoks Kilisesine bağlı Rumlar ile Müslümanların yer değiştirmelerinin öngörüldüğü göç hareketinde büyük bir demografik değişim yaşanmıştır. Türkler adına Kurtuluş Savaşı diye adlandırılan olay Yunan tarih yazımında Küçük Asya Felaketi olarak bahsedilmektedir. Türkiye açısından mübadele tarih yazımı içerisinde çok uzun yıllar boyunca güçlü bir biçimde görünmektedir fakat olayın perde arkasına bakıldığında kültürel bir şok da yaşanmıştır. Mübadillerin iskân edildikleri yerlerde yaşadıkları sorunlar, dil bilmemeleri, pek çok insanın vermiş olduğu mücadele bugün bile yaşanan zorlu sürecin canlılığını gözler önüne sermektedir.

1930 yılından sonra ki zamanlarda Türkiye ve Yunanistan adına önceki yıllara kıyasla olumlu anlamda bir beraberlik süreci başlamıştır. Her iki ülkenin birbirleriyle uyumlu bir biçimde hareket etmeleri, liderlerin karşılıklı tutumları önemli gelişmelerdir. Atatürk'ün Balkan politikası adına almış olduğu kararlar ve bu kararların ilk aşamasını Yunanistan ile gerçekleştirmek istemesi, Yunanistan'ın ise toplumsal olarak, iktisadi yönden gelişim sağlamak adına komşuluk ilişkilerini güçlendirme isteği iki ülkenin dönüm noktası olmuştur. **(Gürel, 2018, s.64)**

Mustafa Kemal Atatürk başlatmış olduğu inkılaplarla ve hızlıca gelişen reform hareketleriyle barışçıl adımlara, ülke sınırlarına zarar vermeyecek bir politikaya ihtiyaç duyuyordu. Bu barışçıl adımlarla Türkiye ve Yunanistan'ın o dönemde göstermiş olduğu dostluk, uzlaşma görüntüleri her iki ülkenin de temel haklarını koruyan bu tablonun sürmesini sağlamıştır. Hatta o dönemde Mustafa Kemal Atatürk ve Eleftherios Venizelos yanı sıra pek çok siyasinin bu anlamda uzlaşmayı kolaylaştıracak açıklamaları bulunmaktadır. Öyle ki o dönemin pek çok siyasi kişiliği bu durum ile ilgili görüşlerini dile getirmişlerdir. Mesela Tevfik Rüştü Aras dönemin Dışişleri Bakanı görevini üstlenmektedir ve bu durum ile alakalı Türkiye- Yunanistan'ın kuvvetli bir uzlaşmaya vardıklarını ve bundan sonraki sürecin de her iki ülke adına daha pozitif bir tutumda seyredeceğini söylemektedir.

Yapılan anlaşmalar sonucu siyasi, ekonomik, kültürel, askeri, eğitsel pek çok açıdan karşılıklı alışverişler olmuştur. Mesela Yunan ve Türk takımları arasında konserler, spor müsabakaları yapılmıştır. **(Featherstone ve diğerleri, 2023, s.72)**

Tarihte önemli bir olay olan diğer bir adıyla da Lausanne Barış Antlaşması her iki ülke açısından da başka bir aşamaya geçildiğinin en güçlü kanıtlarından birisidir. 1930 ve öncesi yıllarda çok fazla gerginlikler, siyasi karışıklıklar olsa dahi Atatürk ve Venizelos dönemi içerisinde aynı masaya oturulup, uzlaşma sağlanmıştır. Böylelikle iki ülke arasında da ekonomik ve sosyal açıdan olumlu temaslar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Türkiye İkinci Dünya Savaşının olduğu yıllarda bu süreci zorlu atlatan Yunanistan adına olumsuz bir girişimde bulunmamış, toprak bütünlüğüne herhangi bir zarar vermemiştir. **(Hatipoğlu,1997, s.319)**

Yunanistan ile yapılan mücadele 1922 yılında sona ermiştir ve o yıllar içerisinde karşılıklı yapılan görüşmeler sonucunda tarihte de önemli bir yere sahip olan Mudanya

Mütarekesi imzalanmıştır. Anlaşma sonucunda 14 Ekim tarihinde Yunanlıların Doğu Trakya'dan ayrılmasıyla beraber yürürlüğe konulmuştur. Lord Curzon'un da dahilinde olduğu barış anlaşması için bağlantılar sağlanmaya başlanmıştır. Rusya, Ukrayna ve Gürcistan gibi ülkelerin görüşmelere katılmak istemesi ile birlikte yer anlamında barış konferansının o dönemler içerisinde tarafsız bölge olarak kabul edilen İsviçre Lozan şehrine karar verilmiştir ve Rusya'nın da sadece boğazlar konusuyla alakalı mütarekeye kabul edilebileceğine onay verilmiştir. **(Erdal, 2018, s.38)**

Lozan Barış konferansı o dönem Türkiye sınırları içerisinde olsaydı Mustafa Kemal'in başkanlık edeceği bir konferans olacaktı fakat İtilaf Devletleri bu duruma sıcak bakmadılar. Bu sebeple diğer devletlerin de ortak kararıyla Lozan'da toplanılmasına karar verildi. Tabi ki pek çok güçlü devletin katılımıyla gerçekleşecek olan konferansta toplantıda kimin Türkiye'yi temsil edeceği gibi pek çok sorun ortaya çıktı. Çünkü o dönemlerde İstanbul Hükûmeti ve Ankara Hükûmetinde ki anlayış taban tabana zıt bir düşünce yapısındaydı. Ankara Hükûmeti ulusal egemenlik ve Kurtuluş Savaşı'nın sonucunda halkın iradesini önemseyen bir yapıdaydı. Bunun karşısındaki İstanbul Hükûmeti ise tek bir kişinin otoritesine evet diyen bir yerdeydi. Ülke sınırları içerisinde, o dönemin şartlarında Türkiye adına savaş sadece yabancı devletler ile değil, İstanbul Hükûmeti ile de yapılmıştır. İtilaf Devletlerinin ayrı gönderdiği davetiyeler sonucunda Mustafa Kemal'in çok iyi bir adım atıp, meclise yazdığı yazının karşılığında 1 Kasım 1922 yılında Saltanat kaldırılmıştır. İşte İtilaf Devletleri'nin bu gelişmeler sonucunda göndermiş olduğu davetiye üzerine Türkiye açısından çok büyük bir gelişme var olmuştur. **(Türmen, 2023)**

Lozan Konferansı'nda 1922 yılında mübadeleye dair görüşmeler gerçekleştirilmiştir ve iki ülke arasında nüfus mübadelesinin doğru bir strateji olduğu kararlaştırılmıştır. Türkiye ve Yunanistan için Lozan görüşmeleri ile alakalı komisyon üyeleri adına pek çok isim geçmesine rağmen Mustafa Kemal İsmet Paşa için karar kılarak bu tartışmaları sona erdirmiştir. Mudanya görüşmelerinde yer alması, Yunanlılar ile olan mücadelesinden dolayı İsmet Paşa Mustafa Kemal için belirleyici bir karar olmuştur. Bu sebeple dönemin Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal (Tengirşek) yerine seçimler sonucu İsmet Paşa 26 Ekim 1922 yılında çoğunluk oyu ile göreve atanmıştır. Baş delegenin İsmet Paşa olduğu listelerde pek çok ismin de adı geçmektedir. Bunlardan birisi zamanında Maliye Bakanlığı görevi üstlenmiş Hasan Bey (Saka) 'dır. Sağlık Bakanı olan Rıza Nur ve pek çok

isim...Ayrıca üç delege ile birlikte Lozan görüşmelerine danışmanlar da atanmıştır. Bu isimlerden birkaçı; Tevfik (Bıyıklıoğlu), Yahya Kemal, Ruşen Eşref, Celal Bayar ve Hikmet (Bayur) gibi önemli pek çok isimdir. Tabi bu dönemde Lozan'a giden heyet konferansın ertelenmesi sebebiyle görüşmeler sonuçlanmadan geri dönmüştür. **(Erdal, 2018, s.41)**

Yukarıda adı geçen pek çok kişi 1.dönem Lozan Konferansı'na katılmışlardır. İkinci dönem Lozan Konferansı'na dahil olmayanlar ve yeni katılan isimlerde bulunmaktadır. İki buçuk ay aradan sonra tekrardan bir araya gelindiğinde ise konferansta askıda kalan, çözüme kavuşturulamamış pek çok konu 24 Temmuz 1923 yılında karara bağlanmıştır.

Konferansta Türkiye'nin yanı sıra İngiltere, İtalya, Japonya, Fransa yer almıştır. Bunun yanında Romanya, Yunanistan, Amerika, Sırp-Hırvat-Sloven gibi pek çok devletin İtilaf devletlerinin davetleriyle konferansın bütün oturumlarında yer alması gerektiği belirtilmiştir. Diğer pek çok devlet ise kendi meseleleri adına boğazlar vs. gibi önemli konularla alakalı olarak konferansta yer almışlardır. İsmet Paşa'nın eşitlik ilkesi öncü alınarak yapılmasını istediği konferansta devletler içerisinde farklı olarak Japonya, Hayasi tarafından Londra Büyükelçisi adına temsil edilmiştir ve İngiltere çok kalabalık bir heyet ile çoğunluğu sağlamıştır. İngiltere Lord Curzon tarafından, Yunanistan ise Elefterios Venizelos tarafından temsil edilmiştir. Diğer ülkelerin çoğunluğu büyükelçiler statüsü ile temsil edilip farklı olarak Romanya ve Bulgaristan Dışişleri Bakanı statüsünde temsilen yer almıştır. İsmet Paşa konferansın açılış kısımlarında yer alan konuşmasında eşitlik ve Türkiye bağımsızlığı gibi konulara vurgu yapmak istemiştir. Anadolu'da yer alan yaraların sarılması gerektiği ve TBMM'nin tek güç olması gerektiğine atıf da bulunarak Türkiye'nin hangi düşüncelerle bu konferansa katıldığını göstermek istemiştir. Alt komisyonlarda asker ve sivil esirlerin durumu, sınırın Yunanistan ile Meriç nehrin de yer alan konumu, 12 ada ve İmroz, Bozcaada bölgelerinin Yunanistan'a verilmesi yalnız burada silahsızlandırılmak koşulu çok önemli bir ayrıntıdır. Ayrıca Türkiye'de yer alan Rumlar ile Yunanistan'da yer alan Türklerin değişim durumu konuşulmuştur. **(Erdal, 2018, s.43)**

Lozan'a Türk heyeti vardığında Lord Curzon 4 gün geç gelmiştir. Tabi ki bu durum Türk heyetini sinirlendiren bir olaydır. Lord Curzon'un, Venizelos'un ve Türk heyetinin, İtilaf Devletleri'nin katılımları ile beraber İsmet Paşa konferansın ağır bir süreç olduğu ile alakalı yaptığı bir konuşmada ve konferans sonrasında da Millî Mücadelenin Türkiye açısından etkisine değinerek Lozan Konferansı'nın Türkiye için ayrıca bir sınav olduğunu

ifade etmiştir. Lozan'ın diplomatik olarak zor bir süreç olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca konferansta kendisinin isteği üzerine yapmış olduğu konuşmada uluslararası ilişkiler açısından Türkiye'nin beklentisine değinmiştir. Konferans süreci boyunca da barış ve bütünlüğün korunmasına yönelik bir tavır sergilemesi dikkat çekmiştir. **(Türmen, 2023)**

Lozan'da üç komisyon şeklinde bir araya gelinmiştir. İlk komisyon sınırların belirleneceği, Boğazların, azınlıkların konuşulduğu kısımdır. İkinci komisyon İtalya'nın başkanlık ettiği Türkiye sınırları içerisinde yer alan yabancılara yönelik kapitülasyonlar, üçüncü bölümde ise Fransız bir başkanın oturumunda konuşulan konular mali işler ve Osmanlı borçlarıdır. Tabi ki Türkiye'nin başkanlık ettiği bir komisyon olmaması da pek iç açıcı bir durum değildir. 4 Şubat 1923 yılında en önemli sorunumuz olan kapitülasyonlar yüzünden toplantı kesintiye uğramıştır ve 23 Nisan günü tekrardan İkinci Lozan Konferansı için bir araya gelinmiştir. **(Türmen, 2023)**

Lozan'da mübadeleye dair konular konuşulurken hükümetin belirli projeleri uygulamaya koymak istediği, bu projelerinde aslında şehirli olanların şehirden insanlarla, köyde yaşayan halkın ise köyden insanlarla yer değiştirmesi amaçlanmaktadır. Yapılan işler, sanatlar, meslek dalları dahi önemlidir. Örneğin Yunanistan'da yer alan Müslüman nüfusun ziraat ile uğraşan kısmının özellikle gelmesi gerektiği, Girit, Midilli bölgelerinde yer alan nüfusun ise Ege bölgesinde bulunan zeytin ve üzüm gibi ürünlerin var olduğu bölgelere nakil olunması gerektiği söylenmektedir. Selanik bölgesi ise ticaret için önemli bir şehir olduğundan dolayı İzmir'e bir taşınma istenmektedir. **(Aghatabay, 2021, s.68)**

Nüfus mübadelesinin başlangıcıyla birlikte Yunanistan'da ki Türkler liman kentlerinde toplanmaya başlamışlardır. Selanik, Hanya, Girit gibi şehirlerde insanlar gemiler eşliğinde yola koyulmuşlardır. Tabi ki aynı olay Türkiye adına da geçerli olmuştur. Mübadillerin birçoğu göç sürecinde taşınabilir olan mallarını paraya çevirip gittikleri yerde kullanmak istemişlerdir. Bundan sonra ki süreçte ise trenler, gemiler ile süren zorlu yolculuklar pek çok sağlık sıkıntısını da beraberinde getirmiştir. Selanik mübadele de akışın en yoğun olduğu, insanların liman bölgelerinde toplandığı, Karaferye'den gelenlerin, Serfice'den gelenlerin yer aldığı şehir olmuştur. Yapılan araştırmalar sonucunda 1923 yılı aralık ayında sadece Selanik bölgesine gelen yaklaşık 40.000 kişiden söz edilmektedir. Bu süreç içerisinde mübadiller adına yaşanacak sağlık sıkıntılarından dolayı birtakım önlemler alınmaktadır. Bundan dolayı Yunanistan'da kurulan Hilal-i Ahmer Cemiyeti ya da İmdad-ı Sıhhiye Heyetleri gibi o dönemin sağlık kuruluşları,

Selanik, Kandiye, Drama gibi şehirlerde önemli olmuştur. Yine de bu önlemler alınsa bile 3 Aralık 1923 yılında yapılan araştırmalarda mübadillerin karınlarını doyurmak adına sıkıntı çektikleri, yardıma muhtaç bir hâlde oldukları, pek çok hastalığın baş gösterdiği üzücü bir biçimde gözler önüne serilmektedir. **(Emgili, 2011, s.67)**

Türkiye açısından mübadeleden sonra ekonomik, sosyal bir analiz yapacak olursak ticaretin büyük bir kısmını Rumlar oluşturmaktaydı. Kırsal kesimden gelen mübadiller daha çok toprak ile uğraşıyorlardı fakat kentlerden gelenler daha çok sanat ve ticaret işinde uzmanlaşmışlardır. Bu kısımda sanatkâr ve tüccar olan pek çok kişi bulunmaktadır. Bu nedenle onların mübadil olma durumu ticari açıdan, vergisel olarak da ülkenin ekonomik anlamda büyük bir kayıba neden olacağını düşündürmektedir. Savaşın etkilerini atamamış bir ülke için önemli bir boşluğun baş göstereceği düşüncesini de hâkim kılmaktadır. **(Aghatabay, 2021, s.327)**

Lozan Barış Antlaşmasında daha önce yapılması istenilen Sevr Antlaşması'nın tam aksine bir yol çizilmiştir ve siyasal açıdan bakıldığında hukuki bir varoluş sağlanmıştır.

Lozan Barış Antlaşması ile birlikte 1923 yılında Türkiye Yunanistan arasında zorunlu bir göç, zorunlu antlaşma ile yaklaşık 1.200.000 Ortodoks inançlı Rum Yunanistan bölgesine, 400.000 Müslüman vatandaş ise yaşadıkları Yunanistan'dan Anadolu topraklarına zorunlu olarak yer değiştirmiştir. Tabi ki büyük göç ülkeler arasında ki etkileşimin de bir numaralı kaynağı olmuştur. Örneğin Selanik, İzmir, İstanbul gibi pek çok farklı kültürden insanların yaşadığı liman şehirlerinde bu etkileşim sürekli olarak, güçlü bir taşınmayla geçirgenlik göstermiştir. Bundan dolayı o bölgelerde icra edilen ezgiler sürekli olarak değişim içerisinde kendini yansıtmaktadır. **(Turgay, 2017, s.426)**

İlber Ortaylı'nın göç olgusu üzerine çok önemli bir bakış açısı bulunmaktadır. Göç olgusunun devam etmediği takdirde stabilize olduğu ve bunun sonucunda da toplumların yok olmaya yüz tuttuğunu ifade etmektedir. İnsanların en büyük ve en güçlü eylemlerinin göç olduğunu vurgulamaktadır bu yüzden tarihe bakıldığında da geçmişten beri göçlerin olduğu ve olmaya devam etmesi gerektiğini söylemektedir. Göçlerin olmadığı bir toplumun tarih sayfalarında da yer almayacağının önemine dikkat çekmektedir. **(Tevfik, 2017, s.32)**

'Yitirilen topraklar' düşüncesi başlığı altında her iki ülkede yapılan çalışmalarda, mübadillerin geçmişi unutamadıkları fakat yine de geleceğe uyum sağlamak adına,

ideolojik bir bakış açısına sahip olup bunu dışa yansıttıkları zaman içerisindeki çalışmalarda, geçmişi yorumlama biçimleriyle, farklılaşmayla gözlemlenmiştir ve her iki ülke adına da pek çok araştırma söz konusu olmuştur. **(Balta, 2015, s.62)**

Türkiye ve Yunanistan'ın tarihsel olarak büyük değişimler yaşadığı mübadelede ortak ezgileri Yunanca olarak icra eden Yunan Ortodoks halk Anadolu coğrafyasına kendilerini unutturmama bilincini aşılrken, Türk Müslüman mübadiller de göç ettikleri kendi ülkelerinin hasretlik duygusunu şarkılarında, ezgilerinde sembolik olarak ifade etmişlerdir **(Turgay, 2017, s.425)**

Mübadillerin topraklarına taşınmalarıyla birlikte kendiliğinden yeşeren bir dayanışma ruhu da ortaya konmaktadır. Bu dayanışma, yardımlaşma sayesinde köylerde ve kentlerde olumlu anlamda gelişmeler var olmuştur. Tarım, sanayi, ticaret gibi alanlarda yapılan değişimler ülke kalkınmasına önemli katkılar sağlamıştır. Ayrıca silinemeyen bir trajedinin belleğini hafifletmek anlamında büyük bir destektir. Özellikle Cumhuriyet adına Ege, Trakya ve Karadeniz gibi bölgelerde iskân edilen mübadiller modernleşme hareketinde büyük bir figür hâline gelmişlerdir. **(Güner, 2017, s.171)**

Anadolu'da yapılan anlaşmalar sonucu farklı bölgelere yerleşen mübadiller o coğrafyada yaşayan insanlar arasında da dikkat çekici bir grup olup, bir bakıma yapılan değişimlerinde öncüsü olmuşlardır. Bu değişim Cumhuriyet'in ilk zamanlarında atılan devrimlerde kendini mübadillerin etkisiyle de göstermektedir. Ticaretin olduğu yerlerde mübadiller sosyokültürel açıdan, konuştukları dilleriyle, kıyafetleriyle, yemek kültürleriyle, müzikleriyle toplum içerisinde imaj olarak kapalı ve yeniliğe açık olmayan görünürdeki gruba da farkındalık ve gelişim sağlamaktadır. **(Erdal, 2018, s.272)**

İstanbul ve Anadolu'nun pek çok şehrinden Yunanistan'a giden mübadiller gittikleri bölgeler de de daha önce yapmış oldukları mesleklerini taşımışlardır. Örneğin; Kapadokya bölgesinden göç eden mübadiller halı dokumacılığını, İstanbul tarafında olanlar ticareti, Ege bölgesinden gelenler ise zeytincilik, zanaat, taverna ve falcılık gibi uğraşları Yunanistan'a aktarmışlardır. **(Asaroğlu,2017, s.31)**

Mübadele kapsamında yer değiştiren, göç eden insanların pek çoğu maalesef çok zor koşullarda tutunmaya çalışmışlardır. Kendilerine ait olan mal varlıklarının karşılığını göç ettikleri ülkede karşılayamayışları bu yer değiştirme ile birlikte onları ekonomik, kültürel, sosyal açıdan da fazlasıyla zorlamıştır. Ülkelerin dilini konuşamamaları, yabancı gibi

hissetmeleri pek çok uyum sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Yunanistan'da yaşayan sosyal bilimciler, tarihçiler, müzikologlar, heykeltıraşlar, ressamalar mübadele edenlerin yaşadığı zorluklar ile alakalı pek çok eserler vermiştir. İnsanların görsel olarak konu hakkında bilgi sahibi olması açısından o döneme ait objeler müzelerde sergilenmiştir ve konuyla ilgili pek çok roman yayınlanmıştır. Mübadillerin yerleştiği bölgelerin adlarına o dönemlerde (yeni) anlamına gelen nea kelimesi getirilerek Nea Fokea (Yeni Foça), Nea Smirna (Yeni İzmir) gibi kavramlar bölge adlarıyla kendilerini belli edip tarihsel açıdan da bu konunun hassasiyetine o dönemlerde dikkat çekilmeye çalışılmıştır. **(Özsoy, 2014, s.15)**

Günümüze gelindiğinde, son yıllarda mübadele gerçeğinin toplum tarafından daha bilinçli bir şekilde yaşatılması adına sivil toplum örgütleriyle, dernekler ile konserler yapılmaktadır. Geçmişin unutturulmaması adına, yaşayan mübadil torunlarının, akrabalarının hikayelerinin var olmaya devam ettirilmesi amaçlanmaktadır.

Daha önceki kısımlarda da belirttiğimiz gibi tarihimize bakıldığında pek çok nedenlerden göçler yaşanmıştır fakat mübadele denildiğinde insanların zihninde Türkiye Yunanistan hükümetlerinin imzaladığı anlaşma belirmektedir. 30 Ocak 1923 tarihinde Türk ve Yunanistan halklarına yönelik sözleşme, protokol imzalanmıştır. Bu protokol yazılı 19 maddeyi içermektedir. Tabi ki mübadele ile ilgili sayısal verilerde her bir kaynakta farklı analizler bulunsu dahi yaklaşık iki milyon insanın zorunlu göçe tabi tutulduğu büyük ve sancılı bir hareket meydana gelmiştir. Sözleşme şartlarına bakıldığında birinci madde de hükümetler izin vermedikçe hiçbir mübadilin memleketine geri dönemeyeceği belirtilmektedir. **(Tevfik, 2017, s.31)**

Mübadele ile birlikte yapılan büyük değişimler pek çok tartışmayı da beraberinde getirmektedir. Öyle ki mübadele sonrası konuşulan lisan meselesi o dönemler içerisinde TBMM'de dahi tartışma konusu olmuştur. Buna örnek verecek olursak Karesi mebusu Ali Şuuri Bey o dönemlerde TBMM'de yaptığı konuşmada değişime dikkat çekmiştir ve sahildeki kısımlarda yaşayanların millî raks yerine polka gibi dansları tercih ettiklerini, millî çalgı yerine mandolin ya da gayda gibi enstrümanlara yer verdiklerini, dil olarak da Arnavutça, Boşnakça'nın hâkim olduğunu ifade etmiştir. ‘‘ **(İbar, 2010, s.151)**

Sözleriyle aslında yer değişimin hızlı bir şekilde kültürel, karışık bir sentezi doğurduğunun da farkına varmışlardır.

4. İKİ YAKANIN ORTAK PAYDASI: MÜZİK TÜRLERİ

Yunanistan melodik açıdan zengin, kültürel bir tarihi bünyesinde barındıran, farklı müzik türlerine, enstrümanlara, ritim yapılarına sahip bir ülkedir. Yunanistan müziği halkın icra ettiği geleneksel halk müziği formunda, klasik müzik ve günümüzde daha çok tercih edilen, popüler olan türleri kapsamaktadır. Aynı zamanda Modern Yunanlı besteciler klasik müziği çağdaş bir forma dönüştürerek önemli eserler çıkartmışlardır. Adalar bölgesinde yapılan müziğe daha özgün bir tarzda, farklı olarak yaklaşabiliriz. Çünkü geçmişte de melodik açıdan başkalaşmanın temelleri adalar bölgesinde yapılmıştır. Şu an için pop müzik dedikleri türde Yunanistan'da günümüz sanatçıların icra ettiği, toplumun büyük bir kesiminin dikkatini çekmiş olan müziktir. Yunanistan müziği yerel halkın motiflerini yansıtan, aynı zamanda uluslararası düzeyde de belirgin hale gelmiş bir konumdadır. Her iki yakada da müzik türlerine örnek verecek olursak eğer;

4.1. Rembetiko (Rebetika- Rebetiko)

Yunanistan'ın daha çok liman kısımlarında ve gecekondu mahallelerinde şekillenen Rebetiko kendine özgü bir tarzı barındıran, kültürel etkileşmenin getirdiği en önemli müziklerden birisidir. Sadece bir müzik türü olarak kabul edilmemekle birlikte bir yaşam tarzı, kültürel bir anlam ve ifade biçimi olarak kabul görmektedir.

İki halkı birleştiren, kültürel kaynaşmaya yardımcı olan müziklerden bir tanesi Rebetiko'dur. Toplumun alt tabanında var olan, ekonomik sıkıntı yaşayan, çoğu işsiz olan işçi sınıfının ya da diğer bir tabiriyle mangas dedikleri kabadayı olanların yaratmış olduğu, onlara atfedilen bir türdür. Otoriteye karşı isyankâr duruşlarıyla, devlete boyun eğmeyen yapıları sebebiyle, toplumun çizgisinden farklı bir alt kültürdür. Rebetiko denildiğinde ilk olarak rebetis sözcüğü gelmektedir. Rebetis Türk kentlerinde gördüğümüz kabadayıların Yunan bölgesinde ki tasviridir. Halkın sorunlarını gideren, insanların yardımına koşan, kurtarıcı rolündedir. Rebetikonun karşımıza çıktığı ilk yer Maria Papagika'nın Aralık 1926 yılında çıkardığı plaktır. (Dikbaş, 2014, s.17)

Dilsel olarak yer değiştirme sonucu oluşan farklılıklar, kültürel açıdan Yunan müziğinde yeni bir türün açığa çıkmasına neden olmuştur. Bu türün adı Rebetika'dır. Kostas Ferris bu tür ile ilgili olarak mübadele sonrası uyum sağlayamayan ve kendi

içerisinde dışlanmış hisseden grubun ekonomik koşullarının zorluğu ve memleket hasreti gibi birçok sıkıntının baş göstermesiyle kendilerini esrara verdiklerini ve geçimlerini yasa dışı yollardan sağlamaya çalıştıklarını ifade eder. Bu çaresizlik, acı, özlem gibi pek çok duygunun ifade edilişinin de Rebetikalarla ortaya konduğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra göçmenlerde ortaya çıkan ve şarkı sözlerinde ‘aman’ kelimesinin sıklıkla kullanıldığı ‘amane’ adı verilen Anadolu halk şarkıları da söylenmektedir. İcra edilirken genizden, baskın bir tonla farklı bir biçimde yorumlanan, oryantal olarak minör gamında ifade edilen melankolik ezgilerdir. Sözleri incelendiğinde ise on ve on beş hece ölçüsü aralığında olup tek bir beyit içermektedir. Ayrıca o dönemlerde toplum içerisinde yaşanan durumları net bir şekilde ortaya koyan bir konumdadır.

Yaklaşık olarak bir buçuk milyon Anadolu Rumlarının Yunanistan’a Atina, Selanik, Pire gibi pek çok bölgeye yerleşmesi sonucu gecekondu mahalleleri çoğalmaktadır. Çünkü topraklarını bırakıp gelenlerin çoğu yerleştikleri bölgede bekledikleri bulamamışlardır. Bu sebeple yoksulluk, evsizlik, işsizlik büyük kentleri çevreleyen bir hâl almıştır. Topraklarını kaybeden bu insanlar yanlarına kültürel taşıyıcı olarak müziklerini getirebilmişlerdir. İşte rebetiko müziği de onlar için kendilerini ifade etmenin en iyi yoludur. Göçmenler kendilerini betimleyen müziklerini Cafe Amanlar da tanıtırken bu tarz müzikler yapan kafeler çoğalmaktadır. İşte bu yeni stil ile Cafe Aman’lar da çalınıp söylenen tarz birbirlerine ileri ki zamanlarda iç içe geçmiş bir şekilde yansıtılacaktır. Marika Politissa, Rita Abacı, Rosa Eskenazi, Marika Ninou bu stilin önemli kadın müzisyenleridir. Bu yıllarda dinlenen şarkılarda ortaklık göze çarpmaktadır. Şarkıların sözlerinin bazılarının Türkçe sözlerde olduğu ya da Türkçe kelimeler içerdiği dikkat çekmektedir. Makber eserinde olduğu gibi Yunancaya dönüşüm sağlayan parçalar da bulunmaktadır. İlk yapılan rebetiko şarkılarına bakıldığında yasa dışı olaylar ve aşk konuları oldukça dikkat çekmektedir. Markos Vamvakaris bu örneğin ilk temsilcilerindendir. Vasilis Tsitsanis, Manolis Hiotis 1937 yılında yer alan önemli müzisyenlerdendir. O yıllarda uygulanan sansür olaylarından sonra rebetiko konuları değişmeye başlamıştır. Esrar, nargile gibi pek çok konu filtrelenmeye ve çıkarılmaya başlamıştır. **(Dikbaş, 2014, s.33)**

Rebetisler tarafından çalınıp icra edilen bu tür de kurumsal otoriteye karşı bir meydan okuma vardır. Fakat bunu sokaklarda, isyan bayraklarıyla, militan bir şekilde değil de yapmış oldukları müzikleriyle, toplumun uyum sağladığı kısımda yer almamalarıyla gösterirler. Yasa dışı olmak onlar için doğru bir ifade ediliş değildir. Rebetisler yoksul

insanlardır. Ayrıca şarkıların konularında aşk, ayrılık, yoksulluk, hapisane, savaş, esrar, ölüm, ölümden sonraki yaşam gibi pek çok içerik yer almaktadır. (Dikbaş, 2014, s.25)

1850’li yıllardan sonra Anadolu’da kendini gösteren bu tür Anadolu Rumlarının 1922 yılında Yunanistan’a taşınmasıyla birlikte Atina ve Selanik bölgesinde gecekonduların olduğu mahallelerde icra edilip, dinlenmektedir. Tabi ki o döneme bakıldığında Yunanistan’da Avrupa’da popüler olan, Bizans kökenli müzikler sık sık dinlenmektedir. Fakat Yunan toplumunda aynı zaman diliminde göçmenlerinde icra ettikleri müzik ilgi çekmektedir. (Dikbaş,2014, s.21)

1930 yılında Selanik bölgesinde yapılan mübadele sonucunda Türkçe konuşan nüfus üzerinde gözlemlerde bulunan, İngiliz Gramafon Şirket Yöneticilerinden Edmund Michael Innes en sık dinlenen türün Amaneler olduğunu ve bu müzik tarzının Türk motiflerinden etkilendiğini ayrıca Odeonun da Türk plaklarını satışa sunduğunu ve Columbia’nın dağıtımına başladığını ifade etmektedir. İki şirketinde dinleyicisinin çok fazla olduğunu kaleme almıştır.

Yazar E. Petrapulos rebetiko için 3 ayrı gelişme dönemi olduğunu ifade eder. Bunlar;

1. İzmir dönemi (1922-1932): İzmir’de Cafe Aman’ların olduğu dönem.
2. Rebetikonun alt sınıflarda yaşamasıyla, yer altı kısmına geçiş yaptığı klasik dönem
3. Popüler dönem: Rebetiko’nun popülerlik kazandığı, saygınlığını arttırdığı, Yunanistan için ulusal bir müziği temsil ettiği dönem

Rebetiko’nun gelişiminde ‘İzmir stili’ dedikleri biçim oldukça önemlidir. İlk 10 yıl Cafe Amanlar için önemli bir süreçtir. Enstrümantal, vokal doğaçlamalar 4/4’lük ölçülü ritimler, hareketli tarz, solo enstrüman kısımlarına eşlik eden oktavlı bir biçimde çalınan başka bir ikinci enstrüman, Arap- Türk etkisinde seyiren oryantal hava, ud, santur, keman eşliğiyle şekillenmektedir. Sonra ki dönemlerde ise şarkılar buzuki eşliğiyle taksim şeklinde doğaçlama olarak başlar. Bu taksim ana melodiye gelmeden dinleyiciyi hazırlamak amacıyla giriş görevi görmektedir. Ana çalgılar buzuki, bağlama ve gitardır. Ritim serbesttir. 9/8’lik ölçülü şarkılarda vardır. (Dikbaş, 2014, s.24)

Cafe Aman’lar da oluşum gösteren Rebetiko o dönemlerde müzisyenlerin maniler okuduğu “Mani Kahveleri” dedikleri kahvelerden etkilenecek doğmuştur. Rumlar için

popüler bir hâle gelmiştir. Genellikle kadın yorumcular günlük yaşadıkları durumla, çevreyle alakalı dört dizelik şeklinde maniler okumaktadır. Maniler iki veya daha fazla kişinin birbirleriyle atışması sonucu da okunabilir. Satır aralarında söylenilen aman aman sözcükleri onlar için düşünme payının verilmiş olduğu bir bekleme süresidir. Amaneler Rebetiko için temsili en erken dönemde oluşturulmuş bir formdur. Bu şarkılardan önce giriş kısmı için taksim de gelebilir. Sonrasında ise sanatçı doğaçlama olarak şarkıyı icra etmektedir. Rebetiko şarkılar popüler kültürün parçası haline geldikten sonra amaneler de bu kültürde eski yerini korumamaya başlamıştır. Değişen süreçte de artık uzun ses pasajları yerine enstrüman soloları dahil edilmiştir. **(Dikbaş, 2014, s.21)**

İzmir’de ki Kafe Aman dedikleri yerlerin o dönemde yapılan şarkıların konularında güçlü bir şekilde kültürel, melodik bir etki yarattığı görülmektedir. Şarkı sözleri çoğu zaman Cafe Aman’da tartışılan konular, afyon esrar gibi şeylerle ilintili olmuştur. Bu yaygınlaşma kırsala oranla kentlerde daha çok görülmektedir.

1871 yılına gelindiğinde ise Atina’da konservatuvar kurulur ve ardından ilk santur kafesi açılır. 1886’dan sonra bu kafelerin adı Aman kafelerine dönüştürülür. **(Dikbaş, 2014, s.29)**

Yunan kafelerin de müzisyenlere ayrılan bir köşe vardır ve müzik yapmak isteyen gruplar o köşede şarkılarını icra ederler. Bu gruplarda enstrüman olarak; ud, keman, klarnet, buzuki, bağlamas gibi pek çok enstrüman bulunmaktadır. Ayrıca bu kafelerde esrar, ot içmek serbesttir. Müzik eşliğinde bu maddeleri kullanan insanlar kafelerde çiftetelli, zeybek, kazaska gibi danslar etmektedir. **(Dikbaş, 2014, s.26)**

Örneğin Rebetiko müziği denilince akla gelen ilk isimlerden birisi Markos Vamvakaris’tir. Babasıda kendisi gibi müzisyen olan Vamvakaris’in en meşhur rebetiko şarkılarından birisi ‘Frankosyriani’dır.

Göçmenlerin dinledikleri şarkıların, o şarkıların makamlarının, kasapiko, çiftetelli, zeybekiko ve bu türlere eşlik eden enstrümanların Şark etkisinde oldukları düşünülmektedir. **(İbar,2010, s.160)**

1800’li yıllar da Yunanistan’ın hapishanelerinde özellikle buzuki ile icra edilen müziğin enstrüman olarak temelini bağlamadan geldiği de söylenmektedir. Bunun sebebi aslında Yunanlılar için bağlamas, buzuki dedikleri çalgının Türkiye de ki curanın Yunanca

versiyonu olmasıdır. Bu benzerlik pek çok genel kanıyı da beraberinde getirmektedir. 1900’lü yıllarda esrar tekkelerinde buzuki, bağlamas eşliğinde şarkılar çalınıp söylenmektedir. Yunanistan’da esrarın tekkelerde serbest olduğu dönemlerde mekanlara ‘tekkes’ adı verilmektedir. Anlamı dervişlerden yola çıkılarak oluşturulduğu ‘tekke’ sözcüğünün değiştirilmiş hâlidir. Bu tekkesler de rebetler kendilerini kimi zaman ‘dervişler’ olarak da adlandırmaktadır. (Dikbaş, 2014, s.28)

İlerleyen süreçlerde konu içeriği bakımından bu tarz şarkılar sansür uygulamaları ile yasaklanacak ve günümüze kadar sürecek bir etkiye sahip olacaktır. Özellikle bazı yıllarda radyolarda dahi çalınması yasaklanan, buzuki çalanların dahi mimlendiği, yurt dışına gönderilmesi gerektiğini belirten bir türe dönem dönem dönüşecektir. Daha sonraları bu tür yasaklamaların ortadan kalktığı yıllarda Yunan müziği adına bir miras niteliğinde olduğu söylenilip, hapishanelerden, tekkelerden, gecekondu mahallelerinden uzaklaştırılıp saygınlık kazanan, ticarileşen, zengin sınıfın kulüplerde çaldığı, popüler, yüksek müzikal bir kimliğe dönüşecektir.

İkinci dünya savaşında sancılı bir süreç geçiren Yunanistan’da savaş döneminde şarkıların kaydedilmesi zor bir süreçtir fakat savaştan sonra birçok müzisyen ülke adına popüler kültürü yönlendirmede etkileyici olmuştur. Marika Ninou ya da Giannis Papaioannou gibi daha pek çok önemli isim süreç içerisinde bu tarzda oluşturulan, yaşatılan müzikal gelişimin aktörleri haline gelmişlerdir.

Ayrıca Rebetikonun alt türü olarak Hasapikos ve Zeybekikos gibi müzik türleri yer almaktadır. Bunlardan birisine örnek verecek olursak;

4.2. Hasapikos

Yunanistan Anadolu kimliğinin kendine dair izler bulduğu kültürel anlamda yakın hissettiği bir coğrafyadır. Anadolu’dan mübadele sonucunda Yunanistan bölgesine sadece bir taşınma değil kültür, yaşayış biçimi de bu göç ile yola çıkmıştır. Anadolu bölgesinde o dönem de Rumlar ticarete aktif bir şekilde rol oynamaktadır böylelikle el sanatları gibi pek çok meslek dalları Rumların kendilerini gösterdiği bir noktadadır. Kültürel açıdan analiz edildiğinde Anadolu’dan Yunanistan’a giderken yapılan en önemli taşınmalardan birisi Yunanistan’ın kimliğini yansıtan rebetikonun alt müzik türlerinden birisi olan ‘hasapiko’dur. Türkiye’de özellikle düğünlerde sıklıkla karşılaştığımız, İstanbul Kasap

Havası olarak da adlandırılan, farklı bir varyanta sahip yöresel dansın Rumlar tarafından yorumlanmasıyla başka bir biçimini görürüz. Yunanistan’da oldukça popüler olan bu dansın çıkış noktasına bakıldığında aslında Anadolu coğrafyası ve İstanbul etkin bir rol üstlenmektedir. 1960’lı yıllar ve sonrası bu müziğin de yaygınlaştığı bir dönemdir. (Asaroğlu, 2017, s.28)

Hasapiko Yunan müziği, dansı adına önemli bir geleneksel müziktir. Hızlı ve yavaş olarak iki başlık altında bu müziği inceleyebiliriz. Hasapiko klasik bir türün içerisinde yer alan Hasaposerviko’nun benzer bir koludur. Pek çok eğlencede hızlı bir tempoda oynanan, coşkulu kimliğiyle ifade edilen bir türdür. Girit adasının bu müzik için önemli bir yer olduğu söylerler. Hasapiko dansı genellikle birden fazla kişiyle oynanır. Herkes birbirinin omuzundan destek alarak daire gibi sıralanırlar. Sıranın başında duran kişi diğerlerini sürükleyen, baş pozisyonundadır. İçerisinde zıplamaların yer aldığı 2/4’lük ya da 4/4’lük ritmik yapıda olan akordiyon, buzuki, ud, klarnet gibi enstrümanların baskın olduğu bir türdür. Bu dans, müzik Yunanlılar adına oldukça popülerdir ve kaynağının İstanbul, Marmara, Trakya bölgesi Kasap havasından yaygın olarak çıkma olduğu bilinmektedir. Ancak Türkiye’de oynanan Kasap havasının asıl kaynağı Sırp Kasabı diye bildiğimiz Hasaposervikos’dur. Bu tarza benzer Romanya, Ukrayna gibi ülkelerde de benzer ritimlerde, danslar bulunmaktadır. Yunan düğünlerinin, eğlencelerinin, festivallerinin vazgeçilmez birer parçasıdır. Başka bölgelerde de benzer tarzda formlar bulunmaktadır.

4.3. Ege Bölgesi Müziği Zeybek

Ege bölgesi dediğimizde zeybekler bizim için vazgeçilmez bir sosyokültürel olgudur. Zeybek müziği ve danslarının örneğini Batı Anadolu ve genellikle Aydın, İzmir, Muğla, Manisa, Denizli ve daha pek çok ilimizde görmektediriz. Buradan yola çıkarak Batı Anadolu’nun sosyokültürel yapısında önemli bir kaynak olduğunu ifade edebiliriz.

Yunan müziğinin önemli çeşitlerinden Rebetiko formunun önemli bir karşılığı aslında zeybek müziğinin başladığı dönemlerdedir ve aynı kökten çıkmış gibi bir durum söz konusu olduğu söylenilir. Zeybek kökeninin Orta Asya ve Yörüklerden gelme bir müzik olduğu da iddia edilir. Ege bölgesinde Dionysos ile bağlantısı olduğu vurgulanır. Bugün zeybek denildiğinde kelime anlamı olarak ilk akla gelen eşkıyalık, devlete karşı çıkma gibi bir durum söz konusudur.

Pek çok araştırmacı ‘‘zeybek’’ sözcüğünün kelime anlamına baktığında ortaya şu sonuçlar çıkmıştır:

- a) ‘‘zor’’ kullanmalarından kaynaklı ‘‘zorba’’dan (Şakir-Tarihsiz);
- b) Arapça içerisinde civa anlamında ‘‘zibak, zeybak’’tan (Üsküp 1988);
- c) Şarap tanrısı Dionyssos’a döneminde ona tapan ‘‘Bakkha’’lar ve Roma Döneminde bağlantısı olduğu iddia edilen ‘‘ibakkhi’’lerden (Kabağağalı 1984, 1985);
- ç) Yunan araştırmacılarının bazılarının iddia ettikleri biçimde ‘‘Zeus’’ ve ‘‘bekos’’ (ekmek) kelimelerinin birleşimi sonucu (Kabağağalı 1984, 1985);
- d) Türkçe’deki anlamı cesur olan ‘‘saybak’’tan (Gazimihal 1948b);
- e) Tımar sahiplerinin çeşitli sebeplerden sonra isyan etmesi sonucu ‘‘sipah’’tan (Uluçay 1968);
- f) ‘‘sağlam’’ anlamına ‘‘anlayışlı’’ anlamına gelen ‘‘sağ-bek’’ kelimesinden (Bayındır 1964);
- g) Sınır koruyucuları, uc anlamını çağrışım yapan ‘‘sekbak-seğmen’’ kelimesinden (Şapolyo 1954);
- h) ‘‘Özbek’’ten, Asya’dan gelen (Arsunar 1953);
- ı) Subay anlamına gelen Türkçe olarak ‘‘sü-bek’’ veya ‘‘kol beyi’’ manasında oluşturulan ‘‘zeyl i beğ’’ kelimesinden (Türkoğlu 1991) (**Öztürk, 2006, s.84**)

Osmanlı Dönemi geçmişten beri pek çok ayaklanmaları barındırmaktadır. Ortaya konan bu müziklerinde tabi ki toplumsal konularla bağlantısı bulunmaktadır. Zeybekler Ege ve çevresinde duyulan müziklerdir. Belki Yörüklerde de vardır fakat ilk akla gelen Türkler ve Rumlar arasında ki ortak, melodik bir birleşimdir. 20.yüzyıla kadar konuyla ilgili derinlemesine Türkçe bir araştırma bulunmamaktadır. Kayıtlar 20. yüzyıl başlarında başlamaktadır ve bu şekilde günümüze ulaştırılmış kanıtlarda çoğalmaktadır.

XVIII. yüzyıl son zamanlarından, XX. yüzyılın ilk çeyrek dönemine kadarlık bölümü kapsayan zeybekler, tarihte önemli bir biçimde var olmuş eşkıya gruplarıdır. Zeybek denildiğinde aklımıza ilk gelen yer kültürel unsurlarından dolayı Batı Anadolu’dur. Ege ve Akdeniz bölgesi zeybek olgusunun Anadolu coğrafyasında yayılması bakımından merkezi

bir konum taşımaktadır. Bölgede yönetim erk otorite mücadelelerinden dolayı ‘‘eşkıyalık’’ olayları da yaşanmıştır. Bölgenin sosyal tarihini ele almak istiyorsak eğer sosyokültürel ekonomik, siyasal pek çok ilişkiyi incelememiz gerekmektedir. Zeybekliği sosyal alanda tarihsel açıdan incelemek istersek üç alt başlık halinde sınıflandırma yapılması gerekmektedir:

- 1) Osmanlı Dönemi (XVI.y.y. sonlarına doğru olan kısmı ve XX. y.y’ın ilk kısmı)
- 2) Millî Mücadele Dönemi (1919 ve 1922 yılları zeybekler adına önemli bir süreç)
- 3) Cumhuriyet Dönemi (Özellikle 1923 yılından günümüze kadar olan süreç)

İlk dönem, Osmanlı Devleti zamanında ‘‘Celali İsyanları’’ olarak yaygın bir biçimde eşkıyalık gibi olayların olduğu dönemdir ve bu dönem Osmanlı’nın son yıllarına kadar devam etmektedir. Tabi ki merkezi olarak yaşanan değişimler (askeri, toprak vs.) gibi, kaybedilen topraklar, sürekli olarak savaşta mağlubiyetler yaşanması, vergi açıklarının oluşmasına, arazilerin yasal olmayarak dağıtılmasına neden olmuştur. Böyle olumsuz faktörler de eşkıyalık gibi olayların gelişmesine neden olmuştur. Bu sürecin devamında XVIII. yüzyıl sonlarında ‘‘zeybeklerin’’ tarih sayfalarına girişi gerçekleşmiştir. (Öztürk, 2006, s.27)

Hobsbawm (1997), eşkıyalığı araştırdığında ideolojiden yoksun bir biçimde oluştuğunu söylemektedir. Haksızlıklar karşısında susmayan ve başkalarının, kendi hakları için öç alma duygusuyla isyan eden, düşünce yapısının da yaşadığı toplumdan bağımsız olmayan, eylem insanı olarak yorumlamaktadır. Adaletsizce uygulanan vergilendirmeler, insanların uğramış oldukları haksızlık eşkıyalığın oluşumunu destekleyen temel unsurlardır. Halk eşkıyalığı birer kahraman olarak efsaneleşmiştir. Çünkü haksızlıklar karşısındaki duruş halkın kendi safında olma düşüncesini yeşertmiştir. Böylelikle eşkıyaların halkın gözünde insanüstü güçleri bulunmaktadır. Ölümsüz, kurşun işlemeyen ‘mitos’ haline dönüşmüştür. Bu nedenle halkın kendisi eşkıyalığa destek verici bir kesimdir. Çünkü eşkıyalık onlar için birer umuttur. Bu umut da halkın psikolojisi üzerinde güçlü birer zemindir. Fakat eşkıyalığın olduğu yerlerde yönetim kısmında ekonomik bir adaletsizlik bulunmaktadır. Siyasal anlamda yöneticilerin yapmış oldukları adaletsizlikler eşkıyalığın türemesine zemin hazırlamaktadır. (Öztürk, 2006, s.50)

Millî Mücadele Dönemi (1919-1922) zeybekler için farklı bir değişimin yaşandığı süreçtir. Eşkîya olarak yer alan zeybekler, ‘‘yerel bir milis gücü’’ hâline dönüşmüşlerdir.

Kuva-yi Milliye olarak gönüllü oluşturulmuş millî direniş kısmında yer alan zeybekler düzenli ordu kurulurken Yörük Ali Efe, Demirci Mehmet Efe gibi efeler o bölge içerisinde güçlü birer komutan hâline gelmişlerdir. Ulusal bağımsızlık yolunda temsili birer simge niteliği oluşturmuşlardır. Bu sebeple Millî Mücadele Dönemi, zeybeklerin kahramana dönüşme sürecidir. Cumhuriyet Dönemi ise zeybekliğin çoğunlukla sona erdiği fakat kültürel vurgulamalarının yapıldığı, ön plana çıkartıldığı bir dönemdir. Zeybekler hakkında pek çok tiyatro, sinema filmleri, roman türünde eserler, belgesel niteliği olan yapımlar ortaya konmaya başlanmıştır. (Öztürk, 2006, s.31)

Millî Mücadele yıllarından sonra kurulan Cumhuriyet ile birlikte Ege’de yıllardan beri var olan bu kültür, zeybeklik çatısı altında eşkıyalığın son bulmasıyla kendini göstermiştir. Efeler ise (zeybeklerin başında çetelerden sorumlu olan lider kişiler) başka bir kimlik ile halk tarafından ulusal kahraman olarak ilan edilmişlerdir. Hatta Cumhuriyet’in yegâne kurucusu Mustafa Kemal Paşa dahi ‘Sarı Zeybek’ olarak adlandırılmaktadır. Tabi ki bu ulusal kahraman sıfatını efelerin de kabul edip, kendilerine yakıştırdığı bilinmektedir. (Öztürk, 2006, s.55)

Zeybeklerin başındaki kişiye ‘Efe’ denmektedir. Efeler vatanına, toprağına bağlı oluşu temsil etmektedir. Tarihte önemli efelerimiz vardır bunlardan birkaçı; Aydınli Yörük Ali, Mehmet Efe (Demirci), Ödemişli Çakıcı, Postlu Mestan, Gökçen Efe, Gedizli İbrahim Efe, Sökeli Ali Efe... gibi daha pek çok isim bilinmektedir. Bu efelerimizin temsil edildiği o bölgelerde ünlü olan zeybeklerimiz de şunlardır: Aydın, Harmandalı, Muğla, Eski Tavas, Yeni Tavas, Ağır Milas, Ortaklar, Nazilli, Ödemiş, Germencik, İncirlioğlu, Çine, İkiparmak, Bayındır Koşması, Abdal Havası, Kara Ali Koşması, Soğuk Kuyu, Ataköy, Sabah Namazı, Kararap, Yağmur Yağdı, Kuruoğlu, Kerimoğlu, Kadioğlu, Elifoğlu ve Yörük Ali gibi daha birçok zeybekler Ege bölgesinin kültürel sembollerinden birisidir. (Aksoy, 1999, s.185)

Ayrıca Kuvay-ı Millîye hareketine katılan efeler arasında da şu isimler vardır; Danişmentli İsmail Efe, Ali Orhan Efe, Sancakların Mestan Efe, Koko Mehmet Efe, Ortakçılı Mehmet Efe, Dokuzun Hasan Hüseyin Efeler, Kara Mehmet Efe, Ertuğrul Grubu, Yoldaşlar çetesi, Giritli Şevki Grubu, Molla Bekir Grubu ve daha pek çok efe. (Öztürk,2006, s.59)

Zeybekler, efeler tarihte önemli sahnelerde rol oynamışlardır. Bunlardan Millî Mücadele Dönemi'nin en güçlü isimleri arasında yer alan Yörük Ali Efe ve Demirci Mehmet Efe'dir. Hayatlarına örnek verecek olursak eğer, Yörük Ali Efe Aydın bölgesinde yaşamış, o bölgeyi temsil eden Sarıtekeli aşiretinden bir efedir. Babası Çakırcalı Mehmet Efe'nin kızanlarındanır. I. Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'ne gitmemiştir. Daha sonraları ise Alanya'lı Molla Ali'nin çetesinde yer almıştır. Yunan işgali sonucunda albay M. Şefik Aker'in söylemleri sonucunda, Kılıloğlu Hüseyin Efe gibi efeler ile birlikte gönüllü mücadele hareketine katılır. (Aker 1937; Apak 1990; Albayrak 1998) Demirci Mehmet Efe ise, demirci bir ustanın Nazilli Pirlibey kucağından doğan oğludur. Rum birinin ölümüne sebep verdikten sonra Çakırcalı Efe çetesine girmek ister ancak yaşı küçük olduğu için Halil İbrahim Efe çetesine girmiştir. Kısa bir zaman sonra da bu çetenin lideri olur. Millî Mücadele de Yörük Ali vasıtasıyla etkili bir görev üstlenmiştir ve bu kahramanlar mücadele dönemi ve sonrasında saygı duyulan, halkın takdirini toplamış, cumhuriyetin simgelerinden birisi hâline dönüşmüşlerdir. (Öztürk, 2006, s.59)

Efelik, zeybeklik gibi kavramlar dönem içerisinde isim olarak değişimler gösterse dahi Batı Anadolu'da yıllardan beri süregelen bir olgudur. Halikarnas Balıkcısı kitabında bile "zeybekosların" antik çağlardan itibaren yaşadıklarını ve özel kişiler olduklarını söylemektedir. Zeybek Orta Asya Türkçesi'nde (Özbekçe'ye göre) kelime anlamı "silahlı kişi" demektir. Ayrıca Kaşgarlı Mahmut'un ilk Türkçe ansiklopedisi Divan-ı Lügat-it Türk' de de "zağ" ve "bek" kelimelerinin birleşerek oluşturduğu bir kavramdır. Yurt Ansiklopedisi'nde 12. yüzyılın son dilimine doğru Ege'de uç beyliklerini korumak maksadıyla oluşturulduğu zannedilen akıncı birlikleri zeybek olarak adlandırılıyordu. Birliklerin başında Efeler duruyordu zeybeklerde, efelerin çatısı altında kızanları yöneten efelerin kolbeyi olan güçlü kimselerdi. Evliya Çelebi Efeliğin Leventlik kavramı ile bir bağının olduğunu belirtir. İlk Türk amirali Çaka Bey gibi tarihte önemli isimlerin askerlerinin denizde ve karada savaşırken rahat hareket etmeleri maksadıyla efe giyimi olarak bilinen kıyafetlere sahip olduğunu belirtmiştir. (Aksoy, 1999, s.189)

Çetenin içerisinde yer alan kişiler 'kızan' olarak adlandırılmaktadır. Efenin sürekli yanı başında olan, ona yardım eden yakın kişiye Baş Kızan veya 'Baş Zeybek' denmektedir. Efenin olmadığı durumlarda çete yöneticiliğini yapan ve efenin yokluğunu aratmayan kişidir. (Yeşilyurt, 2021, s.33)

Dağlarda eşkıyalık gibi olayların, zeybekliğin 1923 yılında tamamen sona ermesiyle birlikte başka bir döneme giriş yapılmıştır. Cumhuriyet Dönemi, zeybek araştırmalarının yoğun olarak gerçekleşmeye başladığı bir zaman dilimidir. Tarihsel, sosyal, kültürel olarak incelenmiştir. Yeni kurulan devlete dair millî bir kimlik yaratılmasında halk kültürü ve onun içerisinde yeşeren zeybek kültürü önemli bir görev üstlenmiştir. Bu aşamada da zeybek müziği, dansları üzerinde durulmaya başlanmıştır. Amaç Cumhuriyet adına millî bir musikidir. (Öztürk, 2006, s.66)

Mirzaoglu'na göre (2000: 179) 'Zeybek' kelimesi tarihsel açıdan bakıldığında zeybeklik kurumunda bulunan bir mensup, sözlü sözsüz kullanılan bir müzik ve aynı zamanda bir dans türüdür. Bu sebeple 3 farklı anlam içerisinde kullanılmaktadır. Yine aynı şekilde Ferruh Arsunar'dan Mirzaoglu'nun almış olduğu bilgilere göre; (2000:179) Aydın, Muğla, Manisa gibi yerlerde sık sık karşımıza çıktığı zeybek ezgilerinin de 9/2, 9/4, 9/8'lik ya da 4/4'lük, 2/4'lük gibi usullere sahip olduğunu belirtmiştir. (Yeşilyurt, 2021, s. 83)

Yunanistan'ın zeybek müziğiyle tanışmasında mübadele çok etkin bir faktördür. 1945 yılına kadar da popülerleşen bir müzik türü olarak yerini almıştır. Ayrıca bu form ilerleyen süreçler içerisinde iki ülkede etkili ve ortak bir kaynaşma gücü haline dönüşecektir. Bölgeden bölgeye farklılık gösteren zeybekler için adalar bölgesi Türkiye'ye yakın kısımda yer aldığından dolayı Yunanistan ile ortak pek çok zeybek bulunmaktadır fakat daha yerel ve herkesin sık karşılaştığı zeybekler değildir. Özellikle Atina ve çevresinde karşılaşılması mümkün değildir. O bölgelerde Geleneksel bir zeybek formu değil de daha farklı tarzlar bulunmaktadır.

İçeriklerine bakıldığında Rumca zeybekler ile Türkçe zeybeklerin konu olarak farklı özellikleri de bulunmaktadır. Mesela haşhaş, nargile, afyon gibi kavramlar Rebetiko da sıklıkla karşımıza çıkarken Türkiye'de yer alan zeybeklerde kahramanlık, sevdâ vs. gibi konular dikkatimizi çekmektedir. Tabi ki pek çok kültürel farklılıklar bu konuda önemli bir etken olmuştur. Şarkıların içeriklerine yön vermiştir.

Yeni sanat anlayışının toplum üzerinde getirdiği değişimlerden en dikkat çekici olanı "Tarcan Zeybeği" dir. Selim Sırrı Tarcan yeni toplum da yer alacak olan dansçı kadın ve erkeğin aynı anda sahneye çıkacak derecede halkın gözünde birlikte görünmelerini isteyerek, yeni bir zeybek dansı geliştirmiştir. Cumhuriyet ilan edilmeden evvel "Selim Sırrı Zeybeği" ismiyle yer alan bu zeybeğin kadın ve erkeğin bir arada olması amacıyla

yeniden üretilip, değiştirilmesi planlanmıştır. Adına da ‘‘Tarcan Zeybeği’’ denmiştir. **(Öztürk 1992: 160 (Öztürk, 2006, s.69)**

1925 yılında Mualla Hanım ile birlikte sahnede yer alan Tarcan, Atatürk’ün huzurunda bu dansı sergiler. Bu dans Mustafa Kemal Atatürk’ü o kadar etkiler ki dansın sahnede birkaç kez daha tekrar edilmesini ister. Bu dansın ardından da şöyle bir değerlendirme yapar (1992:175) :

‘‘Hanımefendiler, Beyler! Selim Sırrı Bey, zeybek raksını ihya ederken ona bir şekl-i medeni vermiştir. Bu sanatkâr üstadın eseri hepimiz tarafından seve seve kabul edilerek millî ve içtimai hayatımızda yer tutacak kadar tekemmül etmiş, bedii bir şekil almıştır. Artık Avrupalılara, bizim de mükemmel bir raksımız var diyebiliriz ve bu oyunu salonlarımızda, müsamerelerimizde oynayabiliriz. Zeybek dansı her içtimai salonda kadınla beraber oynanabilir ve oynanmalıdır.’’

Türkiye’de zeybekler millî ve modernleşmeci bir anlayışın örneğidir. Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal için zeybek, yerel dansların içerisinde en sevdiği, her fırsatta da kendisinin de oynadığı bir türdür. Modernleşmenin en büyük adımlarından biri olan ‘halk kültürü, müziği’ adına zeybekler çok önemli birer kaynaktır. **(Öztürk, 2006, s.70)**

Cumhuriyet Dönemi’nde üretilen eserlerde roman, şiir, öykü zeybek ve efelere büyük ölçüde kıymet verilmiştir. Tarık Buğra, Murat Sertoğlu gibi bazı yazarlarda tarihi roman kapsamında efelerin kahraman olarak yer aldığı eserler vermişlerdir. Batı Anadolu, zeybek kültürüne yönelik derlemelerin 1925 yılında Darülelhan adına, Kütahya civarında Seyfettin ve Sezai (Asal) kardeşlerin derlemeleriyle o dönemlerde plaklara kaydedildiği, yayımlandığı görülmüştür. İstanbul Belediye Konservatuarı ve Ankara Devlet Konservatuarı’nın bu alanda çok büyük katkıları olmuştur. Ayrıca daha geniş kapsamda derleme çalışmaları 1927 yılında gerçekleştirilirken, 8 şarkı Kolombiya Şirketi ile plağa alınmıştır. Aydın yöresinden derlenen 8 türkü ve 1928 yılında gerçekleştirilen Manisa bölgesine ait 4 ezgiyi kapsamaktadır. **(Öztürk,2006, s.73)**

Kıyafet, silah, dans, müzik zeybek için karakteristik bir temsildir. Efe sahnede dans ederken solo yapılan bir kısım muhakkak bulunmaktadır. Çünkü efe dans ederken bir başkası bu dansa katılırsa karşıdaki efeye meydan okuma ya da ağır bir saygısızlık olarak anlaşılmaktadır. Zeybek ve kızanlar bir tarafta beraber olarak yerlerini alırlarken solo

şeklinde de dans etmektedirler. Bu durum özellikle Yunanistan'da ve Ege adalarında oynanılan "zeibekikos" lar içinde aynılık göstermektedir. (Öztürk, 2006, s.110)

Yunanistan'ın "Zeibekikos" (zembekiko/zeibekiko) adlı türün ritim kalıbı olarak incelendiğinde rembetika/rebetika müzik türü içerisinde genellikle bir alt tür olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Rebetikaların kaynağı Türkiye- Yunanistan mübadelesinin olduğu yıllardır (1923-1925) (Arı 2000). Türkiye'den Yunanistan'a giden Batı Anadolu kökenli Rumların Yunanistan'da alt bir kültür ile bu müziği geliştirmesiyle oluşmuştur. Bu müziği incelediğimizde kullanılan pek çok kelimelerin göçmenlere ait olduğu ve göçmenlerin yaşadıkları bölgelerde ki edinmiş oldukları kültürlenmeyi müziğine aktardıklarını görmekteyiz. Örneğin, Taxim (taksim), bouzuki (bozuk), hasapikos (kasap), tsiftetelli(çiftetelli), tsura(cura), hijazkiar (hicazkar), sabah (saba), vb. daha pek çok kelime. Tabi ki bunlar arasında dikkat çeken en önemli tür de zeibekiko diğer adı zembekiko'dur. Zeibekiko rebetika'nın da önemli alt türlerinden birisidir. (Öztürk,2006, s.184)

4.4. Anadolu'dan Yunanistan'a Ortak Şarkılar

Modern Yunanistan tarihini incelediğimizde, Yunanlı kültürel kimlik analizinde Türkiye etkisini bulmamamızın imkânı yoktur. Aynı şey Türkiye için de geçerlidir. Anadolu kültürel kimlik sürecinde Rumlara, Yunanlılara rastlamamak imkânsızdır. Birbirleriyle yaşanan kültürel etkileşim her iki ülkenin sınırları adına bir "ulus-devlet" ilişkisini yaratmıştır. (Gürel, 2018, s.9)

Anadolu coğrafyası ve Yunanistan arasında tarihsel açıdan bakıldığında kültürel pek çok etkileşim olmuştur ve bu etkileşimler müzik alanında da görülmüştür. Özellikle Ege bölgesinde, Batı Anadolu'da yaşayan halk ile Yunanistan arasında melodik benzerlikler, benzer ritim kalıpları, şarkılar dikkat çekici bir özelliktir. Bu benzerliğin nedenlerini daha önce de belirttiğimiz gibi coğrafi yakınlık, göç hareketleri vs. sayabiliriz. Fakat bazı şarkılar müzikal etkileşim bakımından bölgesel ve yerel düzeyde incelenebilir. Bunun nedeni ise sözlü bir geleneğin özellikle bu gibi toplumsal olaylarda (göç) var olup, kalıcılığının sağlanamamasıdır. Sözlü geleneğin fazla olduğu dönemlerde nesilden nesile aktarım daha zorlu bir durum haline gelmektedir. Her iki ülkenin kendileri adına özgün ezgileri bulunmaktadır ancak bazı temaların, tarzların, melodilerin benzer olması tesadüfi

bir durum değildir. Bu müzikal benzeşmenin örneklerine geleneksel halk şarkılarında, türkülerde rastlayabiliriz.

Stavros Stavridis'in Evangelia Balta ve Ari Çokona ile hazırladığı Anatol Türküleri adlı kitabında da Kunos'un türküler ve halk şarkıları için ulaşılması zor olduğunu, Eski Türkçe'ye kaynaklık ettiğini ve dilbilimsel bir özellik taşıdığını bu sebeple de kalıcılık adına çok büyük bir değer olduğunu ifade etmektedir. **(Balta, Çokona, 2017, s.21)**

Göçler sonucunda yaşanan kültürel aktarımda günümüze gelindiğinde hâlen pek çok eğlenceler de düğünlerde özellikle Karamanlı Rumlar arasında Türkçe ezgiler çalınıp söylenmektedir. Özel müzik gruplarıyla yapılan bu düğünlere bakıldığında Anadolu'nun Toroslar bölgesinde yapılan düğünlerin neredeyse aynısını görürüz. Şarkılar Türkçe'dir ve en sevdikleri parçalar 'Konyalım'dır. Kaşık oynayarak tıpkı bir Silifke düğünü gibi eşlik edilen bu parça onlar için her düğünün vazgeçilmezidir. Ayrıca Manos Koutsaggelidis'de kanun eşliğinde bu şarkıyı yorumlamıştır. Ya da "Sallasana Mendilini" diğer bir dille "Sallasana to Mandillusa" oldukça yaygın bir biçimde söylenilen halk şarkısıdır. Bir başka eser olarak hepimizin bildiği Anadolu'da yaygın olan 'Kalenin Bedenleri' adlı Tokat, Niksar türküsü şu an Yunanistan'ın gece hayatında, 'Siko Horepse Koukli Mu' veya "Çiftetelli Turkiko" adıyla geçen ezgi taverna kültüründe önemli bir yere sahiptir. Nakarat kısmının Türkçe söylendiği diğer kısımlarının ise Yunanca söylendiği bu parça Yunanlılar için popüler bir şarkıdır. Stelios Kazantzidis'in de yorumladığı bu şarkının Yunanistan da popüler hâle gelip, sevilmesinde de mübadillerin etkisi yadsınamayacak derecede çoktur. Ayrıca Kazantzidis Anadolu'dan Yunanistan'a göç eden mübadil bir ailenin çocuğudur. 'Bekledim de Gelmedin', 'Çadırımın Üstüne Şıp Dedi Damladı', 'İndim Havuz Başına', "Alım" gibi pek çok Türkçe eseri de seslendirerek sadece Yunanistan sınırları içerisinde değil Anadolu kıyılarında da müzikal bir birliktelik oluşturmuştur. Veya Zülfü Livaneli'ni şarkılarının Yunanlılar arasında da dinlenip sevilmesi. Özellikle 'Yiğidim Aslanım' ve 'Kardeşin Duymaz' gibi eserler popülerdir. Aynı şekilde Giorgos Dalaras'ta şarkıyı Mikis Theodorakis tarafından Yunancaya çevirerek icra etmiştir. Ya da Maria Farantouri 'Kardeşin Duymaz' şarkısını farklı bir yorumda icra etmiştir. Böylelikle her iki ülke topraklarında dinlenen, icra edilen her sesin de kültürel aktarımın kimliği olduğunu da unutmamak gerekmektedir. Yıllarca beraber pek çok konserler verilmiştir. Dostluk konserleri kapsamında ortak pek çok Türkçe-Yunanca şarkılar okunmuştur. Tarihte buna en iyi örnek 1982 yılında Atina Dostluk Konseri kapsamında yüz binden fazla kişinin

katılımıyla gerçekleştirilen Livaneli, Farantouri, Theodorakis ve Dalaras'ın beraber sahne aldıkları konserdir. Bu konserde müzisyenler Türk ve Yunan halkı adına kültürel bir etkileşim sağlarlarken aynı zamanda müziğin birleştirici gücünden faydalanmışlardır. **(Asaroğlu,2017, s.40)**

Ege bölgesinde mesela Foça gibi yerlere gittiğinizde bir kafede çalınan müziğin Yunanca olması, ortak ezgiler içermesi ya da Eski Foça'ya doğru yol alırken radyolarda Yunanca şarkıların duyulması, Midilli Adası'nın yakınlığı, bizlere sınır anlamında ayrılmış fakat kültürel anlamda ortaklığın bir bakıma ne kadar çok olduğunu kanıttır. Hatta Yunanca biraz biliyorsanız birtakım kelimelerin farklı versiyonlarının bu bölgelerde kullanıldığını görürsünüz. Kafelerde, restoranlarda, yer isimlerinde, gündelik yaşamda Yunanca kullanılan kelimeler dikkatinizi çekmektedir. Eski Foça'da birçok bölgenin ismi zamanında yapılan mübadelede, muhacirlerin geldikleri bölgeyi adlandırmalarıyla oluşmuştur. Nasıl ki Midilli, Selanik, Kavala gibi birçok bölge Osmanlı İmparatorluğu'nun bir dönem etkisinde ise ve Müslümanlara ait pek çok izleri taşımaktaysa, Foça gibi Batı Anadolu bölgesinde de pek çok yerde Yunanlılara ait etkileşimler görmekteyiz. **(Erol, 2023, s.19)**

Pek çok Türkiye, Yunanistan mübadil, dernek koroları yapılan konserlerinde, etkinliklerinde ortak iki dilli şarkıları icra ederek paylaşılan bu kültürel ortaklığa vurgu yapmaktadır ve unutturmamayı hedeflemektedir. Örneğin İstanbul türkülerine, şarkılarına bakıldığında ya da Anadolu'ya ait bir türküyü incelediğimizde iki kültüre ait olduğu düşünülen dil olarak da birbirlerinden türemiş olduklarına inanılan Türkçe'den oluşturulmuş kelimeler, cümleler sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Hikâyelerde farklılıklar olsa da anlam bakımından ortak güfteler bulunmaktadır. **(Turgay, 2017, s.425)**

Türkiye Yunanistan arasında ki ortak ezgilerin icralarına genellikle geleneksel halk şarkılarında, türkülerde ve popüler olan pop eserlerde rastlarız. Bu gibi benzeşmeler kültürel bir köprünün oluşmasına ve karşılıklı bir anlayışın doğmasına neden olmaktadır. Belki de en fazla kültürel akışın sağlandığı iki ülkedir. Fakat bu ortaklığı etkileyecek faktörler diplomatik, ekonomik, siyasi, sosyal alanlarda olabilir. Bu etkiler incelendiğinde sadece tek bir neden ve sonuç sınırlı olmamaktadır. Müzikal camiada da her iki ülke için siyasal koşullarından dolayı ortaklık kurulmuştur. Örneğin, Yunanistan adına Haris Alexiou, Giannis Parios, Mikis Theodorakis gibi pek çok sanatçı Türkiye'den de Sezen Aksu, Zülfü Livaneli, Nilüfer, Ajda Pekkan, Yeni Türkü gibi pek çok isim karşılıklı iki

dilli şarkılar icra ederek, beraber sahne alarak halkın önünde bu bağı kuvvetlendirmişlerdir. Ayrıca Osmanlı Dönemi ve sonrası içerisinde de geleneksel halk şarkıları ve türküler de dahil olmak üzere pek çok tarzda Yunanlı ve Türk bestekarların aynı melodi fakat farklı sözler ile icra ettikleri ezgiler bulunmaktadır. Her iki ülkede de popüler olmuş ve diğer ülkeye sözleri değiştirilerek, sınırlarını aşan, taşınan pek çok şarkı da var olmaktadır. Mesela Sezen Aksu'nun "Her Şeyi Yak" adlı şarkısını Yunanlı meşhur sanatçı Haris Alexiou icra etmiştir ve bu gibi şarkılar Yunanistan'da da popüler hâle gelmiştir. Ya da Haris Alexiou'nun icra ettiği bestesi Manos Loizos'a ait olan "Telli Telli" ya da "Maskeli Balo" adlı şarkılar Yeni Türkü grubunun icra ettiği şarkılar içerisinde yerini almıştır. (Kaşıkçı, 2012, s.52)

Mikis Theodorakis ve Zülfü Livaneli'nin dünyada barışçıl bir izlenim vermek amacıyla yapmış oldukları konserde halkın önünde ortak bir bağ kurulmaya çalışılmıştır. Ayrıca iki sanatçının da ülkelerinde yapılan parlamentolarda siyasetçi olarak o dönemler içerisinde yer alması diplomatik açıdan da olumlu bir mesajdır. Livaneli ve Theodorakis İstanbul Efes Antik Tiyatro da 24 Eylül 1988 yılında konserler verdiler. Yine daha sonra yapmış oldukları Kalimnos adasında yapılan konser, Kardak sorunu ile oluşmuş problemleri, her iki devletin gerginleşen siyasi boyutlarını en aza indirmek ve krizleri bitirmek amaçlı yapılmış bir organizasyondur. (Kaşıkçı, 2012, s.70)

1999 yılında yaşanan büyük deprem sonrasında da birçok sanatçı Türkiye ve Yunanistan adına her iki ülkenin, birbirleriyle olan ilişkilerini güçlendirmesi açısından ortak konserler vermişlerdir. Bunun en iyi örneklerinden birisi Sezen Aksu ve Haris Alexiou'dur. İstanbul ve Atina'da 1999 yılının Kasım ayında birlikte yapmış oldukları konserler iki ülke açısından bakıldığında güçlü birer mesajdır. (Kaşıkçı, 2012, s.77)

Ege Bölgesi'nde ve Yunanistan'da derlenmiş, Türk ve Rum kökenli mübadiller tarafından bilinen geleneksel halk türkülleri ile ilgili örnek parçalar aşağıda verilmiştir.

1) Çakıcı / İzmir'in Kavakları

Usûl yapısı olarak Aksak, makamı ise segâh olan bu türkü Ekrem Güyer'den derlenmiştir. Zeybek formunun en iyi örneklerinden biridir. Yunanca'da zeybebiko olarak karşımıza çıkmaktadır. 19. ve 20.yüzyıl başlarında halk için önemli bir kahraman hâline gelen Çakırcalı Ahmet Efe ve oğlu Çakırcalı Mehmet Efe için yazılmıştır. Yunanistan ise

Vassilis Papadopoulos adına söz ve müziği kabul etmiştir. Türkiye'nin pek çok bölgesinde Karamanlı, Kapadokyalı mübadillerin dahi bildiği bir türkü hâline gelmiştir. Anadolu'dan mübadele sonucu göç etmiş Rumların çoğu bu eseri söylemektedirler. Şu an için Yunanistan ve diğer şehirlerde Yunanca versiyonuyla icra edilen popüler bir halk türküsüdür. Her iki ülke içinde konusu bakımından kahramanlık temsili efelerin büyüklüğü ifade edilmiştir. Roza Eskenazi 1954 yılında söylemiştir. Daha sonraları pek çok müzisyen albümlerinde, konserlerinde bu türküyü yer vermişlerdir. (Söylemez, 2020, s.229; Turgay, 2017, s.435)

Aşağıda notasına yer verilmiş olan eser Ekrem Güyer'den alınmıştır. Muzaffer Sarısözen tarafından derlenmiştir. Eser İzmir yöresine aittir. Repertuvar numarası 337'dir. 9/8'lik Birleşik usul de olan eser Türkiye ve Yunanistan adına popüler bir zeybektir.

2) Yağar Yağmur Yer Yaş Olur

Denizli yöresinden derlenen türkünün diğer eserlerde olduğu gibi farklı varyantları başka bölgelerde bulunmaktadır. Eviç makamı olan eser ayrıca Türk sanat müziğinde de icra edilen "Yağmur Yağar Taş Üstüne" adlı Rumeli türküsüne benzemektedir. Fakat aynı olmadığı için sözler de ve melodiler de değişiklikler bulunmaktadır. Küçük Asya Araştırmaları Merkezi'nde bu türkünün sözlerinin Denizli varyantını anımsattığı derlenmiş bir hâli de bulunmaktadır. (Söylemez, 2020, s.62)

Aşağıda notası yer alan Zabıtcı Mehmet Oral'dan alınan, Talip Özkan tarafından derlenen Adnan Ataman tarafından notaya alınıp TRT repertuvarına kazandırılmış olan eserin karar sesi fa'dır. Repertuvar numarası 2133 olarak geçmektedir. 9/4'lük aksak üsüle örnektir.

3) Demirciler Demir Döver Tunç Olur

Diğer bir adıyla "Şamdancılar Şamdan Döğer Tunç Olur" olarak Rumeli bölgesinde kayıtlı olan türkünün Bodrum'da icra edilen adı da "Demirciler Demir Döver Tunç Olur" dur. Rum kökenli Türkçe konuşan mübadillerin de icra ettikleri özel zeybeklerden birisidir. (Söylemez, 2020, s.90)

Notada Muğla-Bodrum yöresine ait olan "Demirciler Demir Döver Tunç Olur" eserin 9/8'lik usülü bulunmaktadır. Birleşik üsüle örnek bir zeybektir. Makamı

Muhayyer'dir. Kaynak kişi Bahattin Koç ve Ender Kasal'dır. Derleyen ve notaya alan kişi Erdem Çalışkanel'dir. Repertuvar numarası 3938 ile TRT arşivine kazandırılmıştır.

4) Oduncular Dağdan Odun İndirir

Oduncular Dağdan Odun İndirir türküsü Manisa yöresinde derlenmiştir ve farklı varyantlarıyla Rumeli'de de icra edilmektedir. Ayrıca Kunos derlemelerinde de bu türkü mevcut bulunmaktadır. (Söylemez, 2020, s.99)

Aşağıda örneği verilen nota Haydar Bayçin' den alınmış Muzaffer Sarısözen'in derleyip TRT repertuvarına kazandırdığı bir eserdir. 9/8'lik birleşik usül'dür. Repertuvar numarası 1197'dir. Karar sesi fa'dır. Muammer Ketencoğlu'nun da bu eserde icrası bulunmaktadır. Muammer Ketoncoğlu'nun yorumladığı eserin makamı Eviç'dir. Diğer varyantı da Hüseyini makamındadır.

Ege Bölgesine ait olmayan fakat Ege ve Yunanistan'da icra edilen sınırlarını aşmış şarkı örnekleri aşağıda yer almaktadır.

1) Bir Dalda İki Kiraz

Kaynağı, derleyici ve notaya alan kişi Ahmet Yamacı'ya ait olan eser İstanbul adına geçmektedir. Makamı Saba, formu türkü olan eserin usülü Nim Sofyan'dır. TRT repertuvar numarası da 1848 olarak geçmektedir. Türk Halk müziği TRT repertuvarında ise numarası 2848'dir. Yunanistan'da popülerdir. Hatta Selânik ve Girit gibi şehirlerde yapılan dernek konserlerinde şarkıyı Rumca icra ederlerken "Sallasana Sallasana" kısmını Türkçe sözler ile söylerler. Güfte analizi yapıldığında ise konu bakımında Türkçe ve Rumca anlamlarda aşk üzerinedir. Sevgiliye hasret, kavuşma üzerine bir tema bulunmaktadır. (Turgay, 2017, s.429)

4/4'lük bir usüle sahip olan Türk müziğinde Saba makamında adı geçen, halk müziğindeki karşılığı ise "Derbeder" olan bu eserin karar sesi la olup şarkının hareketli, ritmik bir yapısı vardır. Eğlencelerde, tavernalarda, düğünlerde sıklıkla karşılaştığımız bu ezgi iki ülke adına da popülerdir.

2) Zeytinyağı Yiyemem Aman

Türkiye adına söz ve müziği anonim olan ezgimizin Yunanistan'da yer alan hâlinde söz Kostas Virvos, müzik ise Stratos Attaildis'e aittir. Yunanistan'da 1960'lı yıllar ve sonrasında popüler hale gelen bu eserin teması aşk üzerine kurulmuştur.

TRT repertuvarında yer alan notaya baktığımızda ise yöresi Bursa, repertuvar numarası 1133, kaynak kişisi ise İhsan Kaplayan'dır. Notaya alıp derleyen, TRT repertuvarımıza kazandırmış kişi ise Muzaffer Sarısözen'dir. Eser Ana usül olup 4/4'lük bir ölçüyle yazılmıştır. Makamı Segah'tır. Karar sesi si olup, hareketli bir ritim yapısı bulunmaktadır.

3) Sıra Sıra Siniler Hasta Olan İniler

Makamı rast olan bu eser Çanakkale yöresine aittir. Yunanistan'da To Kanarini (Karanina mou gliko) olarak adlandırılan bu eser Çiftetelli bir tarza sahip olduğu için Yunan coğrafyasında da oldukça popülerdir. Yunanistan için bakıldığında söz müzik Roza Eskinazi ve D. Semsis olarak görünür. İki ülkede de şarkı konu olarak sevdiğine kavuşamamayı anlatır, sevdiğini kanarya kuşuna benzetir. 1934 yılında Roza Eskinazi kanun, ud gibi enstrümanlar eşliğinde kaşık çalarak türküye bir ayrıcalık kazandırmıştır.

Türkiye'de yer alan notanın ise aşağıda görüldüğü üzere kaynak kişisi Şerif Canko'dur. Repertuvar numarası 2336'dır. Sözleri duygusal olmasına rağmen ritmik açıdan daha hareketli bir yapısı vardır. Eserin karar sesi sol'dur. Biçim yapısı olarak güftesine bakıldığında (a-a-b-a) şeklindedir. 4/4'lük bir usul yapısı vardır. Eser Ana usül olarak adlandırılmaktadır.

Bir konser performansında ise şarkıyı Glikeria ve Dilek Koç sahnede hem Türkçe hem Yunanca icra etmişlerdir.

4) A Kızım Sana Potin Alayım mı (Kızım Sana Fistan Alayım mı)

Bu türkünün hem Silifke yöresinde hem de Antalya yöresinde varyantları bulunmaktadır. Hüseyini makamında olan bu eserde bir baba ile kızın karşılıklı diyaloglarına yer verilmiştir. Kunos tarafından derlenmiş hâli de bulunmaktadır. Sözler farklıdır fakat çıkış kaynağı ve hikâyesi ortaktır. Ayrıca 2009 yılında çıkarılan Kapadokya, isimli cd' de benzer formlarda bir türküye rastlamak mümkündür. (Söylemez, 2020, s.80)

Silifke yöresine ait repertuar numarası 141 olan aşağıdaki nota, İstanbul Belediye Konservatuarı tarafından derlenip Yücel Paşmakçı tarafından notaya alınıp TRT arşivine kazandırılmıştır. 4/4'lük bir üsüle sahip olan eser ana üsüller içerisinde yer almaktadır fakat eser içerisinde, üsül yapısında bir değişim notada gözükmemektedir. Şana girilen kısımda 6/4'lük bir yapı dikkat çekmektedir. Türkünün karar sesi la'dır. Farklı versiyonları ve varyantları olan ezginin melodileri çeşitlilik göstermektedir.

5) Ada Sahillerinde Bekliyorum

Türkiye ve Yunanistan adına söz ve müziği belirlenmemiş, anonim olarak kabul gören formu türkü olarak yer alan, usülü Sofyan, makamı ise Hicaz olan ezginin Arapça gibi farklı dillerde de pek çok versiyonu bulunmaktadır. Repertuar numarası 74 olan eserin, sözleri tema bakımından analiz edildiğinde; aşk ve sevgiliye duyulan özlem dikkat çekmektedir. Şarkının Türkçe ismi "Ada Sahillerinde Bekliyorum" Yunancada "Matia mu" diye geçmektedir. Bir diğer adıyla "San pas sta ksena" olarak da bilinmektedir. (Turgay, 2017, s.437)

6) Kadifeden Kesesi

Türkiye ve Yunanistan için popüler olan şarkının makamı Uşşak'tır. Her iki ülkede de anonim olarak kabul görmektedir. Roza Eskenazi bu şarkıyı 1930 yılında seslendirmiştir. Türkçe sözlerde hasret duyulan, uzak sevgilinin özlemi dile getirilir. Yunanca versiyonunda da şarkının isminin kelime anlamı Türkçede "kadife" demektir. Şarkının İbranice gibi farklı dillerde de versiyonları bulunmaktadır. (Turgay, 2017, s.439)

Makamı Uşşak, usülü ise Nim Sofyan olan ezgi Türk Sanat Müziği repertuarında oldukça popüler bir şarkıdır. Şarkının notası TRT Ankara Radyosu TSM Repertuarından alınmıştır. Repertuar numarası ise 6848'dir.

7)Uzun Yıllar Bekledim / Manolyam / Manolia

Şarkı formunda bestelenen makamı Kürdilihicazkar, usülü Semai olan bu eserin söz ve müziği Zeki Müren'dir. Repertuar numarası 10850 olarak gözükmemektedir. 1961 yılında Yunanistan'ın önemli şarkıcısı Stelios Kazantzidis tarafından söylenmiştir. Bu yıldan sonra şarkı Yunanistan'da popüler olmuştur. Tema olarak şarkıyı iki bölgede de ele alırsak eğer Türkçedeki versiyonunda sevgiliyi Manolya çiçeği gibi güzel temsil ederken, Yunanca versiyonunda ayrılık sonrası sevgilinin unutulmaması gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

8) Darıldın mı Gülüm Bana

Makamı Rast olan, formu kanto tarzında, usulü ise Nim Sofyan olan İstanbul şarkısı “Darıldın mı Gülüm Bana” Yunanistan için de önemli bir yere sahiptir. Türkiye’de söz müzik anonim yapıda olan şarkının repertuvar numarası 3173’dür. Eser her iki ülkede de tema bakımından aşk üzerine işlenmiştir fakat Yunanca versiyonunda “Hariklia” adlı bir kadın şarkı içerisinde yer almaktadır. 1932 yılında Roza Eskenazi tarafından seslendirilen bu şarkının güncel versiyonları da farklı kişiler tarafından icra edilmiştir.

9) Canımı Yaktın Alim-Alim

Makamı Uşşak olan bu ezgi her iki ülkenin sınırları içerisinde icra edilmektedir. Söz ve müziği Haydar Telhüner’e ait olan eser “Canımı Yaktın Alim” ya da diğer bir ismi ile “Alim” diye geçmektedir. Köy eğlencelerinde, tavernalarda sık sık söylenmektedir. Şarkı Stelios Kazantzidis’in icrasıyla Ertan Çingî tarafından notaya alınmıştır.

10)Hani Benim Elli Dirhem-Konyalım

Muzaffer Sarısözen’in repertuvarımıza kazandırdığı Hüseyini makamında “Hani Benim Elli Dirhem Kesdenem” ya da “Konyalım” olarak bilinen bu türkü Konya’ya aittir. Ege Bölgesi’nin bir türküsü değildir. Fakat mübadillerin, Rum kökenli ve Anadolu’da yaşamış pek çok topluluğun bildiği, Yunanistan sınırları içerisinde de hâlen popülerliğini devam ettiren, Ege’de de karşımıza iki dil olarak çıkan, önemli bir türküdür. Özellikle Karaman, Kapadokya yöresinde sık sık düğünlerde, eğlencelerde gördüğümüz, kadınların karşılıklı kaşıklar eşliğinde oynadığı bir eserdir. Notada ki hâliyle ve mübadillerin icra ettikleri tarzda sözlerde farklılıklar olsa dahi özellikle mübadil kimliği için oldukça önemlidir. Yunanistan adına anonim olarak gözükmemektedir. (Söylemez, 2020, s.232)

Anadolu Rumları arasında herkes tarafından bilinen, sevilen bir ezgidir. Muzaffer Sarısözen bu türküyü Konya Folklor Ekibinden 1094 repertuvar numarası ile TRT arşivine kazandırmıştır. Eserin melodisi, ritmik yapısı aynı olup güfte bakımından yörelere göre değişiklikler göstermektedir. Türkünün usul yapısı ana usul olup 4/4’lük’tür. Karar sesi re’dir. Her yerde duyabileceğimiz, mübadiller ve iki ülke adına da sınırlarını aşmış bir eserdir.

11) Oğlan Oğlan Kalk Gidelim

Rumeli yöresine ait olan uşşak ezgi Türk-Yunan düğünlerinde, eğlencelerinde sıklıkla söylenmektedir. Kaynağı anonim olarak gözükmektedir. 4/4'lük Ana usül yapısına sahip olan ezgiyi Yunanlı sanatçı Stelios Kazantzidis icra etmiştir. Ezginin aşağıda yer alan notasına Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara Devlet Türk Dünyası Topluluğundan ulaşılmıştır.

12) Seni Alırsa Fırtına

Girit ve Çeşme civarlarında icra edilen, makamı Kürdi olan kaynağı zaman içerisinde kaybolmuş anonim halk şarkısıdır. Yunanca "Sto pa kai sto ksanaleo" adıyla anılan duygusal bir ezgidir. 4/4'lük Ana usül yapısına sahiptir. Şarkı Yunan sınırlarını aşıp Türkçe sözler eklenerek iki dilli bir ezgi hâline gelmiştir. Türkçe adı "Fırtına ya da Seni Alırsa Fırtına" diye adlandırılmaktadır. Bunun nedeni ise şarkının Yunanca orijinal versiyonunun bir bölümünde "Furtuna" kelimesi geçmektedir. Aşağıda yer alan şarkının notası Ertan Çingi'ye aittir. Yunanlı sanatçı Giorgos Dalaras ve Orhan Osman (Buzuki Orhan) gibi birçok müzisyen şarkıyı icra etmişlerdir. "Orhan & his bouzouki orchestra İstanbul Rebetleri rebetika ve laika şarkılar" adlı albümünde bu şarkı yer almaktadır. Ayrıca Türkiye'de ilk olarak "Yabancı Damat" adlı dizide Özgür Çevik tarafından yorumlanıp popüler bir hâle gelmiştir.

Her iki ülke içerisinde popüler hâle gelmiş olan şarkı örnekleri aşağıda verilmiştir

1) Adı Bende Saklı

Yunanistan'da popüler olan bestesi Yannis Karalis'e ait Yunan şarkı, Türkiye'de Türkçe sözlerle Sezen Aksu ve Meral Okay tarafından yazılmıştır. Bu şarkıyı Sezen Aksu 1998 yılında yorumlamıştır. "Adı Bende Saklı" adlı cd'de yer alan şarkı aynı zamanda cd'ye ismini veren önemli bir eserdir. Aşağıdaki kısımda yer alan şarkının notasını Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara Devlet Türk Halk Müziği Koro Sanatçısı Ertan Çingi yazmıştır.

2) Her Şeyi Yak

Müziği Thanou Mikroutsikos’a ait olan “Mia Pista Apo Fosforo” adlı Yunanca eseri Yunanistan’da Haris Alexiou yorumlamıştır ve popüler hâle getirmiştir. Türkiye’de seslendiren, duyulur hâle getiren ve söz sahibi olan sanatçı ise Sezen Aksu olmuştur. Düzenlemesini Atilla Özdemiroğlu yapmıştır. Şarkının notası Kültür ve Turizm Bakanlığı Sanatçısı Ertan Çingi tarafından yazılmıştır..

3) Sarışın

Sezen Aksu’nun Türkiye’de yorumladığı sözleri Aysel Gürel’e müziği ise Ara Dinkjian’a ait olan düzenlemesini Onno Tunç’un yaptığı “Sarışın” adlı şarkıyı Yunanistan’da Eleftheria Arvanitaki “Dinata Dinata” adıyla yorumlamıştır. Sözleri ise Lina Nikolakopoulou tarafından kaleme alınmıştır. Şarkının notasını yine Kültür ve Turizm Bakanlığı sanatçısı Ertan Çingi yazmıştır.

4) Maskeli Balo

Yeni Türkü ile Türkiye’de duyduğumuz, popülerleşmiş eserin bestesi Manos Loizos’a, şarkı sözü ise M. Rasoulis’e aittir. Yunanistan’da Haris Alexiou’nun yorumuyla adı “Pes Mou Pos Ginete” olarak geçer. Türkiye’de ise sözleri Murathan Mungan’a aittir. Hatta söz sahibi Murathan Mungan’a bu konuyla ilgili soru sorulduğunda Yeni Türkü Grubunun sahnelerde hep Yunanca şarkılar söylediklerini insanların onlara tempo tuttuklarını fakat seyircilerin dili Yunanca olduğu için eşlik edemediklerini görüp bu şarkı ve diğer şarkıları bestelediğini söylemiştir. Aşağıda yer alan şarkının notası Ertan Çingi’ye aittir.

5) Telli Telli

Bu şarkının da bestesi Manos Loizos’a aittir. Yunanistan’da Haris Alexiou konserlerinde sık sık şarkıyı seslendirmektedir. Türkiye’de ise sözleri yine Murathan Mungan’a aittir. Yeni Türkü grubunun icra ettiği şarkı ilk teklilerinden olup müzikal camiada yerini günümüze kadar korumuştur. Şarkıyı notaya alan ise Ertan Çingi’dir.

6) Olmasa Mektubun

Yunanistan'da Haris Alexiou'dan dinlediğimiz şarkı Yunanca olup Türkçe'ye uyarlanan ezgilerden bir tanesidir. Bestesi Manos Loizos'a ait olan şarkının, Türkiye'de sözleri yine Murathan Mungan'ındır. Şarkıyı Yeni Türkü'den anımsarız. Yunanca adı "Ola se thimizoun" olan şarkının Türkiye'de yer alan şekli ise "Olmasa Mektubun" adıyla geçmektedir. Aşağıda yer alan şarkının notası Ertan Çingi'ye aittir.

7) Ağlama Anne

Giannis Parios'un icra ettiği Yunanca versiyonuyla söz ve müziği Konstantinos Moundakis'e ait olan "Thalassa" adlı duygusal şarkının Türkiye'de ki versiyonunu Selda Bağcan, Ajda Pekkan gibi sanatçılar "Ağlama Anne" adıyla bilinen şekilde icra etmişlerdir. Şarkının aşağıda yer alan notası Ertan Çingi'ye aittir. Türkçe sözleri Sezen Aksu'ya aittir.

8) Kardeşin Duymaz

Söz ve müziği Zülfü Livaneli'ye ait olan "Kardeşin Duymaz" adlı eserin Yunanca versiyonundaki karşılığı "San To Metanasti" olarak geçmektedir. Daha önceleri İstanbul'da George Dalaras'ın konserinde Zülfü Livaneli'yi çağırarak beraber yarı Türkçe yarı Rumca olarak her iki dilde de söyledikleri şarkı iki ülke adına müzikal bir etkileşimin kaynağı olmuştur. Ayrıca pek çok Yunanlı ve Türk sanatçı bu şarkıyı yorumlamışlardır. Şarkıyı notaya alan ise Ertan Çingi'dir.

9) Rüzgâr

Türkiye'de Grup Gündoğarken ve Leman Sam'dan dinlediğimiz söz ve müziği İlhan Şeşen'e ait olan şarkının Yunanca versiyonunu Vassiliki Papageorgiou İlhan Şeşen ile birlikte düet yapmıştır. Aşağıdaki nota Ertan Çingi'ye aittir. Yunanca karşılığında şarkının adı ise "Ah Agera" olarak geçmektedir.

10) Ta Uzak Yollardan

Yunanlı sanatçı Zafeiris Melas'ın "Ta Mavra Matia Sou" adıyla yorumladığı şarkı her iki dilde de popüler biçimde söylenmektedir. Türkçe versiyonunda sözleri Ülkü Aker'e

ait olan şarkıyı Nilüfer ve daha pek çok sanatçı icra etmiştir. Şarkıyı notaya alan Ertan Çingi'dir.

Yukarıda yer alan ezgilerin notaları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 337 - 9/6/1973

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

YÖRESİ
İZMİR

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
EKREM GÜYER

İZMİRİN KAVAKLARI

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

SÜRE :

İZ Mİ RİN KA VAK LA RI DÖ KÜ LÜR YAP RAK LA RI Bİ ZE DE DERLER ÇA KI
SERVİM SENDEN U ZUN YOK YAP RA ĞIN DA DÜ ZÜM YOK KA MALI DA ZEY BEK VU RUL

CI YÂR Fİ DAN BOY LUM Yİ KA RIZ KÖ NAK LA RI
DU YÂR Fİ DAN BOY LUM ÇA KI CI YA SÖ ZÜM YOK

(2)

Selvim senden uzun yok
Yaprağında düzüm yok
Kamalıda zeybek vuruldu (yâr fidan boylum)
Çakıcıya sözüm yok

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR NO : 2133
İNCELEME TARİHİ : 12. 10. 1982

DERLEYEN
TALİP ÖZKAN

YÖRESİ
DENİZLİ / Tavas

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
ZABITÇI MEHMET ORAL

NOTAYA ALAN
ADNAN ATAMAN

SÜRESİ : ♩ = 38

YAĞAR YAĞMUR YER YAŞ OLUR

SAZ

YA ĞAR YAĞ MU
BA DE İ ÇE R N

YER BİR YA HO
ŞO LUR A MAN
ŞO LUR A MAN

- 2 -

YAĞAR YAĞMUR YER YAŞ OLUR

YA ĞAR YAĞ MU R N YER YA
BA DE İ ÇE N BİR HO
ŞO LUR E FEM U ÇAN DA GUŞ LAR
ŞO LUR LUR LUR LUR
AH Gİ Dİ BAY GIN AY GIN Fİ DA NIM
YA RO LAY DIN
KO KU LAN CA K GÜ ZE LİM
YA RO LAY DIN S. SABUNCU

EK NOT

BEN Bİ Lİ Rİ M

KİRSE : Omuz

- 1 -

YAĞAR YAĞMUR YER YAŞ OLUR AMAN
UÇAN DA GUŞLAR BİDENEM (FIDANIM) SERHOŞ OLUR
BADE İÇEN BİR HOŞ OLUR AMAN

- Bağlantı -

AH GİDİ BAYGIN AYGIN FIDANIM YAR OLAYDIN
KOKULANCAK GÜZELİM YAR OLAYDIN

- 2 -

YAĞAR YAĞMUR KİRSİNE AMAN EFEM
AVRUPA DÖKMÜŞ ENSESİNE
BEN BİLİRİM YAR SESİNE

- Bağlantı -

AH GİDİ BAYGIN AYGIN FIDANIM YAR OLAYDIN
KOKULANCAK GÜZELİM YAR OLAYDIN

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR No : 3938
İNCELEME TARİHİ : 2. 3. 1994

DERLEYEN
ERDEM ÇALIŞKANEL

YÖRE
MUĞLA / Bodrum
KAYNAK KİŞİ
BAHATTİN KOÇ / ENDER KASAL

DEMİRCİLER DEMİR DÖVER TUNÇ OLUR

DERLEME TARİHİ
1969

NOTALAYAN
ERDEM ÇALIŞKANEL

SÜRE :

♩

(SAZ - - - - -)

1 2

DE MİR Cİ LE RA MAN DE MİR DÖ GE
İN ME DE DUR NAM İN ME BÖY LE SU SU
Ç DUN CU LA RA MAN Kİ SA KE SE

R TUN CO LUR (SAZ - - - - -) SE VİP SE VİP A
Z ÇÖL LE RE BEN Gİ DER SE MA
R O DU NU CAM FES ŞAL VA RA

2-3

MAN AY RİL MA Sİ Fİ DAN BOY LUM
MAN SEN KA Lİ YOR SUN Fİ DAN BOY LUM
MAN Sİ KA DA KOY MUŞ Fİ DAN BOY LUM

GÜ ÇO LUR HAY DİN DİK
EL LE RE HAY DİN DİK
BU DU NU HAY DİN DİK

DEMİRCİLER DEMİR DÖVER TUNÇ OLUR

ÇA TAL ÇAM DA ÖZ GER VAR BE NİM YÂ RİM DE
AL İŞ LİK TE MOR DÜĞ ME CA VI RİN Kİ Zİ
O VA LAR DA GAN YA Şİ YÂ RİM AS KER

HAL KA Gİ Bİ GÖZ LER VAR HAY DİN DİK
Gİ NE GEL DİN GÖY NÜ ME HAY DİN DİK
DİN MEZ GÖ ZÜ MÜN YA Şİ HAY DİN DİK

ÇA TAL ÇAM DA ÖZ GER VAR BE NİM YÂ RİM DE
AL İŞ LİK TE MOR DÜĞ ME CA VI RİN Kİ Zİ
O VA LAR DA GAN YA Şİ YÂ RİM AS KER

HAL KA Gİ Bİ GÖZ LER VAR (SAZ - - - - -)
Gİ NE GEL DİN GÖY NÜ ME
DİN MEZ GÖ ZÜ MÜN YA Şİ

gznçtrk

DEMİRCİLER (AMAN) DEMİR DÖVER TUNÇ OLUR
SEVİP SEVİP (AMAN) AYRILMASI (FİDAN BOYLUM) GÜÇ OLUR

HAYDİNDİK ÇATALÇAM'DA ÖZGER VAR
BENİM YÄRİMDE HALKA GİBİ GÖZLER VAR

İNME DE DURNAM İNME BÖYLE SUSUZ ÇÖLLERE
BEN GİDERSEM (AMAN) SEN KALİYORSUN (FİDAN BOYLUM) ELLERE

HAYDİNDİK AL İŞLİKTE MOR DÜĞME
CAVİRİNİN KIZI GİNE GELDİN GÖYÜNÜME

ODUNCULAR (AMAN) KISA KESER ODUNU
CANFES ŞALVAR (AMAN) SİKA DA KOYMUŞ (FİDAN BOYLUM) BUDUNU

HAYDİNDİK OVALARDA GAN YAŞI
YÄRİM ASKER DİNMEZ GÖZÜMÜN YAŞI

ÖZGER : Rüzgâr
AL İŞLİK : Gömlek
CANFES : Açık mavi

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 1197
İNCELEME TARİHİ : 26.12.1975

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

YÖRESİ
MANİSA

DERLEME TARİHİ
—1950—

KİMDEN ALINDIĞI
HAYDAR BAYÇIN

ODUNCULAR DAĞDAN ODUN İNDİRİR

SÜRE :

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

O DUN CU LA RA MAN DAĞ DA NO DU — N İ —
U ZUN KA VA KA MAN NE U ZAR Sİ — N BO —

— N Dİ RİR
— ŞU NA

— N Dİ RİR
— ŞU NA

GÖ ZÜM YA ŞI A MA Nİ NA MA — N DER MEN LE Rİ DÜ —
AŞ KI SEV DA A MA Nİ NA MA — N GEL ME Dİ Mİ BA —

— N DÜ RÜR
— Şİ NA

— N DÜ RÜR
— Şİ NA

BU DERT Bİ Zİ A MAN İF LA HET ME — Z Ö —
YE Nİ GİR Mİ ŞA MAN O NUÇ ON DÜ — RT YA —

— L DÜ RÜR
— Şİ NA

— L DÜ RÜR
— Şİ NA

ÖT ME DE BÜLBÜL A MA Nİ NA MA — N KA Bİ Rİ Mİ — N TA
" "

ŞİN DA HE MAY RI LIK A MA Nİ NA MA — N
" "

ODUNCULAR DAĞDAN ODUN İNDİRİR
(Sahife - 2)

— 1 —

ODUNCULAR AMAN DAĞDAN ODUN İNDİRİR, İNDİRİR
GÖZÜM YAŞI AMANIN AMAN DÖNDÜRÜR, DÖNDÜRÜR
BU DERT BİZİ AMAN İFLAH ETMEZ ÖLDÜRÜR, ÖLDÜRÜR.

Bağlantı: { ÖTMEDE BÜLBÜL AMANIN AMAN KABİRİMİN TAŞINDA
HEM AYRILIK AMANIN AMAN HEM SEVDA VAR BAŞIMDA.

— 2 —

UZUN KAVAK AMAN, NE UZARSIN BOŞUNA, BOŞUNA,
AŞKI SEVDA AMANIN AMAN GELMEDİMİ BAŞINA, BAŞINA,
YENİ GİRMİŞ AMAN ONUÇ ONDÖRT YAŞINA, YAŞINA.

Bağlantı.....

X

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T R T M REPERTUAR SIRA No: 2848
İNCELEME TARİHİ: 31.10.1986

YÖRESİ
İSTANBUL
KİMDEN ALINDIĞI
AHMET YAMACI
SÜRESİ:

DERLEYEN
AHMET YAMACI

DERLEME TARİHİ
1946

NOTAYA ALAN
AHMET YAMACI

BİR DALDA İKİ KIRAZ

BİR DA—L DA İ Kİ Kİ RA Z
.. Kİ CE Vİ Z
.. Kİ EL MA Z

Bİ Rİ AL Bİ Rİ BE YAZ
A RA MİZ DE YA DE NİZ
Bİ Rİ N AL Bİ RİN AL MA

E GE—R BE Nİ SE VE—R SE N
SEN O RA DA BE N BU—R DA N
KUR BA—N OL DU GU M A—L LA H

MEK TU BU NU SIK ÇA YAZ
NE BE—T KAL DI NE BE NİZ
CA Nİ—M AL YA RİM A L MA

SAL LA SA NA SAL LA SA NA ME N Dİ Lİ Nİ
.. SA Ç LA Rİ Nİ

AK ŞAM OL DU GÖN DER SE NE SEV Dİ—Ğİ—Mİ
AK ŞAM OL SUN SÖY Lİ YE YİM SUÇ LA—Rİ—Nİ

1 { BİR DALDA İKİ KIRAZ
BİRİ AL BİRİ BEYAZ
EĞER BENİ SEYERSEN 2 { BİR DALDA İKİ CEVİZ
ARAMIZ DERYA DENİZ
MEKTUBUNU SIKÇA YAZ 3 { BİR DALDA İKİ ELMA
BİRİN AL BİRİN ALMA
KURBAN OLDUĞUM ALLAH
CANIM AL YARIM ALMA

SALLASANA SALLASANA MENDİLİNİ
AKŞAM OLDU GÖNDERSENE SEVDİĞİMİ
SALLASANA SALLASANA SAÇLARINI
AKŞAM OLSUN SÖYLİYİYİM SUÇLARINI

BAĞLANTI

BAĞLANTI

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No: 1133
İNCELEME TARİHİ: 13_11_1975

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

YÖRESİ
BURSA

KİMDEN ALINDIĞI
İHSAN KAPLAYAN

ZEYTİNYAĞLI YİYEMEM

DERLEME TARİHİ
2_11_1954

SÜRESİ :

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

ZEY TİN YAĞ LI Yİ YE ME MA MA N BAS MA DA
KA RA Ü ZÜM AS MA SI YE Şİ
AS MA DA NÜ ZÜM AL DI M SA PI

FİS TAN Gİ YE ME MA MA N BAS MA DA FİS TAN
LO LUR YAZ MA SI YE Şİ LO LUR
Nİ U ZU NAL DI M SA PI Nİ U

Gİ YE ME MA MAN SE NİN Gİ Bİ CA Hİ LE
YAZ MA SI BEN YA RİM DEN AY RİL MAM
ZU NAL DİM VE RİN BE NİM YA Rİ Mİ

BE NE FEN DİM Dİ YE ME MA MA N BE NE
KA RA YA Zİ YAZ MA SI KA RA
AN NEM DE Nİ Zİ NAL DI M AN NEM

FEN DİM Dİ YE ME MA MAN KAL DİM DU MA Nİ Çİ DAĞ LAR
YA Zİ YAZ MA SI " " " " " " " "
DE Nİ Zİ NAL DİM " " " " " " " "

DA SEV Gİ Lİ YA RİM NE RE LER DE
" " " " " " " "

— 1 —

ZEYTİNYAĞLI YİYEMEM AMAN
BASMADA FİSTAN GİYEMEM AMAN
SENİN GİBİ CAHİLE
BEN EFENDİM DİYEMEM AMAN.
Bağlantı: KALDIM DUMANIÇI DAĞLARDA
SEVGİLİ YARIM NERELELERDE.

— 2 —

KARA ÜZÜM ASMASI
YEŞİL OLUR YAZMASI
BEN YARİMDEN AYRILMAM
KARA YAZI YAZMASI.
Bağlantı:

— 3 —

ASMADAN ÜZÜM ALDIM
SAPINI UZUN ALDIM
VERİN BENİM YARIMI
ANNEMDEN İZİN ALDIM.
Bağlantı:

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No : 2336
İNCELEME TARİHİ :

YÖRESİ
ÇANAKKALE

KİMDEN ALINDIĞI
ŞERİF ÇANKO

SÜRE :

DERLEYEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN

SIRA SIRA SİNİLER

— 2 —
SUYA GİDERİM SUYA
ELMAYI SOYA SOYA
KALDIR YARIM PEÇENİ
GÖREYİM DOYA, DOYA.

— 3 —
KARANFİLİM BUDAMA
SAFA GELDİN ODAMA
HAKİKATLİ YAR İSEN
DÜĞÜR GÖNDER BABAMA

T.R.T. MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T.H.M. REPERTUAR No : 141
İNCELEME TARİHİ : 18. 3. 1973
2. İNCELEME TARİHİ : 1990

DERLEYEN
İSTANBUL BELEDİYE KONSERVATUARI

YÖRE
İÇEL/Silifke
KAYNAK KİŞİ
YÖRE EKİBİ

A KIZIM SANA POTİN ALAYIM MI

DERLEME TARİHİ

NOTALAYAN
YÜCEL PAŞMAKÇI

SÜRE : 108

(SAZ--

A Gİ ZİM SA NA
A Gİ ZİM SA NA

PO TİN A LA YİM MI A ÇO CUK SA NA
FİS TAN A LA YİM MI A ÇO CUK SA NA

SEN DE Lİ MOL DUN A EL LE RİN YÂ Rİ
SEN DE Lİ MOL DUN A EL LE RİN YÂ Rİ

A MAN NE RE LE Rİ NE DE İŞ TE ŞU RA LA Rİ NA
YAV RUM NE RE LE Rİ NE DE İŞ TE ŞU RA LA Rİ NA

A GİZİM SANA POTİN ALAYIM MI A ÇOCUK SANA

BAĞLANTI :

SEN DELİ M'OLDUN
A ELLERİN YARI
AMAN NERELERİNE (De)
İŞTE ŞURALARINA
YAVRUM NERELERİNE (De)
İŞTE ŞURALARINA

A GİZİM SANA FİSTAN ALAYIM MI A ÇOCUK SANA

BAĞLANTI

A GİZİM SANA GUŞŞAĞ ALAYIM MI A ÇOCUK SANA

BAĞLANTI

A GİZİM SANA ÇEMBER ALAYIM MI A ÇOCUK SANA

BAĞLANTI

A GİZİM SANA GİREB ALAYIM MI A ÇOCUK SANA

BAĞLANTI

Makam
Hicaz
Usûl
Sofyan

ADA SAHİLLERİNDE BEKLİYORUM
Hicaz Türkü

Söz
Anonim
Müzik
Anonim
Repertuar no
74

5 74

9

12

15

A DA SA HİL İLE RİN DE BEK Lİ YO RUM HER ZA MAN YOL

LA RI NI GÖZ LÜ YO RUM SE Nİ SEN DEN GÜ ZE LİM İS Tİ YO

RUM BE Nİ ŞAD ET ŞA Dİ YEM BA ŞI İ ÇİN

SÖZ/MÜZİK: ANONİM
MAKAM: UŞŞAK
REPT. NO: 6848

KADİFEDEN KESESİ

9

17

25

33

41

49

57

Ka di fe den ke se si Kah ve den ge lir se si (saz...)

O tur muş ku mar oy nar Ci ğe ri min ah ci ğe ri min

kö şe si (saz...) A man yol la be yo ğ lu na yol la a man yol la

ka dı kö ye yol la a man yol la üs kü da ra yol la yol la yol la

yar yol la (son)

§

Makam
Kürdilihicazkar
Usûl
Semai
REPTNO:
10850

KÜRDİLİHICAZKAR ŞARKI UZUN YILLAR BEKLEDİM

Söz
Zeki MÜREN
Müzik
Zeki MÜREN

U ZUN YIL LAR BEK LE DİM

(SAZ...) HA Kİ KAT OL DU RÜ YAM (SAZ...)

(SAZ...) KOK LA MA YA KI YA MAM

BE NİM GÜ ZEL MA NOL YAM (SAZ...)

(SAZ...) NAZ LI Çİ ÇE ĞİM SIN SEN

(SAZ...) SEV DA NA DA YA NA MAM (SAZ...)

NAZ LI Çİ ÇE ĞİM SIN SEN (SAZ...)

SEV DA NA DA YA NA MAM (SAZ...)

Makam
Rast
Usûl
Nim sofyan
Rept.No
3173

Söz
Anonim
Müzik
Anonim

RAST KANTO DARILDIN MI GÜLÜM

The musical score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The melody is composed of eighth and sixteenth notes, with some rests. The lyrics are written below the staff, aligned with the notes. The score is divided into four lines, each starting with a measure number (1, 4, 7, 10) in the left margin. The lyrics are in Turkish and end with a double bar line and repeat dots.

1. DA RIL DIN MI GÜ LÜM BA NA HIÇ BAK MI YORSUN BU YA NA

4. DA RIL DIY SAN BA RI ŞA LIM KUM RU GI Bİ KOK LA ŞA LIM ES ME RİM GÜ ZE LİM

7. TU Tİ DİL LİM BEN YA Nİ YO RUM AH ÇOK SE Vİ YO RUM

Söz- Müzik
Haydar TELHÜNER
Makam
Uşşak

PENCEREDEN AY DOĞDU (ALİ'M)

4

7

9

13

17

21

Perce re den ay doğ du bi bak tım sa baho du

Berâ lî mi gö rün ce he men âk lım kay bol du

A lım gel A lım

El lerre bak dı . . . n A lım

Pencereden Ay Doğdu / Ali'm / 2

25 Canı mya k dı . . . n A lim

29 Göynü mü çal dın A lim ak h mi al

32 dım A lim Vayvay vay

Ne@mi - Ertan

-1-

**Pencereden ay doğdu
Bi baktım sabah oldu
Ben Alimi görünce
Hemen aklım kayboldu
Alim gel Alim**

BAĞLANTI

Ellere bakma Alim
Canımı yaktın Alim
Göynümü yaktın Ali'm
Aklımı aldın Alim
Vay vay

-2-

**Alimin yollarını
Döktüm göz yaşlarını
Dizlerimin üstünde
Tarasam saçlarını
Alim gel Alim**

BAĞLANTI

-3-

**O güzel ellerine
Vuruldum bellerine
Ay canım kurban olsun
O tatlı dillerine
Alim gel Alim**

BAĞLANTI

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No: 1094
İNCELEME TARİHİ: 16_6_1975

YÖRESİ
KONYA

KİMDEN ALINDIĞI
KONYA Folklor Ekibi
SÜRESİ:

HANİ BENİM ELLİ DİRHEM KESDENEM
(KONYALI)

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ
4_12_1945

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

HEY HE Y HA Nİ BE NİM EL Lİ Dİ REM
HA Nİ BE NİM EL Lİ Dİ REM

KES DE NEM KES DE NEM SAM KON YA LI DAN BAŞ KA SI NI
PI RA SAM PI RA SAM MUM LAR YAK SAM KON YA LI MI

İS TE A RA MEM YAR YAR SAM KON YA LIM

YÖ RÜ YÖ RÜ YAV RUM YÖ RÜ SAÇ LA

Rİ Nİ SÜ RÜ ŞİM Dİ BUR DAN GEÇ Tİ

KON YA LI NİN Bİ Rİ

—1—
Hey Hey HANİ BENİM ELLİ DİRHEM KESDENEM
KONYALIDAN BAŞKASINI İSTEMEM
YAR YAR KONYALIM YÖRÜ
YÖRÜ YAVRUM YÖRÜ
Bağlantı: SAÇLARINI SÜRÜ
ŞİMDİ BURDAN GEÇTİ
KONYALININ BİRİ.

—2—
Hey Hey HANİ BENİM ELLİ DİRHEM PIRASAM
MUMLAR YAKSAM KONYALİYİ ARASAM.
Bağlantı:

Yöre
RUMELİ
Kimden Ahn dığı
Anonim

OĞLAN OĞLAN KALK GİDELİM

OĞ LAN OĞ LAN KALK Gİ DE LİM
OĞ LAN OĞ LAN BOYNU MA DO LAN

İ DA RE Yİ FE NE Rİ Nİ YAK Gİ DE LİM
KOL LA RİM DA SA NA YAS TIK SAÇ LARIM YOR GAN

NE GÜ ZEL OĞ LAN YA NA SIN OĞ LAN
NE GÜ ZEL OĞ LAN BEN YAN DIM AM MAN

SÖZ/MÜZİK: Anonim
YÖRE: Girit Halk Şarkısı
MAKAM: Kürdi

SENİ ALIRSA FIRTINA

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

Söy le miş tim sa na git me gön lü mün sa hi li

ne ne se ni a lır

sa fır tı na da ya na mam yok lu ğu na ah

Se ni a lır sa fır tı na da ya na mam yok lu ğu

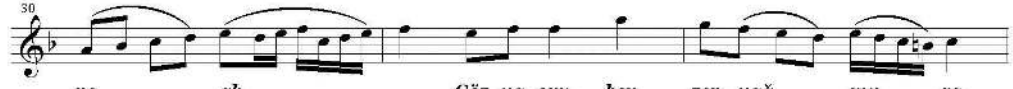
na kal bım san dal o lır u ğ ru na

rüz ga ra yel ken o lır lır

Göz ya şm ben zer yağ mu ra sav ru lu rum yok lu ğu na

seni alırsa fırtına -2-

30

na ah Göz ya şım ben zer yağ mu ra

33

sav ru lu rum yok lu gu na

SÖZ: Sezen AKSU/Meral OKAY
MÜZİK: Yannis KARALIS

ADI BENDE SAKLI

5

9

12

15

18

21

BÖ LÜ NÜR SAN CIY LA UY KU LAR SI Ğİ NAK DE ĞİL

EN KUY TU LAR GÖK TE AY ON DÖRT BEN DO LU NAY

SON HA TI RA MI Sİ NE NE SAR U ZAK Dİ YAR LAR DA
BU KA DA RI NA RA ZI YIM YAR

EV Lİ BARK LI MUT - LU LUK EN ÇOK O NUN HAK KI

BU YOR GUN KI RIK DÖ KÜK Hİ KA YE DE A DI BEN DE SAK LI

SÖZ: Sezen AKSU
MÜZİK: Thanou MIKROUTSIKOS

BENİ YAK

5
BE Nİ YAK KEN Dİ Nİ YAK HER ŞE Yİ YAK BİR Kİ VİL CİM YE TER BEN HA Zİ RİM BAK

9
İS TER ÖP OK ŞA İS TER SEN ÖL DÜR AŞK İ ÇİN ÖL ME Lİ AŞK O ZA MAN AŞK

13
AŞK İ ÇİN ÖL ME Lİ AŞK O ZA MAN AŞK

17
1 2
AL LA İHM

21
AL LA İHM A TEŞ LE RE YÜ RÜ YO RUM AL LA İHM A

25
CI İ LE AŞK İ LE BÜ YÜ YO RUM

SÖZ:Aysel GÜREL
MÜZİK:Ara DINKJIAN

GEL GEL SARIŞINIM GEL

Bir e da bi ça lım

al dın ba şı m git tin ne ka dar ma sum bir şe yi ter ket tin

A vu nur ken o lur ol maz aşk lar la Se ni hem sev dım hem

sen den nef ret et tım Ne sen u nut tun ne ben u nut tum

al dat ma ken di ni gel ya m yo ri çim e ri yo ri çim

es ki sün den de be ter Gel gel sa rı şı nım gel

SÖZ:Murathan MUNGAN
MÜZİK:Manos LOIZOS

MASKELİ BALO

YA RE DİR Sİ NE DE ES Kİ SEV Gİ Lİ

ES Kİ SEV Gİ Lİ ES Kİ GÜN LER HA YA TA BAK SA NA TAK MI YOR KİM SE Yİ

HİÇ BİR ŞEY Dİ RİLT MEZ AR TIK GEÇ Mİ Şİ YA RE DİR Yİ NE DE YAK

TİM GEMİ LE Rİ Mİ DÖ NÜŞ YOK AR TIK GE Rİ TAK ET Tİ CA Nİ MA BU

MAS KE Lİ BA LO BU MAS KE Lİ BA LO VE O NUN SAH TE YÜZ LE Rİ BU

MAS KE Lİ BA LO VE O NUN SAH TE YÜZ LE Rİ

SÖZ: Murathan Mungan
MÜZİK: Manos Loizos

TELLİ TELLİ

5 1 2
TEL Lİ TEL Lİ TEL Lİ ŞU TEL Lİ TUR NA

9
SAN MA Kİ YA RA LI UÇ MAZ BİR DA HA TA KİL MIŞ KA NA DI

12
GÖÇ MEN BU LU TA AN LA TIR ES Kİ BE Nİ ŞİM Dİ Kİ BA NA

15
SA KİN ÇIK MA PA Tİ KA YOL LA RA O DAĞ LA RA KİR LA RA O

18
KAR LI O VA YA YE NİK DÜ ŞÜ YOR HER ŞEY ZA MA NA BİZ BÜ

21
YÜ DÜK VE KİR LEN Dİ DÜN YA

SÖZ: Murathan Mungan
MÜZİK: Manos Loizos

OLMASA MEKTUBUN

OL MA SA MEK TU BUN YAZ DIK LA RIN OL MA SA

5
KİM İ NA NIR SEN LE AY RIL DI Ğİ Mİ ZA

9
SAN MA U NU TU LUR KALP AĞ RI SI ZA MAN LA

13
HER ŞE Yİ U NU TA RAK YA ŞA NIR SAN MA

17
NEY Dİ BİR A RA DA TU TAN ŞEY İ Kİ Mİ Zİ

21
BİR LEŞ Tİ REN NEY Dİ EL LE Rİ Mİ Zİ

25
Bİ RAK BA NA AN LAT MA İM KAN SIZ SEV Ğİ Mİ Zİ

29
SEV MEK BİR ÇOK ŞE Yİ GÖ ZE AL MAK TI

33
OL MA SA MEK TU BUN YAZ DIK LA RIN OL MA SA

olmasa mektubun-2-

37
KİM İ NA NİR SEN LE AY RIL DI ĞI MI ZÂ^E

41

45

49
BAK SA NA GEÇ Mİ

53
ŞE NE ÇOK A NİY LA YÜK LÜ NER DE O TA VER

57
NA NER DE Sİ NE MA HAR CAN MIŞ ZA MAN

61
LAR YE Nİ DEN YA ŞAN MAZ Kİ GEÇ KAL DIK TAN SON

65
RA A RA MA BO ŞA

SÖZ: Sezen Aksu
MÜZİK: Konstantinos Moundakis

AĞLAMA ANNE

7 Ah ne ha yut lar ü mi diğ le za man

12 sız yol la ra düş tük İlk ye ni len biz de ğil dik el bet gü nol

16 du dün ya ya küs tük Ağ la ma an ne be nün

19 i çin ağ la ma ben de her kes ka dar al dı ma cı lar dan dım Sen ne o hur ço çuk
ben de her kes ku dar yan

25 lu ğu mu sak la Tek ka lan bu e lim de a vu cum da

31 Ağ la ma an ne be nün i çin ağ la ma ben de her kes ka dar al dım a cı lar dan dım
ben de her kes ku dar yan

SÖZ/MÜZİK: ZÜLFÜ LİVANELİ

KARDEŞİN DUYMAZ

4

7

10

13

16

SU SAR LAR SE Sİ Nİ BOĞ MAK İS TER LER YA RIM DIR KI RIK TIR

SIR ÇA YÜ RE ĞİN ÇİĞ LİK ÇİĞ Lİ ĞA YA RI GE CE LER

KAR DE ŞİN DUY MAZ E LOĞ LU DU YAR E LOĞ LU DU YAR

SÖZ: İlhan ŞEŞEN
MÜZİK: İlhan ŞEŞEN

RÜZGAR

Pen ce re min per de si ni ha va lan dı ran rüz gar De niz le ri kö pük kö pük
dal ga lan dı ran rüz gar GİR İ ÇE Rİ u sul u sul be ni bu dert ten kur tar
GİR İ ÇE Rİ u sul u sul be ni bu dert ten kur tar (saz...)
Ya ban cı sını bu ra la ra ne re ler den ge li yor sun O tur dın len ba şu cu ma
hel li ki çok yo rul muş sun Ba na es me yi an lat ba na sev me yi an lat
Ba na es me yi an lat e sip geç me yi an lat An lat ki çö zül sün di lım
ben rüz ga rım de me li yım Rüz gar ı ğı an lat ba na se nin gi bi es me li yım
Ba na es me yi an lat ba na sev me yi an lat Ba na es me yi an lat
e sip geç me yi an lat

SÖZ: Ülkü AKER

TA UZAK YOLLARDAN

7
Ta u zak yol lar dan koş tum gel dim se nin kol la rı na

13
İçim de ya nan has re tin le ben Bak tum dur dum se nin yol la rı na

17
Sen siz lük bir ö lüm san ki Hay kır sam gök le re

21
Ar tık ya nım da be ni ben den çok se ven Dün ya lar be nim ol sa yi ne de is te

25
mem Yal nız sen sün be nüm yü zü mü gül dü ren Bir rüz gar dı e sen

29
Ay rı lık lar la bi zi kaht re den Göz le rim de tü ten bir aşk tın sen

5. SONUÇ

Ege bölgesinde icra edilen Türk Yunan Ortak Ezgilerinin incelenmesinin amaç edinildiği bu çalışma kapsamında elde edilen verilere göre genel olarak aşağıdaki şu sonuçlara ulaşılmıştır.

- Bu çalışmada incelenen ezgilerin kültürel açıdan bir değerlendirme yapılarak müzik kültür etkileşimine olanak sağladığı tespit edilmiştir.
- Kültür-müzik etkileşiminin yaşanılan toplumlarda kişilerin geleneksel, kültürel yollarla davranış ve tutumlarının, dünyayı algılama biçimlerinin üzerinde bir kimlik kavramı oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Müziğin toplumun içerisinde yer alan kültürel süreçte önemli bir iletişim biçimi olduğu tespit edilmiştir. Farklı toplumlarda yaşayan pek çok insanın müzik yolu ile birbirleriyle iletişim kurdukları, ortaklık sağladıkları tespit edilmiştir.
- Türkiye ve Yunanistan'ın tarihsel, kültürel ve melodik bakımdan birbirlerinden etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- Ege bölgesinin denize kıyısının olması ticaretin gelişmesini sağlamıştır. Ticaretin yaşandığı bölgelerde de turizm ve insan akışı kültürün var olmasına olanak tanımıştır. Bundan dolayı çalışmada Ege bölgesinin kültürel açıdan Türkiye ve Yunanistan adına önemli bir konumda olduğu tespit edilmiştir. Tarihi, müziği, mutfacı, coğrafi yakınlığından dolayı Türkiye ve Yunanistan'ın birbirlerine benzer oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
- Mübadelenin Türkiye ve Yunanistan adına her iki ülkeyi de politik, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan etkileyen önemli bir göç hareketi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Göç sürecini yaşayan kişiler ve göç edilen bölgede ki yerliler arasında müzik, dil, lehçe, giyim kuşam gibi birçok yönden etkilenme süreci yaşandığı tespit edilmiştir.
- Mübadele kapsamında göç eden insanlar zor koşullarda tutunmaya çalışmıştır. Yerleşilen bölgelerde mal varlıklarının tamamının karşılanamayışından ekonomik, kültürel, sosyal açıdan zorluk yaşadıkları tespit edilmiştir. Gittikleri ülkenin dili bilememelerinden dolayı mübadillerin uyum sorunu yaşamış oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

- Mübadelede oluşan göç süreci çalışma içerisinde üç gruba ayrılmıştır. Anadolu'dan göç edenler, gelenler ve kalanlar yani (İmrozlu Rumlar) olarak belirlenmiştir. Lozan Barış Antlaşması ve sonrası yaklaşık 1.200.000 üzerinde insanın Anadolu'dan Yunanistan'a taşındığı saptanmıştır.
- Nüfus değişimi, mübadele sürecinde pek çok müzisyenin Anadolu'dan Yunanistan'a, Yunanistan sınırları içerisinde yaşayanların ise Anadolu'ya göç ettiği tespit edilmiştir. Mübadillerin kendi içerisinde ortak bir paylaşım alanı, kimlik yaratımı oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Mübadele süreci ve sonrasında yaşanan olayların aktarımının melodik olarak türküler, şarkılar ve ağıtlar ile dile getirildiği belirlenmiştir. "Konyalım, Oğlan Oğlan, İzmir'in Kavakları" gibi türkülerin her iki ülke içerisinde de mübadiller üzerinde de popüler bir hale gelmiş olduğu saptanmıştır.
- Anadolu'dan Yunanistan'a giden Rumlar arasında rebetiko müziğinin ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Mübadele sonrası sürecin rebetiko müziğinin doğuşuna olanak tanıdığı saptanmıştır.
- Mübadele sonrası her iki ülkede ticari, kültürel, sosyal yönden bir kayıp olduğu gözlemlenmiştir. Fakat mübadele sonrası gelenler içerisinde de pek çok yeniliğin ülkeler arasında taşınır bir hale dönüştüğü tespit edilmiştir.
- Hasapiko ve Rebetiko'nın her iki yakayı birleştirmiş, kaynaşmada kültürel birer köprü görevi görmüş müzik türleri olduğu saptanmıştır.
- Cafe Aman'lar'ın rebetiko gibi müzik türlerinin ortaya çıkıp yaygınlaşmasına olanak sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Zeybeklerin Ege Bölgesinde sosyokültürel bir olgu olduğu gerçeği saptanmıştır. 20.yüzyıl başlarında ve sonraki süreçlerde Türkler ve Rumlar arasındaki ortak melodik bir birleşim, kaynaşma gücü haline geldiği, her iki ülke adına kültürel unsurları barındıran bir tür olduğu tespit edilmiştir.
- Ege Bölgesi ve Batı Anadolu'da yaşayan insanlar ve Yunanistan halkı arasında coğrafi yakınlık ve göçler sebebiyle melodik benzerlikler yaşandığı tespit edilmiştir. Pek çok sanatçının Türkiye ve Yunanistan'ın kültürel etkileşimini sağlamak amacıyla konserler verdikleri belirlenmiştir. Bunun içinde müziğin gücünden faydalandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Türkiye ve Yunanistan'da yer alan mübadil koroları, dernekler her iki ülke adına birlikte konserler düzenleyerek iki dilli şarkıları unutturmamayı hedeflemişlerdir.

Bu noktada ise sadece sınırlar anlamında ayrı kültürel anlamda ortaklıkta ise güçlü birer etkileşim alanı içerisinde olduğumuzun sonucuna ulaşılmıştır.

- Ege Bölgesine ait olan ezgilerin dışında farklı bölgelerin eserlerinin de her iki ülke sınırları içerisinde icra edilmiş ve popüler bir hale dönüşmüş olduğu tespit edilmiştir.
- Türkiye ve Yunanistan'ın diplomatik, ekonomik, siyasi, sosyal alanda ortaklığı bulunmuştur. Her iki ülkenin ortak ezgileri geleneksel halk şarkılarında, türkülerde, pop eserlerde belirlenmiştir. Bu ezgiler ile karşılıklı anlayışın doğduğu sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKLAR

- Aksoy, Y. (1999). *Ege kültürü*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Arı, K. (2023). Büyük mübadele. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Asaroğlu, M. (2017). *Karşıdaki Komşularımız Türkosporoslar*. İstanbul: Paradigma Akademi
- Balta, E. (2015). *Nüfus mübadelesi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Barutçugil, İ. (2011). *Kültürler arası farklılıkların yönetimi*. İstanbul: Kariyer.
- Creswell, J. W. (2002). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research..* Nijerya: Prentice Hall Upper Saddle River.
- Dalby, A. (2014). *Eleftherios Venizelos 1919-1923 Barış Görüşmeleri ve Sonrası*. Ankara: Akılçelen Kitaplar.
- Demir, M. (2006). *Müzik ve sosyal etkileşim*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dikbaş, E. (2014). *Rebetiko- Ege'de Aşk ve hüzn*. İstanbul: Pera Kitap
- Emgili, F. (2011). *Yunanistan'dan Mersin'e: köklerinden koparılmış hayatlar*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Erdal, İ. (2006). *Mübadele: uluslaşma sürecinde Türkiye ve Yunanistan 1923-1925* (Vol. 185). (2. Baskı) İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Erol, E. (2023). *Foçateyn - Foça'nın Büyük Dönüşümü*. İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Featherstone, K., Papadimitriou, D., Mamarelis, A., & Niarchos; G.(2023). Son Osmanlılar : Yunanistan'da Müslüman azınlık, 1940. *İstanbul: Türkiye İş Bankası*.
- Güner, Z. (2017). Lozan'da Türk-Yunan mübadele siyaseti. *Ankara: Siyasal Yayınevi*.
- Gürel, Ş.S. (2018). Tarihsel Boyutları İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821-1993). İstanbul: İmge Kitabevi.

- Hatipoğlu, M. M. (1997). *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan, 1923-1954*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- İbar, G. (2010). Anadolu'lu hemşehrilerimiz: Karamanlılar ve Yunan harfli Türkçe. (No Title).
- Kaşıkcı, E. (2012). *Batı Trakya'da müziğin Türk Yunan kültürel etkileşimi bağlamında incelenmesi* (Master's thesis, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne).
- Nacakcı, Z., & Canbay, A. (Eds.). (2022). *Müzik kültürü*. (5.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Özsoy, İ. (2003). *İki vatan yorgunları: mübadelenin acısını yaşayanlar anlatıyor*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Özsoy, İ. (2014). *Mübadelenin öksüz çocukları*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Öztürk, O. M. (2006). *Zeybek kültürü ve müziği* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. New York: Sage Publications.
- Say, A. (2013). *Müzik nedir, nasıl bir sanattır?*. İstanbul: Hiperlink.
- Söylemez, M. (2020). *Yitik Vatanın Türküleri*. Ankara: Son Çağ Yayınları.
- Stauridēs, S., Balta, E., & Çokona, A. (2017). *Anatol türküleri 1896: Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk türkü mecmuası*. İstanbul: Literatür Yayınları
- Tanrıkorur, C. (2020). *Türk Müzik Kimliği* (4.Basım). İstanbul: Dergah Yayınları
- Tanrıkulu, M. (2018). Coğrafya ve kültür mekân-kültür-tarih-coğrafi işaret. Ankara: Pegem.
- Tanyıldızı, N. İ. (2019). Bir iletişim dili olarak siyasal halkla ilişkilerde müzik.
- Tevfik, İ. (2017). *İnsan ve mekân yüzüyle mübadele: 1923'ten bugüne zorunlu göç*. İstanbul: İnkilap Kitabevi.

- Turgay, N. Ö. (2017). İkidilli Türkçe/Rumca şarkılarda ortak kelimeler ve güftelerde anlam. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 2(2), 425-443.
- Türmen, R. (2023). “Lozan Yeni Türkiye’dir”. *Atlas Tarih*, 81,38-39.
- Ünalan, Ş. (2010). *Dil ve kültür* (4.baskı) Ankara: Nobel Yayın.
- Yeşilyurt, R. (20221). *Ege Bölgesi Halk Müziği Kültürü ve Türküleri*. İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
- Zengin Aghatabay, C. (2007). Mübadelenin mazlum misafirleri: mübadele ve kamuoyu (1923-1930). İstanbul: Bengi Yayınları

